

De slagboom gesloten

Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de overheid op het beleidsterrein
in- en uitvoerregelingen, 1945-2002

PIVOT-rapport nr. 147

PROJECT INVOERING VERKORTING OVERBRENGINGSTERMIJN

Voor u ligt het rapport waarin de uitkomsten van een onderzoek, gehouden in het kader van het Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn (PIVOT), zijn weergegeven. PIVOT is een project-organisatie die in mei 1991 door de Algemene Rijksarchivaris in het leven is geroepen. De aanleiding daarvoor vormde de (voorgenomen) verkorting van de overbrengingstermijn conform de nieuwe Archiefwet van vijftig naar twintig jaar. Vanuit het oogpunt van democratisering van het openbaar bestuur moet deze termijnverkorting positief worden beoordeeld. Immers, eerder overgedragen archieven worden ook eerder volledig toegankelijk voor het publiek. Voor de Rijksarchiefdienst betekent deze termijnverkorting echter dat, wanneer er geen maatregelen worden genomen, hij overstroomd wordt met archiefmateriaal. De neerslag van dertig jaar overheids-handelen zou bij de invoering van de nieuwe wet in een korte periode moeten worden overgebracht naar de depots van de archiefdiensten. Voor de centrale rijksorganen wordt de omvang van deze stroom van gegevensbestanden geschat op ongeveer 600 strekkende kilometer over de periode 1943-1973 en over de periode 1973-1990 op nog eens eenzelfde hoeveelheid. Omdat een dergelijke hoeveelheid archiefmateriaal niet beheersbaar, noch hanteerbaar is en de opslag ervan te kostbaar, heeft de Rijksarchiefdienst in het kader van PIVOT tezamen met de verschillende Hoge Colleges van Staat en de ministeries maatregelen getroffen om deze vloed te kanaliseren.

Bij het uitvoeren van deze inhaaloperatie moesten reeds bestaande problemen bij de archiefzorg van de rijksoverheid in versneld tempo worden opgelost. Onder de Archiefwet 1962 zijn grote achterstanden ontstaan in het selecteren van naoorlogs archiefmateriaal en in het overbrengen van archief van vóór 1940 naar de Rijksarchiefdienst. In inspectierapporten van de Rijksarchiefdienst werd daar al op gewezen, maar door het rapport 'Archiefbeheer en -behoud bij het Rijk' dat de Algemene Rekenkamer in 1988 uitbracht, is dit probleem pas in zijn volle omvang tot politiek Den Haag doorgedrongen.

PIVOT is mogelijk geworden door de inzet van extra financiële middelen die de minister van WVC in 1991 heeft toegezegd: fl. 17 miljoen over een periode van tien jaar (de looptijd van het project). Daarnaast zetten de ministeries en de Hoge Colleges van Staat, verantwoordelijk voor selectie en overdracht van hun archieven, elk eigen middelen in om deze operatie mogelijk te maken. Afspraken daarover zijn vastgelegd in convenanten die de verschillende secretarissen-generaal of vertegenwoordigers van de Hoge Colleges van Staat met de Algemene Rijksarchivaris hebben gesloten.

1. De uitgangspunten van PIVOT

Om de hierboven beschreven papiervloed op een verantwoorde manier te kunnen beperken heeft PIVOT een nieuw selectie-instrument ontworpen. De traditionele selectiemethoden zijn voor een operatie van deze omvang niet toereikend: zij zijn te arbeidsintensief en dus te kostbaar, terwijl de basis van de gevoerde selectie niet altijd duidelijk is geformuleerd. Bij de traditionele selectie worden als criteria gebruikt: de inhoudelijke of informatieve waarde van documenten en de plaats die zij innemen in het geheel van een dossier, een archief of verzameling archieven. Aangezien men bij die manier van selecteren geen model hanteert waarmee men de context van de gegevens in kaart kan brengen, kan men aan de gegevens op zich moeilijk een waarde toekennen. De functie van de gegevens is in dat geval niet te achterhalen. Het gevolg hiervan is een subjectieve selectie omdat iedereen die selecteert een eigen interpretatie aan de gegevens geeft.

PIVOT gaat ervan uit dat de selectie moet worden uitgevoerd vanuit het gezichtspunt van het overheidsorgaan of de organen die deze documenten in het kader van hun taak en het daaruit voortvloeiende handelen hebben ontvangen of geproduceerd: niet de informatiewaarde van documenten, maar de waardebeoordeling van handelingen van overheidsorganen staat centraal. Met de gegevensbestanden die naar de Rijksarchiefdienst worden overgebracht moet het handelen van de overheid in relatie tot haar omgeving op hoofdlijnen te reconstrueren zijn. Daarbij wil PIVOT met het resultaat van de selectie op basis van deze doelstelling bronnen voor de kennis van en het inzicht in de Nederlandse samenleving (en cultuur) veiligstellen voor blijvende bewaring.

De methode om dit te bereiken is de methode institutioneel onderzoek van PIVOT. Deze methode is in de afgelopen jaren ontwikkeld aan de hand van praktijkervaringen en nieuwe, theoretische inzichten uit binnen- en buitenland. Via wet- en regelgeving en andere bestuurlijk-organisatorische bronnen wordt nagegaan welke handelingen overheidsorganen verrichten. Op basis van de handelingen kan achterhaald worden welke neerslag er in principe zou *moeten* zijn. Met andere woorden, de selectie zal niet meer plaatsvinden op basis van het archiefstuk zelf, maar op basis van de handeling. Handelingen worden gewaardeerd in het kader van de context.

Uiteindelijk zal PIVOT de overbrenging van het geselecteerde materiaal naar de depots van de Rijksarchiefdienst begeleiden. De rijksorganen zijn zelf verantwoordelijk voor de fysieke selectie en bewerking die de archieven en andere gegevensbestanden moeten ondergaan om ze geschikt te maken voor overdracht. Desgewenst zal PIVOT hen daarbij adviseren. Richtsnoer voor de bewerking na het institutioneel onderzoek en de institutionele selectie vormen de door de Permanente Commissie Documentaire Informatievoorziening (PCDIN) in september 1991 aanvaarde 'Normen voor goede en geordende staat' (zie hiervoor ook de PIVOT-brochure 'Om de kwaliteit van het behoud: normen 'goede en geordende staat' (Rijksarchiefdienst/PIVOT, 's Gravenhage 1993).

2. Het institutioneel onderzoek

Om het voor de selectie noodzakelijke inzicht te krijgen in het handelen van de overheidsorganen is PIVOT institutionele onderzoeken gestart bij de verschillende ministeries. De onderzoekers worden door PIVOT zelf en door de verschillende ministeries ingezet. Zij nemen gezamenlijk ongeveer 130 onderzoeksgebieden of beleidsterreinen voor hun rekening. Per beleidsterrein beschrijft de onderzoeker de historische ontwikkeling van dat beleidsterrein als context van de handelingen die er sinds 1940 zijn verricht. De onderzoeksperiode verschilt per beleidsterrein, maar bestrijkt in het algemeen de periode 1940 tot heden.

Uitgangspunt bij de onderzoeken vormt de Methode van Institutioneel Onderzoek (MIO), neergelegd in de brochure 'Handelend optreden' (PIVOT-brochure, 's Gravenhage 1994). De resultaten van een institutioneel onderzoek worden beschreven in een Rapport Institutioneel Onderzoek (RIO). Een RIO is de contextbeschrijving van een beleidsterrein waarop overheidsorganen handelend optreden en omvat:

1. een historische schets van het beleidsterrein waarop het onderzoek betrekking heeft, inclusief:
 - de doelstellingen van de overheid op het beleidsterrein;
 - de overheidsorganen en overige actoren;
 - de onderlinge relaties tussen de actoren;
 - de beleidsinstrumenten;
 - een beschrijving van het taakgebied waartoe het beleidsterrein behoort.
2. een overzicht van de handelingen die overheidsorganen verrichten of hebben verricht, inclusief:
 - de looptijd van elke handeling (begin- en einddatum);
 - de grondslag (bron) van elke handeling;
 - het product van de handeling (indien bekend).

Zo mogelijk worden de handelingen thematisch of procedureel geordend, waardoor men de handelingen in hun context kan zien.

Een belangrijk begrip in het institutioneel onderzoek vormt de 'handeling'. Een handeling is een complex van activiteiten, gericht op het totstandbrengen van een product, dat een actor verricht ter vervulling van een taak of op grond van een bevoegdheid. Aangezien we niet alleen willen beschrijven wat de overheid moet doen maar ook wat zij daadwerkelijk doet, gebruiken we als bron voor het beschrijven van het handelen niet alleen officiële wet- en regelgeving en de daaruit voortvloeiende algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten, ministeriële regelingen en beschikkingen zoals instellings-, opheffings- en organisatiebesluiten als onderzoeksbron, maar ook jaarverslagen en jaaroverzichten, staatsalmanakken, memories van toelichting op de rijksbegroting en op bovengenoemde wetten, beleidsnota's, archieven en literatuur. Daarnaast vormen interviews met beleidsmedewerkers en andere deskundigen - in en buiten de overheid- op het beleidsterrein een bron

van informatie.

Naast het begrip 'handeling' neemt het begrip 'actor' in het institutioneel onderzoek een belangrijke plaats in. 'Actor' volgens de PIVOT-methode wordt gedefinieerd als "een overheidsorgaan of een particuliere organisatie of persoon die een rol speelt op een beleidsterrein". Strekten de PIVOT-onderzoeken zich tot 1995 uit tot de handelingen van overheidsorganen in de strikte zin van het woord, in de Archiefwet 1995 wordt, gebaseerd op de Algemene wet bestuursrecht, onder 'overheidsorgaan' verstaan "organen van overheidsstichtingen, verenigingen en vennootschappen die, ook voor zover zij niet krachtens publiekrecht zijn ingesteld, toch met openbaar gezag zijn bekleed of waaraan toch één of meer overheidstaken zijn opgedragen en de daarvoor benodigde publiekrechtelijke bevoegdheden zijn toegekend". Het begrip 'overheidsorgaan' is hiermee aanzienlijk verbreed.

In de onderzoeksrapporten worden de handelingen van particuliere instellingen niet opgenomen. Wel wordt hun rol op het beleidsterrein beschreven. Op grond van het acquisitieprofiel van het Algemeen Rijksarchief wordt bepaald of de archieven van particuliere instellingen voor overbrenging in aanmerking komen.

3. De toepassingsmogelijkheden

De resultaten van het institutioneel onderzoek, neergelegd in het RIO, worden daarna verwerkt in een wettelijk voorgeschreven selectie-instrument: de selectielijst, in PIVOT-termen het "basis selectiedocument" (BSD). De selectielijst is een lijst van handelingen die elk voorzien zijn van de waardering 'bewaren' of 'vernietigen'. De selectielijst volgt uit de beschrijving van het RIO. In overleg met de betreffende instelling(en) wordt aan de hand van deze selectielijst gezien welke gegevensbestanden voor 'de eeuwigheid' geselecteerd moeten worden en uiteindelijk overgebracht worden aan de Rijksarchiefdienst. De ontwerp selectielijst wordt ter inzage gelegd bij verscheidene instanties en de zorgdrager(s) bied(t)(en) de ontwerp-selectielijst aan aan de minister van OCenW. De definitieve selectielijst wordt vastgesteld door de zorgdrager(s) in kwestie en de minister/staatssecretaris van OCenW.

Wanneer de inhaaloperatie eenmaal voltooid is, zijn we er nog niet. In de toekomst moet worden voorkomen dat nieuwe achterstanden ontstaan bij selectie en overbrenging van gegevensbestanden. Om de toepassingsmogelijkheden van het institutioneel onderzoek ook voor de toekomst te kunnen garanderen, is het daarom noodzakelijk om ontwikkelingen in taken, handelingen en organisatie van de overheid, alsmede de grondslag van die taken en handelingen bij te houden. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de zorgdragers. Het RIO en het BSD kunnen gebruikt worden als basis voor de ontwikkeling van een structureel documentair informatieplan teneinde het beheer van de gegevensbestanden die de Rijksarchiefdienst na 20 jaar verwerft en het beheer van de gegevensbestanden bij de verantwoordelijke organen zelf te verbeteren.

Zo kan in samenwerking met de betreffende organen worden voorkomen, dat zich in de toekomst nieuwe, onbeheersbare stuwmeren van archief en andere gegevensbestanden zullen vormen.

4. Volumevermindering archieven en vergroting opslagcapaciteit

Ook op deze terreinen is PIVOT werkzaam. Volumevermindering kan voor bepaalde archieven worden bereikt door middel van substitutie: het overzetten van de informatie op een andere drager, bijvoorbeeld microfilm, microfiches en in de toekomst wellicht beeldplaat. Inmiddels is uitbreiding van de opslagcapaciteit met ca. 25 km. van bestaande depots in het Algemeen Rijksarchief gerealiseerd door de installatie van verrijdbare stellingen (compactus).

Gewapend met de opgedane ervaring zal PIVOT ook over deze kwesties de rijksorganen kunnen adviseren, die daarvan bij het moderne gegevensbeheer weer hun voordeel kunnen doen.

Algemeen Rijkarchief/PIVOT/Den Haag, juni 1995.

INHOUDSOPGAVE

Lijst van termen en afkortingen	vii
1. INLEIDING	1
1.1. Het beleidsterrein	1
1.2. Definitie en doelstelling	1
1.2.1 Taakverdeling	2
1.2.2 Afbakening beleidsterrein	2
• Buitenlandse Economische Betrekkingen	2
• Energiebeleid	3
• Invoerrechten en accijnzen	3
• Financieel en monetair beleid	3
• Wapens en munitie	3
• Militaire operaties	3
• Agrarische handelspolitiek	3
• Internationale betrekkingen	4
• Ontwikkelingssamenwerking	4
• Verkeer en waterstaat	4
• Milieubeheer	4
• Kamers van Koophandel en Fabrieken	4
• Volksgezondheid	5
• Cultuurbeheer	5
• Europese Gemeenschappen	5
1.3. Handelspolitiek	5
1.3.1 Uitgangspunten	5
1.3.2 Instrumenten	6
1.4. Historische ontwikkelingen	7
1.4.1 Voorgeschiedenis	7
1.4.2 Economische herstel 1945-1962	9
1.4.3 Samenwerking en internationalisering 1962-2001	12
1.5. Europese Intergratie	13
1.5.1 Inleiding	13
1.5.2 Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS)	13
1.5.3 Van EEG naar EU	13
1.6. Internationale organisaties	13
1.6.1 GATT en WTO	13
1.6.1.2 Uitgangspunten	14
1.6.1.3 Instellingen	15
• Algemene Vergadering	15
• Ministers vergaderingen	15
• Voorbereidend Comité	15
• Algemene Raad	15
• Vakraden	15
• Comité voor Handel en Ontwikkeling	15
• Comité voor Handel en Milieu	15
• Comité voor Geschillenbeslechting	15
• Comité voor Handelsbeleid	16
• Werkgroepen	16
1.6.1.4 Continuïteit en Ontwikkeling	16
1.6.2 Economic Commission for Europe of the UN (ECE)	16
1.6.3 Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES)	16
1.6.4 Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	16

2.	ACTOREN	17
2.1.	Inleiding	17
2.2.	Ministerie van Economische Zaken	18
2.2.1.	Taken	18
2.3.	Centrale Dienst In- en Uitvoer (CDIU)	18
2.4.	Economische Controle Dienst (ECD)	19
2.5.	Export bevordering Voorlichtingsdienst (EVD)	19
2.6.	Rijksbureaus	19
2.7.	Bureau van de Regeringscommissaris voor het Economisch (Militair) Hulpprogramma	19
2.8.	Commissie voor de In- en uitvoer en Distributievraagstukken	19
2.9.	Kamers van Koophandel	19
2.10.	Interdepartementale Commissie voor het Economisch Hulpprogramma	19
2.11.	Ministerie van Financiën	20
2.12.	Belasting / Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (B/D CDIU)	20
2.13.	Sociaal Economische Raad (SER)	20
2.14.	Commissie Boycotmaatregelen	20
2.15.	Raad voor Economische Aangelegenheden (REA)	20
2.16.	Centrale Economische Commissie (CEC)	20
2.17.	Centraal Planbureau (CBP)	20
2.18.	Interdepartementale Raad voor de handelspolitiek (IRHP)	20
2.19.	Interdepartementale Ambtelijke Begeleidingsgroep (IAB)	20
2.20.	Interdepartementale Commissie voor het Europese Herstelprogramma	21
2.21.	Minister van Buitenlandse Zaken	21
2.22.	Adviesraad Internationale Vraagstukken	21
2.23.	Minister van Ontwikkelingssamenwerking	21
2.24.	Minister van Defensie	21
2.25.	Militaire Inlichtingen Dienst (MID)	21
2.26.	Minister van Justitie	21
2.27.	Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	21
2.28.	Ministerie van Koloniën	21
2.29.	Ministerie van Overzeese gebiedsdelen	21
2.30.	Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu	21
2.31.	Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport	21
2.32.	De Nederlandse Bank (DNB)	22
2.33.	Commissie Regelingen In- en Uitvoerwet	22
2.34.	Bedrijf- en Productschappen	22
3.	HANDELINGEN	23
3.1.	Standaardhandelingen	23
	• Beleidsvorming	23
	• Verantwoording beleid	23
	• Informatieverstrekking	24
	• Onderzoek	25
3.2.	Wet- en regelgeving	25
	• Totstandkoming van wet- en regelgeving	26
	• Advisering inzake wet- en regelgeving	27
	• Internationale samenwerking	27
3.3.	Kaderstellend	28
	• Procedures en nadere regelstelling	28
	• Instructies aan (uitvoerende) organen	29
	• Overdracht van bevoegdheden	29
	• Uitvoering	29
	• Vrijstelling en ontheffing	31
	• Tijdelijke invoer	32
3.4.	Oorsprongsverklaringen	32
3.5.	Evaluatie en verantwoording	34

3.6.	Controle en toezicht	35
	• Toezicht	35
	• Toezicht op uitvoerende organen	35
	• Opsporingsonderzoeken	35
3.7.	Benelux	36
4.	EUROPESE GEMEENSCHAPPEN	37
4.1.	Algemeen	37
4.2.	Raadsbesluiten	37
4.3.	Uitvoerende bepaling van de Europese Commissie	39
5.	CONTINGENTERING, HEFFINGEN EN INTERNATIONAAL BELEID	41
5.1.	Contingentering	41
5.2.	Heffingen	41
5.3.	Wet- en regelgeving	42
	• Kaderstellend	42
	• Internationale verdragen	42
	• Vaststelling en verdeling contingenten	42
	• Im- en exportplannen	43
	• Waarborgen	43
	• Evaluatie en verantwoording	43
5.4.	Contingentering en de Europese Economische Gemeenschap	44
5.4.1	Contingenteringsafspraken	45
5.5.	Economisch Hulpprogramma / Marshallhulp	46
5.6.	Anti-dumping maatregelen	48
6.	STRATEGISCHE GOEDEREN EN CHEMISCHE STOFFEN	50
6.1.	Inleiding	50
6.1.1	Wet- en regelgeving	50
	• Kaderstellend	51
	• Toezicht en controle	52
	• Uitvoering	53
	• Vrijstellingen	55
6.1.2	Nationaal Beleid	56
6.1.3	Internationale samenwerking	56
6.1.4	Procedures	58
6.2.	Goederen voor tweërlei gebruik	59
6.3.	Chemische stoffen	59
	• Wet- en regelgeving	61
	• Toezicht en controle	62
6.4.	Sancties tegen landen	64
	• Wet- en regelgeving	64
	• Internationale samenwerking	65
	• Kaderstellend	65
	• Toezicht en controle	66
	• Uitvoering	66
6.5.	(Anti-) Boycot maatregelen	68
	• Wet- en regelgeving	68
	• Commissie Boycotmaatregelen	68
	• Comité inzake Anti-boycot maatregelen van de Europese Gemeenschap	69
6.6.	Regelingen In- en Uitvoer	70
6.7.	Bestedingen van de tegenwaarde	71
6.8.	Handelsverboden	71
	• Het Wassenaar- arrangement	71
	Geraadpleegde bronnen en wet- en regelgeving	73

Lijst van termen en afkortingen

ACA	Ambtelijke Commissie van Advies
AFCENT	Allied Forces Central Europe
AMVB	Algemene Maatregel van Bestuur
ATA-carnet	'Admission Temporaire/Temporary Admission'-carnet: document voor tijdelijke in- en uitvoer van goederen
BEB	Buitenlandse Economische Betrekkingen
BLUE	Belgisch-Luxemburgse Economische Unie
BPCV	Bureau Productie Civiele Verdediging
BSD	Basisselectiedocument
BVO	Bewijs van Ontvangst
CAV	Communautaire Algemene Vergunning
CDIU	Centrale Dienst In- en Uitvoer
CDP	Committee on Dumping Practices
CEC	Centrale Economische Commissie
CEDEC	Centrale Dienst voor de Economische Controle
COARM	Code of Conduct on Arms Export
COCOCHAN	Coördinatiecommissie op Hoog Ambtelijk Niveau
COCOM	Coordinating Committee on Multilateral Export Controls
COREPER	Committee of Permanent Representatives
CPB	Centraal Plan Bureau
CRO	Committee on Rules of Origin
CW	Chemische Wapens
Dg	Directoraat Generaal
DNB	De Nederlandse Bank
DSB	Dispute Settlement Body
DSU	Dispute Settlement Understanding
EBU	Europese Betalings-Unie
ECA	Economic Cooperation Administration
ECE	Economische Commissie voor Europa
ECD	Economische Controledienst
ECOSOC	Economic & Social Council of the United Nations
EECE	Emergency Economic Committee for Europe
EEG	Europese Economische Gemeenschap
EG	Europese Gemeenschap
EGKS	Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal
EHP	(regeringscommissariaat voor het) Economisch Hulpprogramma
EMHP	Economische en Militair Hulpprogramma
End-user statement	Document waarin wordt verklaard dat de desbetreffende goederen in het land van bestemming zullen worden ingevoerd voor eigen gebruik door aldaar gevestigde afnemers
EU	Europese Unie
Euratom	Europese Gemeenschap voor Atoomenergie
EVA	Europese Vrijhandelsassociatie
EVD	Exportbevordering Voorlichtingsdienst
EZ	(ministerie van) Economische Zaken
FAO	Food and Agricultural Organization
FIOD	Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst
FVS	Financieel Verkeer Strategische Goederen
GATT	General Agreement on Tariffs & Trade
IAB	Interdepartementale Ambtelijke Begeleidingsgroep
IER	Internationale Economische Recherche
IIC	Internationaal Import Certificaat
IRHP	Interdepartementale Raad voor de Handelspolitiek
IRPTC	Internationaal Register van potentieel giftige chemische stoffen
ITC	International Trade Certificate
JEIA	Joint Export Import Agency
MID	Militaire Inlichtingendienst
MTCR	Missile Technology Control Regime
NAV	Nationale Algemene Vergunning
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
NSG	Nuclear Suppliers Group

NTHB	Nederlandse Trustmaatschappij voor de Handel met het Buitenland
OECD DAC lijst	Organisation for Economic Cooperation and Development - Development Assistance Committee lijst
OEES	Organisatie voor Europese Economische Samenwerking
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OPCW	Organisation on the prohibition of chemical Weapons
OVSE	Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
PCD	Prijiscontroledienst
PIC	Prior informed consent
PIVOT	Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn
POLARM	Policy on Arms Export
REA	Raad voor Economische Aangelegenheden
RIO	Rapport Institutioneel Onderzoek
SER	Sociaal-Economische Raad
Stb.	Staatsblad
Stcrt.	Staatscourant
TK	Tweede Kamer
Trb.	Tractatenblad
TRIPS	Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights
TVOO	Toezicht Veiligheid en Openbare Orde
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
UN	United Nations
UNEP	United Nations Ecological Program; milieuprogramma van de VN
USSR	Unie van Socialistische Sovjet Republieken
Verdrag Chemische Wapens	Wereldwijd uitbannen chemische wapens en daartoe verbieden van ontwikkeling, productie, aanleg van voorraden en gebruik van dergelijke wapens
VN	Verenigde Naties
VS	Verenigde Staten
VVK	Vereniging van Kamers van Koophandel en Fabrieken
WA	Wassenaar arrangement (regionale en internationale veiligheid)
WED	Wet op Economische Delicten
WTO	World Trade Organization
ZBO	Zelfstandig Bestuursorgaan

1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van nationale en internationale ontwikkelingen inzake Industriële goederen die samenhangen met de in- en uitvoerpolitiek.

Een belangrijke ontwikkeling in de naoorlogse periode is de toenemende internationale samenwerking. Het belangrijkste voorbeeld hiervan zijn de Europese Gemeenschappen die een steeds groter deel van de nationale bevoegdheden op het gebied van in- en uitvoer hebben overgenomen van de nationale regeringen van de lidstaten. Zo treedt de Europese Unie bij onderhandelingen in het kader van de General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) op als vertegenwoordiger van haar lidstaten. Daarnaast worden ook veel beslissingen, met name op het gebied van sancties en boycots, in Verenigde Naties verband genomen.

Om deze reden wordt van deze organisaties in dit rapport een beschrijving gegeven, ook al zijn zij feitelijk geen actoren op dit beleidsterrein.

Ook op nationaal niveau zijn de in- en uitvoerregelingen ingebed in een bredere economische politiek, en zijn zij in veel gevallen verbonden met andere beleidsterreinen. Daarom wordt eveneens aandacht geschonken aan de verhoudingen met aangrenzende beleidsterreinen.

Eerst zal echter worden ingegaan op de definitie en omschrijving van het beleidsterrein, en de doelstellingen die de Nederlandse regering er mee wil verwezenlijken.

1.1 Het beleidsterrein

Het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen wordt gevormd door een breed scala van deelaspecten, die als overeenkomst hebben dat ze bedoeld zijn om de Nederlandse overheid instrumenten te bieden om de im- en export van industriële goederen te reguleren.

Dit RIO beperkt zich tot de industriële goederen, de im- en export van landbouwgoederen wordt afzonderlijk beschreven in het rapport *Agrarische handelspolitiek en exportbevordering*. Uitgezonderd zijn ook binnenlandse en buitenlandse wettelijke betaalmiddelen.

In dit rapport is een onderverdeling gemaakt in een aantal deelbeleidsterreinen, die in afzonderlijke paragrafen behandeld worden. Deze deelsterreinen betreffen deels de invoer van een specifieke groep producten, zoals bijvoorbeeld strategische goederen. Daarnaast is er ook een aantal paragrafen gewijd aan aspecten die niet direct betrekking hebben op een bepaalde categorie producten, maar op een bepaalde categorie van maatregelen. Voorbeelden hiervan zijn contingentering en anti-dumpingmaatregelen.

1.2. Definitie en doelstellingen

Het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen is te definiëren als een stelsel van overwegend non-tarifaire maatregelen die bedoeld zijn om de regering in staat te stellen de im- en export van industriële goederen van en naar Nederland te reguleren.

De enige tarifaire instrumenten die tot dit beleidsterrein behoren zijn de incidentele heffingen op de in- of uitvoer van goederen. Deze onderscheiden zich van gangbare invoerrechten en accijnzen door hun doelstelling en tijdelijke karakter; ze zijn bedoeld om in te kunnen grijpen in de im- of export van bepaalde producten, en niet om de in- en uitvoer in zijn geheel te reguleren.

De doelstellingen van het beleid op het gebied van de in- en uitvoerregelingen zijn deels van financieel-economische (handelspolitieke), en deels van politieke aard. De nadruk is in de periode 1945-2000 verschoven van de financieel-economische naar de politieke aspecten. Mede daarom is in 1962 de regelgeving inzake in- en uitvoer vernieuwd. De doelstellingen zelf zijn hierbij vrijwel onveranderd gebleven, alleen de accenten werden anders gelegd. Overigens waren in de praktijk, onder invloed van nationale, maar zeker ook internationale ontwikkelingen, de prioriteiten al eerder verschoven.

De doelstellingen zijn;

- Het tegengaan van onaanvaardbare handelspraktijken;
- Het (kunnen) optreden tegen buitenlandse producten die dusdanig gesubsidieerd zijn, dat de vrije invoer van deze producten ernstige schade zou toebrengen aan Nederlandse fabrikanten van

- gelijkwaardige producten;
- Over de nodige middelen te beschikken om, in geval van (dreigende) schaarste van goederen, de in- en uitvoer van goederen zo te kunnen reguleren dat er in de noodzakelijke behoeften kan worden voorzien. Een belangrijk instrument hierbij is contingentering.
 - Het, ter bescherming van de Nederlandse exportbelangen, kunnen beperken van de invoer uit landen die bij hun handelspolitiek slechts bereid zijn om concessies te doen in ruil voor bij onderhandelingen verkregen voordelen.
 - Er voor (kunnen) zorgen dat, eventueel beperkte in- en uitvoermogelijkheden redelijk worden verdeeld over de ondernemingen die zich bezighouden met de in- en uitvoer van goederen.
 - Het kunnen voldoen aan internationale handelspolitieke verplichtingen, zoals;
 - Het verlenen van wederzijdse bijstand aan partnerlanden binnen de Benelux/ EG/ EGKS/ Euratom (m.b.t. grondstoffen en bijzondere splijtstoffen)
 - Het verlenen van wederzijdse bijstand aan partnerlanden als die betalingsbalansproblemen hebben, door maatregelen te nemen ter voorkoming van een verlegging van het handelsverkeer.
 - Het kunnen beschikken over instrumenten waarmee (in Benelux- of EU verband) een gecoördineerd handelspolitiek beleid en in- en uitvoerregime ten aanzien van derde landen gevoerd kan worden
 - Het kunnen beschikken over mogelijkheden om maatregelen te nemen met betrekking tot de in- of uitvoer van goederen in het kader van het nationale en internationale veiligheidsbeleid en de handhaving van de internationale rechtsorde. Een middel hiertoe is bijv. de exportcontrole van strategische goederen (o.a. wapens) en chemische stoffen.
 - De mogelijkheden hebben om maatregelen te kunnen nemen die voortvloeien uit afspraken die niet juridisch bindend zijn. Bijv. niet-bindende aanbevelingen van volkenrechtelijke- en milieuorganisaties.¹

1.2.1. Taakverdeling

De Minister van Economische Zaken is de eerstverantwoordelijke inzake de regelingen betreffende de in- en uitvoer van industriële goederen. De in- en uitvoer van landbouwgoederen valt onder de verantwoording van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en haar rechtsvoorgangers. Wanneer het zowel industriële als landbouwgoederen betreft, vindt onderlinge afstemming plaats. In veel gevallen zal overleg plaatsvinden tussen de Minister van Economische Zaken en de ministers van Financiën als het bijv. deviezen betreft. Wanneer er ook politieke aspecten meespelen, bijv. bij een boycot of sanctie is de Minister van Buitenlandse zaken de eerstverantwoordelijke, en heeft de Minister van Economische Zaken vooral een uitvoerende taak.

De departementsoverschrijdende aspecten van het in- en uitvoerbeleid worden door de Minister van Economische Zaken gecoördineerd via de Interdepartementale Raad voor de Handelspolitiek, waarin de vertegenwoordigers van de betrokken departementen onder de leiding van de directeur-generaal van de BEB bijeenkomen.

Hieronder zal nader worden ingegaan op de afbakening van de in- en uitvoerregelingen ten opzichte van andere beleidsterreinen

1.2.2. Afbakening van het beleidsterrein

Het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen is nauw verbonden met enkele andere aspecten op het gebied van de buitenlandse economische betrekkingen. Daarnaast grenst het ook aan beleidsterreinen van andere ministeries. In een aantal gevallen is er zelfs sprake van een duidelijke overlap tussen in- en uitvoerregelingen en andere beleidsterreinen. Voor zover mogelijk is richt dit rapport zich op aspecten die specifiek betrekking hebben op het in- en uitvoerbeleid, en worden zaken die indirect hiermee te maken hebben alleen globaal beschreven. Zo wordt bijvoorbeeld op het buitenlandse (diplomatieke) beleid alleen ingegaan voor zover dit direct invloed heeft op, of beïnvloedt wordt door het in- en uitvoerbeleid.

Hieronder volgt een overzicht van aanverwante beleidsterreinen. Daarbij wordt telkens aangegeven welk aspect van de in- en uitvoerregelingen het betreft, en waar de grens is getrokken tussen dit rapport en de aanpalende beleidsterreinen. Tenslotte is geprobeerd overal een verwijzing te geven

¹ Schuurman en Joordens, *Nederlandse staatswetten: In - en uitvoerwet* (Zwolle 1971), 17

naar het Rapport Institutioneel Onderzoek waarin het betreffende aanverwante beleidsterrein wordt beschreven.

- **Buitenlandse economische betrekkingen**

Het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen maakt onderdeel uit van het algemene beleid inzake de buitenlandse economische betrekkingen. Nauw aanverwante (deel-) beleidsterreinen binnen EZ zijn de exportbevordering politiek, die zich bezighoudt met de ondersteuning en promotie van Nederlandse bedrijven en producten in het buitenland, en internationale samenwerking, dat verantwoordelijk was voor het afsluiten van handelsverdragen. Hierover zal nog een PIVOT rapportage verschijnen, te weten (145) *Buitenlandse Economische Betrekkingen. Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein buitenlandse economische betrekkingen over de periode 1945-2002.*

- **Energiebeleid**

Het beleid met betrekking tot de in- en uitvoer van (m.n. kern-)energie en delfstoffen wordt grotendeels in Europees verband opgesteld door de EGKS en Euratom. Daarnaast speelt ook de OESO een rol op dit terrein. De Minister van Economische Zaken coördineert het Nederlandse aandeel hierin. Het energiebeleid wordt besproken in de PIVOT rapporten 82 *Energiebeleid* (Den Haag 2001) en 83 *Energiedelfstoffen* (Den Haag 1999).

- **Invoerrechten en accijnzen**

In- en uitvoerregelingen hangen nauw samen met het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen. Het onderscheid tussen deze terreinen, die beide betrekking hebben op de in- en uitvoer van goederen, wordt gevormd door het karakter en doel van de maatregelen. Invoerrechten betreffen financiële maatregelen, terwijl in- en uitvoerregelingen zich voornamelijk beperken tot non-tarifaire beperkingen. Daarnaast zijn de invoerrechten vooral bedoeld om de binnenlandse consumptie van bepaalde goederen te reguleren, terwijl de in- en uitvoerregelingen een instrument vormen in de internationale (handels-) politiek. Het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen wordt beschreven in de PIVOT-rapporten (37) *De grens verlegd. Een institutioneel onderzoek naar de taken en het overheidshandelen op het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen 1945-1962* (Den Haag 1996) en (38) *De grens geslecht. Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen op het beleidsterrein invoerrechten en accijnzen 1962-1995.*

- **Financieel en monetair beleid**

Ter financiering van de import zijn buitenlandse valuta benodigd. Daarom is, vooral in tijden van deviezenschaarste, een nauwe afstemming van de deviezenpolitiek en het in- en uitvoerbeleid noodzakelijk. In dit rapport komt de deviezenpolitiek alleen aan de orde voor zover die directe gevolgen heeft voor het in- en uitvoerbeleid. Verder wordt verwezen naar het nog te verschijnen rapport (126) *Internationaal financieel en monetair beleid. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de rijksoverheid op het terrein van internationale financiële en monetaire betrekkingen en beleid, 1945-2000.*

- **Wapens en munitie**

Als sanctie ingestelde in- en uitvoerregelingen hebben vooral betrekking op de handel in strategische goederen (militaire en 'dual-use' goederen). Nauw verwant hiermee zijn de regelingen die het bezit en de handel in handwapens in goede banen leiden. Deze vallen buiten de in dit rapport beschreven in- en uitvoerregelingen, maar komen aan de orde in het PIVOT- rapport (90) *Wapens in het vizier. Een institutioneel onderzoek naar de taken en handelingen op het beleidsterrein wapens en munitie.*

- **Militaire operatiën**

Het ministerie van Defensie is daarnaast betrokken bij de controle op de naleving van andere regelingen die betrekking hebben op de in- en uitvoer van verboden goederen, waaronder verdovende middelen, wapens, etc. Dit vormt een onderdeel van het beleidsterrein militaire operatiën, waarvan de overige aspecten aan bod komen in RIO (50) *Te land, ter zee en in de lucht. Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen op het beleidsterrein militaire operatiën van het Ministerie van Defensie en voorgangers, 1945-1993* (Den Haag 1998).

- **Agrarische handelspolitiek**

Het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij bepaalt het beleid op het gebied van de agrarische handelspolitiek. Onderdeel hiervan zijn de in- en uitvoerpolitiek voor landbouw- en visserijproducten. Economische Zaken beperkt zich daarom tot de niet-landbouw goederen. Als het maatregelen betreft die zowel agrarische als industriële goederen raken, stemmen de beide ministeries hun beleid op elkaar af. De agrarische handelspolitiek is beschreven in het RIO (80) *Agrarische handelspolitiek en handelsbevordering. Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen van actoren op het gebied van de agrarische handelspolitiek, internationale samenwerking en exportbevordering ten aanzien van agrarische en visserijproducten, en naar de agrarische vertegenwoordiging in het buitenland, vanaf 1945* (Den Haag 2000).

- **Internationale betrekkingen**

Politieke (diplomatieke) en economische betrekkingen met het buitenland zijn nauw met elkaar verbonden. Een maatregel op het gebied van de in- en uitvoerregelingen heeft in veel gevallen directe invloed op de diplomatieke betrekkingen. Door de vergaande interactie tussen deze beide beleidsterreinen is de exacte taakafbakening tussen de beide ministeries niet altijd duidelijk aan te geven.

Al voor de Tweede Wereldoorlog was er onenigheid tussen Buitenlandse zaken en EZ over de respectievelijke competenties op het gebied van de buitenlandse economische politiek. In de loop der jaren slaagde Buitenlandse zaken erin om de economische betrekkingen grotendeels naar zich toe te trekken, waarbij het een integraal onderdeel ging vormen van de algemene buitenlandse politiek.

Dit rapport beperkt zich daarom tot de aspecten die specifiek betrekking hebben op het in- en uitvoerbeleid, en laat de algemene politieke en diplomatieke ontwikkelingen die hieraan raken, en die vooral tot de competentie van Buitenlandse zaken behoren, grotendeels buiten beschouwing. Uitzonderingen hierop vormen het beleid ten aanzien van sancties en boycots. Het initiatief hiertoe ligt meestal bij het Ministerie van Buitenlandse zaken of internationale organisaties, de uitvoering ervan is echter voor een aanzienlijk deel in handen van EZ.

Voor de diplomatieke betrekkingen wordt verder verwezen naar het rapport (103) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken: *Gedane buitenlandse zaken. Een institutioneel onderzoek naar de beleidsterreinen buitenland en ontwikkelingssamenwerking*.

- **Ontwikkelingssamenwerking**

In- en uitvoerregelingen hebben vaak, direct dan wel indirect, invloed op de (economische) relatie met ontwikkelingslanden. Daarom werd de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking in een aantal gevallen betrokken bij de besluitvorming op dit gebied. Het (handelspolitieke aspect van het) ontwikkelingsbeleid wordt beschreven in het RIO (103) *Gedane buitenlandse zaken* (Den Haag 2000).

- **Verkeer en Waterstaat**

De in- en uitvoerregelingen, en met name sancties, kunnen tevens onderdelen voor voertuigen en infrastructuur betreffen, waardoor in een aantal gevallen ook het Ministerie van Verkeer en Waterstaat hierbij betrokken is. Dit rapport beperkt zich tot de regelgeving die betrekking heeft op im- en export van transportmiddelen en op infrastructuur. De handelingen op dit gebied staan vermeld in het RIO (28) *Waterstaat. Rapport van een institutioneel onderzoek naar het overheids handelen op het beleidsterrein waterstaat over de periode 1945-1994* (Den Haag 1995).

- **Milieubeheer**

In bepaalde gevallen kunnen in- en uitvoerregelingen verband houden met milieuwetgeving, bijvoorbeeld om te voorkomen dat gevaarlijke stoffen in- of uitgevoerd worden. In dit rapport wordt hier op ingegaan voor zover het stoffen betreft die vallen onder de regelgeving voor de in- en uitvoer van chemische stoffen. Voor het beleid ten aanzien van de overige gevaarlijke stoffen wordt verwezen naar de PIVOT- rapportage (94) *Milieubeheer. Een institutioneel onderzoek naar de handelingen van diverse actoren op het beleidsterrein Milieubeheer en de thans daaronder vallende taken van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer over de jaren*

1945-1994 (Den Haag 2000).

- **Kamers van Koophandel en Fabrieken**

Handelingen van de Kamers van Koophandel en Fabrieken zijn niet opgenomen in dit RIO omdat zij afzonderlijke zelfstandige bestuursorganen zijn (ZBO's). Deze ZBO's zijn verantwoordelijk voor hun eigen selectielijst(en). Er bestaat een gezamenlijk door de Kamers van Koophandel opgestelde vernietigingslijst. Naar aanleiding van de Archiefwet van 1995 (*Stb.* 1995, 276) werd door de Vereniging van kamers van Koophandel (VVK) wenselijk geacht het selectiebeleid in overeenstemming te brengen met de nieuwe regelgeving. Er is toen dan ook gezocht naar een geschikt moment waarop een gezamenlijke selectielijst volgens de Archiefwet 1995 de bestaande vernietigingslijst zou kunnen vervangen. Omdat op 1 januari 1998 de nieuwe Wet op de Kamers van Koophandel en Fabrieken (*Stb.* 1997, 783) in werking trad en bovendien de nieuwe Handelsregisterwet 1996 van kracht was geworden aan het einde van 1997 (*Stb.* 1996, 181), is er uiteindelijk voor gekozen om 1998 als scheidslijn te hanteren en de selectielijst vanaf dat jaar te laten gelden. Het RIO dat is opgesteld over het handelen van de Kamers van Koophandel en Fabrieken heeft dan ook 1998 als begindatum.² Momenteel is een RIO (nr. 150) in de maak waarin de rol van de Kamers van Koophandel eveneens aan de orde wordt gesteld (*Regionaal Economisch Beleid*).

- **Volksgezondheid**

De in- en uitvoerregelingen op het gebied van chemische stoffen zijn ook gericht tegen de handel in verdovende middelen en andere stoffen die een gevaar vormen voor de volksgezondheid. De controle op de naleving van de regels op dit gebied valt deels onder de betrokken ministers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en Binnenlandse Zaken. Deze zijn tevens belast met het opstellen van regelgeving die specifiek tegen, bijvoorbeeld, verdovende middelen is gericht. In dit rapport wordt alleen ingegaan op de in- en uitvoer van deze stoffen, de overige aspecten komen aan bod in het RIO (123) *Onder Invloed. Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen ten aanzien van verslaving, 1945-1996* (Den Haag 2001).

- **Cultuurbeheer**

Voor de uitvoer van beschermde cultuurgoederen naar landen buiten de Europese Unie is een vergunning vereist. Deze wordt in Nederland namens de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen verleend door de Inspectie Cultuurbezit. De Douane en de Minister van Justitie zijn in Nederland belast met de wetgeving inzake de in- en uitvoer van beschermde cultuurgoederen. De Minister van Economische zaken is betrokken bij de vaststelling van wet- en regelgeving. De handelingen inzake de in- en uitvoer van cultuurgoederen zijn opgenomen in het rapport *Cultuurbeheer. Een institutioneel onderzoek naar het cultuurbeheer van de rijksoverheid in de periode 1945-2000*.

- **Europese Gemeenschappen**

Tenslotte moeten ook de Europese Gemeenschappen (EEG, EG/EU, EGKS, Euratom) hier genoemd worden. Gedurende de afgelopen decennia hebben deze steeds meer taken en bevoegdheden overgenomen van de nationale overheden van de lidstaten. Dit geldt zeker ook voor het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen, dat zich bij uitstek leent voor afstemming in Europees verband.

Vrijwel geen enkele maatregel op dit gebied wordt nu nog volledig zelfstandig genomen door de Nederlandse regering. In veel gevallen vindt de besluitvorming volledig in Europees verband plaats, en is er slechts sprake van implementatie van Europese regels in de nationale wetgeving. Sinds enkele jaren is de Europese regelgeving zelfs deels de plaats van nationale wetgeving gaan overnemen.

Hoewel in dit rapport geen handelingen zijn opgenomen van de Europese Gemeenschappen, worden zij vanwege hun grote invloed op dit beleidsterrein uitgebreid behandeld.

Hierbij beperkt het rapport zicht tot de aspecten die rechtstreeks betrekking hebben op de in- en uitvoerregelingen. Meer algemene handelspolitieke zaken komen aan bod in het nog te verschijnen rapport over de buitenlandse economische betrekkingen, RIO 145 *Buitenlandse economische betrekkingen. Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein buitenlandse*

² Haans, *Handelend met kennis van zaken*.

1.3 Handelspolitiek

1.3.1. Uitgangspunten

In de internationale handelspolitiek zijn twee uitgangspunten te onderscheiden; vrijhandel en geleide economie of staatshandel. De vrijhandelsgedachte stelt dat de overheid zo weinig mogelijk moet ingrijpen in de handel omdat deze zichzelf kan reguleren. Volgens deze theorie zal zelfregulering leiden tot wereldwijde specialisatie en daardoor tot een effectiever gebruik van productiemiddelen en een hogere mondiale welvaart. Om dit mogelijk te maken is het volgens de aanhangers van de vrijhandelsgedachte essentieel dat markten opengesteld worden, zodat de onderlinge concurrentie kan bijdragen aan de aanpassing die moet resulteren in de optimale benutting van de mondiale productiecapaciteit.

Vanuit het oogpunt van de vrijhandelsgedachte belemmeren protectionisme en staatsbemoeyenis de optimale benutting van de mondiale productiemogelijkheden. Toch komt het veelvuldig voor dat landen die in principe vrijhandel voorstaan, overgaan tot het instellen van protectionistische maatregelen. Vooral gedurende perioden van economische stagnatie, hoge werkloosheid of verslechtering van de concurrentiepositie ten opzichte van andere landen, zijn overheden sneller geneigd tot het instellen van zulke beperkingen.

Het gevolg van protectionistische maatregelen is dat de concurrentie beperkt wordt en specialisatie wordt tegengegaan, waardoor de productiecapaciteit niet optimaal gebruikt kan worden. Ook voorkomen deze beschermende maatregelen dat zwakke sectoren geherstructureerd worden, en leiden ze in plaats daarvan vaak juist tot voortzetting van inefficiënte en verouderde productiemethoden. Daarnaast leidt protectionisme vaak tot tegenmaatregelen van andere landen die het positieve effect van de maatregelen tenietdoen. Het instellen van beperkende maatregelen door een land kan daardoor uiteindelijk grote gevolgen hebben voor de wereldeconomie. Bovendien zijn handelsbeperkingen, die meestal als tijdelijke maatregel bedoeld zijn, vaak moeilijk terug te draaien. Tenslotte hebben protectionistische maatregelen veelal ook politieke consequenties, die vaak ook weer hun neerslag hebben op de handelspolitieke relatie tussen landen. Aanhangers van de vrijhandelsgedachte streven daarom naar verruiming van de handelsvrijheid, en verzetten zich tegen overheidsingrijpen.

Hier tegenover staan de aanhangers van de staatshandel die stellen dat vrijhandel zal leiden tot een situatie waarin grote verschillen in welvaart bestaan. De negatieve gevolgen van de vrije markt moeten volgens hen beperkt worden door overheidsingrijpen. De meest ver doorgevoerde vorm van overheidsbemoeyenis op handelspolitiek gebied is de staatshandel, waarbij de overheid dwingend ingrijpt in alle aspecten van het handelsverkeer. In dit systeem is elke vorm van marktwerking uitgesloten. Kenmerkend hierbij is de compensatiehandel, waarbij de betaling in geld (deels) vervangen wordt door een ruilsysteem. Dit verschijnsel is meestal een gevolg van de technische achterstand ten opzichte van marktgeleide economieën, waardoor staatshandelslanden niet goed met die landen kunnen concurreren, en hun toevlucht moeten nemen tot een alternatief handelscircuit.

In de praktijk bewegen de meeste landen zich ergens tussen deze twee uitgangspunten. Het systeem van staatshandel is met de val van de communistische regimes aan het eind van de jaren tachtig grotendeels verdwenen. Pure vrijhandelseconomieën zonder enige overheidsbemoeyenis hebben feitelijk niet bestaan. In elk land was er wel sprake van enige vorm van overheidsingrijpen. Veel landen hanteren een systeem dat in principe uitgaat van vrijhandel, maar waarin de overheid wel een duidelijke sturende rol heeft. Daarbij zijn er wel aanzienlijke verschillen in de mate van overheidsbemoeyenis tussen de verschillende staten.

Nieuwere theorieën nuanceren het uitgangspunt van de vrijhandel als ideaal voor de internationale handelspolitiek. Onderzoek naar de naoorlogse welvaartstoename wees uit dat die vooral landen met een vergelijkbare economische structuur betrof, en dus geen resultaat kon zijn van de internationale specialisatie die de vrijhandelsgedachte veronderstelt. Daarnaast bleek uit de Europese integratie dat

het wegnemen van interne handelsbelemmeringen niet leidde tot een concentratie van de productie van (sectoren van) goederen in bepaalde landen.

De nieuwe opvattingen resulteerden in een aanpassing van de handelstheorieën, waarbij de vrijhandelsgedachte deels werd losgelaten. Erkend werd dat overheidsingrijpen in de internationale handel kon bijdragen aan een verhoging van de welvaart. Daarnaast wordt het tegenwoordig ook geaccepteerd dat sommige strategische industrieën dusdanig waardevol zijn voor de nationale economie, dat overheidsbescherming voor deze sectoren geoorloofd is.

Voor de meeste landen blijft echter de vrijhandel het uitgangspunt. Van belang is hierbij dat het overheidsingrijpen in de handelspolitiek beperkt wordt. Uitgangspunt van de overheidsbemoeienis moet daarbij zijn, dat gestreefd wordt naar een evenwichtige verdeling van de handelsbeperkende en -stimulerende maatregelen.³

1.3.2. Instrumenten

De instrumenten voor het sturen van de handelspolitiek zijn onder te verdelen in exportbevordering enerzijds, en regulering van de im- en export anderzijds. De eerste is bedoeld om de eigen export te stimuleren, terwijl de tweede voornamelijk als doel heeft de binnenlandse markt te beschermen tegen de invoer uit andere landen.

Deze rapportage beperkt zich tot de maatregelen die bedoeld zijn om de eigen economie te beschermen. De exportbevordering komt aan bod in een afzonderlijk, nog te verschijnen, rapport. Behalve voor economische, zijn de beperkende maatregelen deels ook bruikbaar voor politieke doeleinden. In die politieke gevallen is het uitgangspunt voor het instellen van maatregelen niet meer de bescherming van de eigen economie, maar worden de beperkingen veelal opgelegd om het land waartegen ze gericht zijn te bewegen tot een gedragsverandering. De aanleiding voor dergelijke maatregelen wordt meestal gevormd door verplichtingen die voortvloeien uit internationale afspraken. Een voorbeeld hiervan zijn de boycotmaatregelen tegen Irak die bedoeld zijn om dat land te dwingen haar internationale verplichtingen na te komen.

De beperkende instrumenten zijn onder te verdelen in tarifaire en non-tarifaire maatregelen. Tarifaire maatregelen (invoerrechten, accijnzen en heffingen) zijn vrijwel alleen bruikbaar als handelspolitiek instrument. Non-tarifaire instrumenten kunnen daarentegen meestal zowel voor economische als politieke doeleinden ingezet worden.

Om directe invloed te kunnen uitoefenen op de in- en uitvoer van industriële goederen van en naar Nederland beschikt de overheid over een aantal, voornamelijk non-tarifaire, instrumenten⁴, die onderverdeeld kunnen worden in vier categorieën:

- Het verbieden van de in- of uitvoer van goederen tenzij daar vergunning voor is afgegeven. Een algeheel verbod op de in- of uitvoer van goederen is vanaf 1962 niet meer mogelijk, sindsdien kunnen alleen nog verboden (of beperkingen, zie hieronder) op de in- of uitvoer van bepaalde goederen of landen ingesteld worden.
- Het instellen van beperkingen (contingenteringen) voor de in- en uitvoer van bepaalde goederen. Deze contingenteringen worden per afzonderlijk (soort) product opgelegd.
- Het opleggen van heffingen op de in- of uitvoer van goederen. Deze heffingen zijn niet gelijk aan de heffingen in de vorm van invoerrechten, maar dienen als instrument om het interne beleid op korte termijn te kunnen aanpassen aan wijzigingen in de internationale economische omstandigheden.⁵
- Het stellen van andere regelen betreffende in- of uitvoer. Bijvoorbeeld;
 - Het verplichten tot het overleggen van bepaalde (aanvullende) documenten.
 - Het stellen van kwaliteitseisen.
 - Het stellen van minimum- dan wel maximumprijzen voor in- of uit te voeren goederen.

³ vgl. Kol, J. en L.B.M. Mennes, 'Internationale handel – theorie en beleid' in : *Economisch Statistische Berichten* 7 (1990) 3784 en J.H. van Tol, *Agrarische handelspolitiek en handelsbevordering. Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen van actoren op het gebied van de agrarische handelspolitiek, internationale samenwerking en exportbevordering ten aanzien van agrarische en visserijproducten, en naar de agrarische vertegenwoordiging in het buitenland, vanaf 1945* (Den Haag 2000)

⁴ Invoerrechten en accijnzen, die feitelijk ook behoren tot de beperkende instrumenten, maar die een meer algemeen karakter hebben, worden hier buiten beschouwing gelaten. Zij komen aan bod in een afzonderlijke rapportage.

⁵ Schuurman, Joordens, *In- en uitvoerwet*, 13-14

Tegenover de handelsbeperkende instrumenten staat een tendens tot internationale samenwerking die meestal

juist beoogt de handelsbelemmeringen te reduceren. Vooral in het kader van de GATT-onderhandelingen (en vanaf 1995 de WTO) wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke transparantie en het terugdringen van beperkingen in de internationale handel. Instrumenten hiertoe zijn:

- Wederzijdse preferentiële invoerregelingen. Hieronder vallen vrijhandelsakkoorden, die uitgaan van volledige vrijhandel voor elkaars goederen, en douane-unies, die naast de wederzijdse vrijhandel de instelling van gemeenschappelijke tarieven voor derde landen inhouden.
- Eenzijdige preferentiële invoerregelingen. Hierbij biedt een land handelspreferenties aan andere landen. Veelal worden deze handelsvoordelen gegeven aan ontwikkelingslanden.
- Brede economische samenwerkingsakkoorden. Doel van deze akkoorden is niet zozeer het terugdringen van formele handelsbeperkende maatregelen, maar het vereenvoudigen en stimuleren van de handel door uitwisseling van kennis en samenwerking op gebieden als technologie en wetenschap.

1.4. Historische ontwikkelingen

1.4.1. Voorgeschiedenis

Nederland had van oudsher groot belang bij een vrije wereldhandel en streefde ernaar om overheidsbemoediging op dat gebied zoveel mogelijk terug te dringen.⁶ Ons land kende daarom weinig wet- en regelgeving die beperkingen oplegde aan de in- en uitvoer van goederen en diensten. Alleen in oorlogstijd konden er, ter bescherming van de nationale belangen, maatregelen genomen worden om de in- en uitvoer te reguleren.

Ook tijdens de economische crisis van de jaren dertig wilde de Nederlandse regering in eerste instantie vasthouden aan dit beleid. Een voorstel voor een wet tegen dumping van goederen in 1931 ondervond veel tegenstand, en haalde het uiteindelijk niet.

Omdat men beseftte dat er toch een instrument moest komen om Nederland te beschermen tegen de protectionistische maatregelen van andere landen, werd in 1931 de Crisisinvoerwet ingesteld. Dit was een machtigingswet waarmee, bij een abnormale invoer van goederen, de import tijdelijk beperkt kon worden. De wet zou uiterlijk op 1 januari 1935 vervallen, omdat men van mening was dat deze alleen bedoeld was om de gevolgen van de economische crisis te ondervangen. Hierna moest de handel weer vrij gelaten worden omdat er vanuit gegaan werd dat de crisis tegen die tijd bedwongen zou zijn.

Deze wet werd later dat jaar gevolgd door de Crisisuitvoerwet. Dit was een reactie op de door andere landen getroffen invoerbeperkende maatregelen tegen (vooral agrarische) producten. Met de Crisisuitvoerwet werd de uitvoer volgens bepaalde regels over de exporteurs verdeeld om "schadelijke concurrentie rond de door andere landen ingevoerde contingenten te voorkomen." De minister van Handel kon op basis van deze wet ook heffingen opleggen om exorbitante winsten van een beperkte groep exporteurs af te romen.⁷

De minister van Handel, Nijverheid en Scheepvaart kon door deze wetten grote invloed uitoefenen op de Nederlandse in- en uitvoer. Economische Zaken ging nu ook met andere landen onderhandelingen voeren over in- en uitvoerzaken. Met enkele landen (waaronder België) werden bilaterale afspraken gemaakt over contingenten, die buiten de Crisisuitvoerwet vielen.

In 1932 werd op initiatief van Minister van Handel Verschuur de Clearingwet ingevoerd. Hierdoor kon de regering zonder voorafgaande goedkeuring van het parlement verdragen afsluiten. Als andere landen beperkingen in de deviezenafgifte voor Nederlandse vorderingen instelden kon de Nederlandse regering de invoer uit de betreffende landen beperken, om zo het evenwicht tussen de in- en uitvoer met die landen te herstellen. Deze wet was een reactie op de beperkte toewijzing van deviezen voor import van Nederlandse goederen en de verhoging van de invoerrechten op Nederlandse boter door andere landen.

Tot medio 1933 hoopte de Nederlandse regering dat de vrijhandelsgedachte gehandhaafd zou kunnen blijven. Velen waren nog niet overtuigd van de noodzaak van het vergaande overheidsingrijpen op handelsgebied, waar minister Verschuur op aandrong. Na het mislukken van de Economische en

⁶ Vooral in moeilijke economische tijden deed de Nederlandse regering soms wel pogingen om protectionistische maatregelen in te voeren. Meestal stuitten deze op sterke weerstand van het bedrijfsleven, waardoor deze plannen over het algemeen geen doorgang vonden. Zie ook A.M. de Boo, *Nederland: Handelsnatie zonder handelspolitiek? Handelsnatie als non-issue* (Groningen 1989), 27-32

⁷ Moquette, 103-104

Monetaire Wereldconferentie medio 1933 stond voor minister-president Colijn vast dat Nederland nu echt de weg van de actieve handelspolitiek in moest slaan.⁸

Een van de maatregelen die werd genomen was het oprichten van de Economische Raad die op zijn beurt de Commissie voor de Handelsverdragen instelde. Deze commissie bestond uit vertegenwoordigers van onder meer vakbonden en werkgevers en was bedoeld ter ondersteuning van een actieve handelspolitiek.

Een andere maatregel was de invoering van de Retorsiewet in augustus 1933, die de regering de bevoegdheid gaf discriminatoire invoerverboden of -heffingen in te stellen tegen andere landen die geen handelsverdrag hadden met Nederland. De wet is in de praktijk echter nooit toegepast. Belangrijker dan de Retorsiewet was de herziening van de Crisisinvoerwet in november 1933. Na deze wijziging kon Nederland, naast de voor alle landen geldende proportionele contingenten, per land bijzondere contingenten afspreken. De aangepaste wet stelde de regering in staat om daadwerkelijk protectionistische maatregelen in te stellen en dus een actieve handelspolitiek te voeren waarbij met landen afzonderlijk onderhandeld kon worden.⁹

Door de nieuwe instrumenten en de daardoor toegenomen mogelijkheden voor de handelspolitiek moest de overheid nadrukkelijker keuzes gaan maken in haar beleid. Het competentiegeschil tussen de ministeries van Handel en van Buitenlandse Zaken kwam nu ook weer nadrukkelijk naar voren, omdat minister Verschuur ook de bevoegdheden van Buitenlandse Zaken op handelsgebied wilde overnemen.

In 1934 werd de Clearingwet herzien, waardoor de Nederlandse regering nog meer mogelijkheden kreeg om rechtstreeks in te grijpen in de in- en uitvoer.

Het Clearinginstituut, dat oorspronkelijk alleen belast was met de uitvoerconsenten op basis van de Crisisuitvoerwet, werd in 1934 opgesplitst in een Crisisinvoer- en een Crisisuitvoerbureau, en kreeg ook beduidend meer bevoegdheden.

Als laatste vooroorlogse uitbreidingen van de handelspolitieke instrumenten werden in 1935 de Uitvoerverbodenwet en de Sanctiewet ingevoerd. Deze gaven de regering de middelen om alle in- en uitvoer van en naar bepaalde landen op politieke gronden te verbieden. Een handelspolitieke onderbouwing van een verbod was nu niet meer noodzakelijk, en de wetten zijn dan ook vooral een politiek instrument tegen bepaalde regeringen. De wetten werden onder andere gebruikt om handelssancties in te stellen tegen Italië toen dat in 1936 bezit had genomen van Abesinië (het huidige Ethiopië).

De bescherming van de Nederlandse handel door de protectionistische maatregelen was veelal doeltreffend. Toch werkte dit nieuwe beleid niet altijd even goed, vooral als het andere land minder afhankelijk was van de wederzijdse uitvoer dan Nederland. Deze landen, zoals bijvoorbeeld de Sovjetunie, konden de Nederlandse maatregelen eenvoudigweg negeren omdat de gevolgen voor hen zeer beperkt waren.

Hoewel de resultaten niet altijd bevredigend waren zouden deze instrumenten wel de basis gaan vormen voor de handelspolitiek tot aan de Duitse inval in 1940. Daarbij probeerde de regering uit angst voor tegenmaatregelen ook te voorkomen dat het andere landen, met name belangrijke handelspartners als Duitsland, voor het hoofd zou stoten.¹⁰

Tijdens de Tweede wereldoorlog begon de Nederlandse regering in Engeland voorbereidingen te treffen voor een zo snel mogelijk herstel van de Nederlandse economie. Een belangrijk onderdeel hiervan was het herstel van de export, zodat Nederland de deviezen zou kunnen krijgen die noodzakelijk waren om productiegoederen en voedsel te importeren.

Daarnaast werkte de regering aan een samenwerkingsverband met België en Luxemburg. In 1944 werd door de drie landen een verdrag gesloten dat, behalve een aanzet tot een gemeenschappelijk buitentarief, ook de oprichting van drie ondersteunende raden inhield voor douaneregelingen, handelsakkoorden en buitenlandse handel in zijn algemeen. Al deze maatregelen waren bedoeld om als een eenheid naar buiten toe op te treden en zoveel mogelijk handelsbelemmeringen tussen de drie landen op te heffen.¹¹ Het Benelux-akkoord trad in 1945 in werking.

1.4.2. Economisch herstel 1945-1962

⁸ Moquette, 111

⁹ Ibidem, 118-119

¹⁰ Ibidem, 129

¹¹ Ibidem, 191

Gedurende de eerste jaren na de oorlog had Nederland een structureel tekort op de handelsbalans. Voor de oorlog kende Nederland een groot handelsoverschot doordat het landbouwoverschotten exporteerde, terwijl daar maar relatief weinig invoer tegenover stond.

In 1945 was de Nederlandse productiecapaciteit grotendeels verwoest of afgevoerd naar Duitsland, waardoor de export sterk was afgenomen ten opzichte van voor de oorlog. Bovendien was er een groot tekort aan levensmiddelen en andere noodzakelijke goederen, zodat Nederland geen of nauwelijks landbouwgoederen meer kon exporteren. Als gevolg hiervan was de import nu veel groter geworden dan de export wat resulteerde in een sterk negatieve betalingsbalans.

De export bracht zelfs niet voldoende deviezen binnen om alle direct noodzakelijke goederen te kunnen invoeren. Als gevolg daarvan moesten de deviezenreserves aangesproken worden. Omdat Nederland voor de invoer van veel goederen grotendeels afhankelijk was van de Verenigde Staten moest er fors ingeteerd worden op de dollarreserve. Bijkomend probleem was dat Nederland door de Verenigde Staten en Engeland werd verplicht om de invoer uit de door hen bezette zones in Duitsland met dollars te betalen.

Aangezien de dollarreserve maar zeer beperkt was, en bovendien een aanzienlijk deel van de Nederlandse importgoederen uit Duitsland kwam, was dit zeer nadelig voor de Nederlandse valutapositie.

Om de invoer te kunnen beperken tot het hoogst noodzakelijke werden voor veel goederen contingenten ingesteld. Van deze goederen konden nog maar beperkte hoeveelheden worden ingevoerd. Zo hoopte de regering te voorkomen dat de deviezenvoorraad uitgeput zou raken. Daarnaast werd met een aantal landen bilaterale betalings- en handelsverdragen afgesloten. Hierdoor was vaak een ruilhandel met gesloten beurzen mogelijk, waardoor de deviezenreserves van de betrokken landen niet aangesproken hoefde te worden. In het eerste 2 jaar na de bevrijding werd met 15 Europese landen akkoorden gesloten, daarna volgden ook verdragen met landen buiten Europa.¹²

In januari 1947 werden de Britse en Amerikaanse bezettingszones in Duitsland samengevoegd, en werd de Joint Export Import Agency (JEIA) opgericht. Deze moest de gezamenlijke politiek gaan bepalen voor de ontwikkeling van handel in de beide zones. Daartoe werd ondermeer een in- en uitvoerprogramma opgezet. Nederland richtte als reactie daarop de Nederlandse Trustmaatschappij voor de Handel met Buitenland (NTHB) op. Deze moest met de JEIA onderhandelen over de goederenlijsten (contingenten) voor de in- en uitvoer. Dit ging vaak moeizaam, onder andere omdat de Brits-Amerikaanse militaire autoriteiten in Duitsland regelmatig ingrepen en contingenten beperkten of geheel blokkeerden. De Nederlandse pogingen om de handelsbalans te herstellen werden daardoor extra bemoeilijkt.

Alle maatregelen ten spijt bleef de handelsbalans negatief, en moest Nederland lenen bij andere landen om aan haar betalingsverplichtingen te kunnen blijven voldoen. Zo verleende bijvoorbeeld België aan Nederland diverse malen zogenaamde manipulatiekredieten. Voorwaarde hierbij was dat Nederland zijn contingenten voor de invoer van Belgische goederen verruimde, hetgeen weer een negatieve uitwerking had op de handelsbalans.

Pas toen de Verenigde Staten begonnen met het verlenen van de Marshallhulp (1948-1952) slaagde Nederland er in om de in- en uitvoer in evenwicht te brengen en daarmee de handelsbalans te herstellen. Hierdoor was ook de Nederlandse deviezenpositie aan het begin van de jaren vijftig aanzienlijk verbeterd. De contingenten van de meeste goederen werden verruimd en werden daarna geleidelijk aan opgeheven.

De jaren 1948-1949 vormden, mede dankzij de Marshallhulp, een keerpunt in de economische en monetaire situatie van Nederland. Minister Van den Brink van Economische Zaken formuleerde nieuwe doelstellingen, waaronder vergroting van de productie van exportgoederen, terugbrengen van de (noodzaak tot) invoer, en liberalisering van de wereldhandel. De realisatie daarvan zou van Nederland een moderne exportgerichte industriestaat moeten maken.¹³

In de periode 1953-1955 werd het streven naar een vrij goederen- en betalingsverkeer een kernpunt van het Nederlandse regeringsbeleid. Hiervoor moest het exportpakket gewijzigd worden; er moesten meer industriële producten geëxporteerd worden en er moest gezocht worden naar nieuwe afzetmarkten. In- en uitvoerbeperkingen pasten niet meer in dit beleid en werden daarom tot een minimum teruggebracht. Tevens werd gewerkt aan nieuwe regelgeving.

¹² Moquette, 260-261

¹³ D. Hellema, *Neutraliteit en vrijhandel. De geschiedenis van de Nederlandse buitenlandse betrekkingen* (Utrecht 2001), 153

Naast de economische en monetaire motieven, waarop in de eerste naoorlogse jaren de nadruk lag, vormden ook politieke ontwikkelingen een reden om strengere contingenten in te stellen, of deze in het geheel niet meer te verstrekken.

Deze beperkingen waren vooral gericht tegen de communistische staten. Zo besloot de Nederlandse regering in 1948 om in nieuwe handelsovereenkomsten met de Sovjetunie geen exportcontingenten meer te verstrekken voor bepaalde scheepstypes en machines. Men hoopte op deze wijze een verdere versterking van het Russische oorlogspotentieel te voorkomen.

Naar aanleiding van de inval in Tsjecho-Slowakije drongen de Verenigde Staten er bij Nederland en andere Europese landen op aan om de uitvoer van strategische goederen naar de Oostbloklanden sterk aan banden te leggen. De Nederlandse regering stelde zich hierin terughoudend op, omdat deze maatregelen weliswaar relatief geringe directe gevolgen hadden, maar wel ernstige consequenties konden hebben voor de uitvoer van andere goederen naar de USSR.

Een aantal Europese landen stelde, als alternatief voor de Amerikaanse embargolijsten, eigen lijsten op. Nederland stond niet achter deze lijsten, maar nam, als een soort compromis, toch de Britse lijst over als richtlijn. De VS namen hier echter geen genoegen mee en eisten een expliciete aanvaarding van die (of een andere) lijst.

Nederland gaf daar, voornamelijk uit vrees uitgesloten te worden van de Marshallhulp, aan toe en ging uiteindelijk toch deelnemen aan de Coordinating Committee on Multilateral Export Controls (Cocom). De Cocom was in 1950 door de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES) ingesteld om (de definities voor) de embargolijsten op te stellen.¹⁴ De tegenstelling tussen Nederland en een aantal andere Europese landen enerzijds en de Verenigde Staten anderzijds over het al dan niet overgaan tot een algehele economische blokkade tegen het Oostblok bleef echter bestaan.

Nederland bleef zich ook in de daaropvolgende jaren terughoudend opstellen, maar deed wel met de andere landen mee bij aanscherpingen van de lijsten.

In 1954 werd een op de Uitvoerverbodenwet 1935 gebaseerd verbod op de in- en uitvoer van een aantal goederen naar bepaalde landen en gebieden ingesteld (Stb. 542). Dit betrof met name de USSR en andere Oostbloklanden.

Binnen Cocom was de controle op de doorvoer één van de meest besproken onderwerpen, en voor Nederland één van de belangrijkste. De Nederlandse regering stelde dat de verantwoordelijkheid hiervoor bij het exporterende land moest komen te liggen, en niet bij het doorvoerende. Ze wilde alleen meewerken aan een systeem voor controle van doorvoer door Nederland, als er niet alleen een goed systeem van transactiecontrole opgezet zou worden maar als er ook duidelijke regelingen opgesteld werden die voor alle Cocom-landen zouden gelden. Nederland ging akkoord toen aan deze voorwaarden was voldaan.¹⁵

Met ingang van 1993 werden de binnengrenzen van de EEG ook voor Cocom-goederen opgeheven. Tegelijkertijd werd een speciaal systeem opgezet voor controle aan de buitengrenzen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was de Nederlandse regering tot de conclusie gekomen dat het noodzakelijk

was om na de bevrijding te gaan samenwerken met andere landen voor een gezamenlijke aanpak van de problemen.

Een van de initiatieven tot samenwerking was de Benelux (1948), maar Nederland trad daarnaast ook toe tot de Emergency Economic Committee for Europe (EECE) en nam, samen met Frankrijk, België en Luxemburg, deel aan het Accord Economique de Consultation Mutuelle, ook bekend als het Conseil Tripartite. Laatstgenoemde was bedoeld als overlegorgaan over wederzijdse steun inzake bijvoorbeeld de invoer van voedsel en grondstoffen, de mogelijkheden tot coördinatie van het door de betrokken landen gevoerde beleid ten opzichte van o.a. invoerrechten en contingenteringen en een eventuele aanzet tot een douane-unie, waar vooral Frankrijk op aandrong. Nederland wilde echter alleen deelnemen aan een douane-unie als ook Engeland zou meedoen.

Na de oorlog zocht de Nederlandse regering naar een compromis tussen de bescherming van de eigen handels- en betalingsbalans door protectionistische maatregelen, en vrije internationale handel. Nederland streefde naar een herstel van de vrije handel, maar besepte dat het economisch en monetair te zwak was om dit te kunnen verwezenlijken. Daarom zocht men een compromis in de vorm van een beperkte douane-unie met België en Luxemburg.¹⁶

¹⁴ Moquette 336-343

¹⁵ Ibidem, 345

¹⁶ Boekestijn, A.J., *De wordingsgeschiedenis van de Benelux 1943-1949: een experiment in de comptabiliteit van handelspolitieke aspiraties en politiek economische soevereiniteit* (Amsterdam 1986), 9

Ook sloot Nederland zich aan bij de GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), een organisatie die streefde naar vrijmaking van de wereldhandel door de vermindering van de handelsbelemmeringen aan de grens, waarbij te denken valt aan invoertarieven en kwantitatieve beperkingen. De Nederlandse regering onderschreef dit streven, maar stelde zich in eerste instantie nog enigszins terughoudend op. Deze terughoudende attitude werd met name veroorzaakt door de benarde Nederlandse handels- en deviezenpositie waardoor er gerede twijfel bestond of Nederland op korte termijn weer toe zou zijn aan vrijhandel.

of Nederland al op korte termijn weer toe zou zijn aan vrijhandel, gezien de benarde handels- en deviezenpositie.

Als gevolg van de gewijzigde, meer actieve, Nederlandse handelspolitiek en de deelname aan de diverse internationale organisaties, was een betere coördinatie van de bij de buitenlandse handel betrokken ministeries noodzakelijk geworden. Daarom werd in 1945 de Raad voor Economische aangelegenheden (REA) ingesteld, bestaande uit de bij de internationale handel betrokken leden van het kabinet. Zij moesten algemene richtlijnen gaan vaststellen voor het handelspolitieke beleid. De uitvoering van de handelspolitiek kwam nu primair bij het Directoraat-Generaal voor de Buitenlandse Economische Betrekkingen van het Ministerie van Economische Zaken (BEB) te berusten, dat in het vervolg formeel niet meer onder het Ministerie van Economische Zaken viel maar een interdepartementale status kreeg. Voortvloeiend uit het interdepartementale karakter van het BEB werd de Ambtelijke Commissie van Advies (ACA), later Interdepartementale Raad voor de Handelspolitiek (IRHP), ingesteld die bestond uit vertegenwoordigers van de betrokken departementen.¹⁷ Deze commissie moest richtlijnen opstellen voor de BEB en toezicht houden op de uitvoering van het beleid¹⁸. Hierdoor konden ook de andere departementen invloed uitoefenen op het beleid van het BEB.

De nieuwe interdepartementale structuur betekende echter niet dat de oude tegenstellingen tussen de ministeries van Economische en Buitenlandse Zaken over de bevoegdheden op het gebied van buitenlandse economische betrekkingen opgelost waren. Tussen de Ministeries van Economische en Buitenlandse Zaken woedde tot aan het begin van de jaren zeventig een competentiestrijd over de respectievelijke bevoegdheden van de beide ministeries op het gebied van de buitenlandse economische betrekkingen. Deze competentiestrijd was gedurende de jaren dertig ontstaan door pogingen van het Ministerie van Economische Zaken om, ten koste van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, de buitenlandse economische politiek geheel naar zich toe te trekken. Het Concordaat van 1950 tussen het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Buitenlandse Zaken was bedoeld om de relatie tussen de ministeries te herzien en deze geschillen op te lossen. In het concordaat werd onder meer afgesproken dat er één buitenlandse dienst zou komen onder leiding van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Het Ministerie van Economische Zaken zou afzien van eigen ambtenaren op de buitenlandse posten. Het BEB kon voor handelspolitieke kwesties en de coördinatie van de buitenlandse economische betrekkingen voortaan wel rechtstreeks de 'chef de poste' instrueren.

De coördinatie van de buitenlandse economische betrekkingen bleef hierdoor feitelijk in handen van Buitenlandse zaken. Dit tot ongenoegen van het Ministerie van Economische Zaken dat de regie hierover graag naar zich toe wilde trekken.

De uitvoering van het in- en uitvoerbeleid kwam voornamelijk bij de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer (Centrale Dienst In- en Uitvoer) te liggen zoals ook de vergunningverlening voor en controle op de in- en uitvoer van goederen vanaf 1995 gecentraliseerd werd bij de Centrale Dienst In- en Uitvoer. Tevens werd de Centrale Dienst In- en Uitvoer verantwoordelijk voor het vaststellen van de contingenten.

De Tweede Kamer sprak na de bevrijding de wens uit om geleidelijk aan alle noodwetgeving uit de Londense periode te vervangen door normale parlementaire. Daarom werd in 1952 begonnen met de voorbereidingen voor de invoering van een nieuwe In- en uitvoerwet ter vervanging van het Besluit regeling uit- en invoer 1944.

Vooral door onzekerheid over de functie en de plaats van het dg BEB bij de uitvoering trad de nieuwe in- en uitvoer wet pas in 1962 in werking.

¹⁷ Om het interdepartementale karakter van de IRHP te benadrukken kreeg deze raad een brede samenstelling van vertegenwoordigers van een groot aantal departementen met uiteenlopende belangen, onder andere Verkeer en Energie en Openbare Werken (deviezengebruikers), Scheepvaart (deviezeninbrenger), Handel en Nijverheid en Financiën (handels- en monetaire politiek), Moquette 217-218

¹⁸ Moquette, 202

In 1957 werd het Verdrag van Rome gesloten. Voortvloeiend uit dit verdrag werd de Europese Economische Gemeenschap (EEG) ingesteld waaraan ook Nederland ging deelnemen. Deze nieuwe douane-unie ging in toenemende mate het beleid van de nationale overheden op het gebied van de internationale handelspolitiek overnemen.

Nederland was maar deels tevreden over de bevoegdheden die de EEG bij haar oprichting kreeg. Om de Europese Commissie bij te staan bij de implementatie van de gemeenschappelijke handelspolitiek werd het zogenoemde Comité 111 ingesteld.

De wapenhandel valt buiten de bevoegdheden van de EEG. Elk van de lidstaten kan zelf beslissen over het wapenexportbeleid, waarbij de nationale veiligheid het uitgangspunt is.¹⁹

1.4.3. Samenwerking en internationalisering 1962-2001

Vergeleken met het Besluit regeling uit- en invoer 1944 werd de situatie in de nieuwe In- en uitvoerwet 1962 feitelijk omgedraaid: de in- en uitvoer werd nu in principe vrijgelaten, tenzij het goederen of landen betrof waarvoor beperkingen golden.

Omdat de economische noodzaak om de in- en uitvoer te reguleren in de loop van de jaren vijftig grotendeels verdwenen was, nam de overheidsbemoeyenis op dit gebied steeds verder af. Geleidelijk aan gingen vooral politieke motieven de aanleiding vormen voor het instellen van beperkende maatregelen. De in- en uitvoerbeperkingen, die direct na de oorlog vooral een beschermende functie hadden, werden nu steeds meer gebruikt als strafmaatregel tegen specifieke landen, of ter bescherming van de internationale rechtsorde.

De periode tot aan 1973 werd gekenmerkt door een grote economische groei. Hieraan komt in 1973 een eind door de oliecrisis, waardoor de wereldhandel terugloopt. Ter bescherming van de eigen handel nemen steeds meer landen hun toevlucht tot protectionistische maatregelen. De Nederlandse regering gaat niet over tot dergelijke maatregelen, maar probeert de export te stimuleren. Hiertoe wordt onder andere een staatssecretaris voor Buitenlandse Handel benoemd.²⁰ Ondertussen blijft de regering ook streven naar de opheffing van handelsbelemmeringen.

De invloed van de EEG op de in- en uitvoerpolitiek werd vanaf 1958 steeds groter. Dit ging ten koste van de nationale overheden die zich in toenemende mate moesten onderwerpen aan gemeenschappelijke belangen.

In 1970 werd de naam van Comité 111 gewijzigd in Comité 113. De rol van dit comité werd groter naarmate meer bevoegdheden naar de EEG verschoven. Het dg BEB werd verantwoordelijk voor de Nederlandse inbreng in het comité en kreeg op deze wijze een aanzienlijke invloed op de (gemeenschappelijke) handelspolitiek in Nederland.²¹

Alleen de wapenhandel bleef uitgezonderd van gemeenschappelijke wetgeving. De lidstaten mochten hierover zelf blijven beslissen, waarbij het nationale veiligheidsbeleid het uitgangspunt was.²²

Hiertoe werd in Nederland op basis van de nieuwe In- en uitvoerwet in 1963 het Uitvoerbesluit strategische goederen ingesteld. Deze bevatte een bijlage met een lijst van goederen en landen die onder embargo werden gesteld. In de loop der jaren zou deze lijst aanzienlijk groeien van 18 pagina's in 1963 tot 189 in 1987, vooral door toevoeging van allerlei (technische) onderdelen.²³

De Nederlandse regering ging zich vanaf de jaren zestig meer actief met de wapenhandel bemoeien. Tot die tijd was een wapenembargo zeldzaam geweest, maar vooral onder invloed van internationale ontwikkelingen in deze periode, weigerde Nederland nu veel vaker om wapens te leveren uit politieke motieven.

Het Nederlandse wapenexportvergunningen beleid wordt gecoördineerd door het ministerie van Economische Zaken. De minister van Buitenlandse Zaken wordt door EZ geconsulteerd voor de politieke aspecten.

Met ingang van 1993 werden de binnengrenzen van de EEG ook voor Cocom-goederen opgeheven. Daarvoor in de plaats kwam een speciaal controlesysteem aan de buitengrens.²⁴

1.5 Europese integratie

¹⁹ Colijn, J. en P. Rusman, *Het Nederlandse wapenexportbeleid 1963-1988* (Den Haag 1989), 50

²⁰ Boo, A.M. de, *Nederland: Handelsnatie zonder handelspolitiek?*, 37-38

²¹ zie hiervoor ook 1.5.3.; Van EEG naar EU

²² Colijn, Rusman, 50

²³ Moquette, 347

²⁴ Moquette, 348

1.5.1. Inleiding

Een aantal Franse en Duitse politici wilde na de oorlog de Duitse kolen- en staalindustrie weer opbouwen. Dit lag echter zeer gevoelig, omdat deze werd geassocieerd met de oorlogsindustrie. De toenmalige Franse minister van Buitenlandse Zaken, Robert Schuman, kwam daarom met het voorstel voor een gemeenschappelijk supranationaal Europees orgaan, waaraan de nationale kolen- en staalindustrieën ondergeschikt zou worden gemaakt.

Hiermee werd een eerste aanzet gegeven tot steeds verdergaande Europese samenwerking. Dit resulteerde uiteindelijk in een aantal supranationale Europese organen, die het gezamenlijke economische beleid voeren, en die in toenemende mate de taken en bevoegdheden van de nationale overheden van de lidstaten hebben overgenomen.

1.5.2. EGKS

Uit het plan van Schuman kwam in 1951 de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) voort, die bevoegd was om namens de lidstaten regelingen te treffen ten aanzien van de productie en distributie van kolen en staal. Naast Frankrijk en Duitsland werden ook de drie Benelux-landen en Italië in 1951 lid van de EGKS.

Na een overgangperiode zou er door de EGKS een gemeenschappelijke markt moeten zijn gerealiseerd, waarbinnen in- en uitvoerrechten of heffingen, kartelvorming en andere beperkende maatregelen verboden waren.

Als uitvoerend orgaan van de EGKS werd in 1952 de Hoge Autoriteit ingesteld. Deze kreeg overheidsgezag, zodat zij besluiten kon nemen die voor de lidstaten en de betrokken industrieën bindend waren. De nationale overheden droegen hun bevoegdheden over aan de Hoge Autoriteit, waardoor zij niet meer zelfstandig maatregelen konden nemen op dit gebied.

Naast de Hoge autoriteit werd ook een Hof van Justitie ingesteld, dat overtreders van besluiten van de EGKS kon vervolgen. Daarnaast kon het ook optreden als arbiter bij geschillen. In 1957 werden de bevoegdheden van het Hof van Justitie uitgebreid naar de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en Euratom.

De EGKS is vanaf 1967 de facto een onderdeel van de EEG.

De lidstaten konden door middel van delegaties invloed uitoefenen op het beleid van de Hoge Autoriteit de Raad van Ministers, ingesteld als contactorgaan tussen de regeringen van de lidstaten en de Hoge autoriteit. Als gedelegeerden traden meestal de ministers van Economische Zaken op. Het Nederlandse beleid ten aanzien van de EGKS werd voorbereid door het dg BEB. Namens het ministerie van Buitenlandse zaken hield de Directie europa zich bezig met EGKS-aangelegenheden. Omdat het EGKS-beleid ook andere beleidsterreinen, zoals transport en infrastructuur, raakte, ontstond er behoefte aan een interdepartementaal overleg. Daarom werd de Interdepartementale Contactcommissie voor de EGKS ingesteld. Belangrijke beslissingen werden genomen in de REA of de Ministerraad.²⁵

1.5.3. Van EEG naar EU

In 1957 kwam het Verdrag van Rome tot stand, waarmee de grondslag werd gelegd voor het streven naar vrije markteconomie en een gemeenschappelijke markt binnen een verbond van Europese staten; de Europese Economische Gemeenschap (EEG).

Bilaterale handelsverdragen worden vanaf 1958 in toenemende mate vervangen door gemeenschappelijke in EEG-verband. Deze verdragen, die de vorm hebben van bindende verordeningen, worden daarna geïmplementeerd in de nationale wetgeving van de lidstaten.

1.6 Internationale organisaties

1.6.1. GATT en WTO

Geschiedenis

In 1947 werd door 23 landen, waaronder Nederland, de General Agreement on Tariffs and Trade (GATT), in het Nederlands Algemene Overeenkomst voor Tarieven en Handel, gesloten, en deze trad in 1948 in werking. Deze overeenkomst vormde tot en met 1994 het belangrijkste kader voor de

internationale handel. De overeenkomst was bedoeld ter verhoging van de mondiale welvaart door multilaterale regels op te stellen voor vrijmaking van de wereldhandel, en vormde vooral een kader voor de vermindering van de handelsbelemmeringen aan de grens, zoals invoertarieven en kwantitatieve beperkingen. Daarnaast fungeert de GATT ook als forum voor multilaterale handelsbesprekingen. Landen die zich ook aan willen sluiten moeten voldoen aan de toelatingseisen. Tijdens deze handelsbesprekingen of rondes werd in eerste instantie vooral gesproken over verlaging van de invoertarieven. Met name de Kennedy-ronde medio de jaren zestig bleek erg effectief omdat deze resulteerde in een tariefddaling van 35% voor driekwart van de wereldhandel.

In de rondes die daarna volgden bleef het aantal deelnemende landen groeien en kwamen er onderwerpen aan de orde die in eerste instantie buiten beeld waren gebleven. Tijdens de Tokyo-ronde van 1973-1979 werden voor het eerst ook non-tarifaire handelsbelemmeringen (bijvoorbeeld exportsubsidies) besproken. Over de mate waarin deze subsidieregels toegepast konden worden op de landbouw liepen de meningen uiteen.²⁶

De Uruguay-ronde (1986-1994) leidde tot de realisatie van een oude wens: de oprichting van de World Trade Organisation (WTO), die gebaseerd is op 28 afzonderlijk overeenkomsten. De GATT was oorspronkelijk bedoeld geweest als onderdeel van een International Trade Organisation. De instelling van de WTO in 1995 betekende de uiteindelijke institutionalisering van de GATT.

GATT-rondes:

- Geneve 1947
- Havana 1948
- Annecy 1949
- Torquay 1950-1951
- Geneve 1960-1962
- Kennedy-ronde 1964-1967
- Tokyo 1973-1979
- Uruguay 1986-1993

WTO-bijeenkomsten:

- Singapore 1996 - 1997
- Geneve 1998 (132 deelnemende landen en 30 die lid willen worden)
- Seattle 1999
- Doha 2001 (hier werd een nieuwe onderhandelingsronde gelanceerd over verdere liberalisering van de wereldhandel)

1.6.1.2. Uitgangspunten

De GATT/WTO heeft als voornaamste doelstelling de vermindering van de handelsbelemmeringen tussen landen.

Voorwaarden hierbij zijn:

- De toepasbaarheid voor alle deelnemende landen; handelsvoordelen die aan één land worden toegekend, moeten ook aan alle andere deelnemende landen worden gegeven. Van dit non-discriminatiebeginsel mag alleen afgeweken worden als het handelsbeperkingen in het kader van economische integratie betreft. Voorbeelden hiervan zijn vrijhandelszones, douane-unies, gemeenschappelijke markten en economische unies. De GATT-regels stellen hierbij wel de eis dat de totale afscherming ten opzichte van derde landen niet mag toenemen.
- Bij aanvraag van tariefconcessies moeten gelijkwaardige concessies worden aangeboden (reciprociteitbeginsel). Een uitzondering wordt hierbij gemaakt voor het verlenen van tarifaire voordelen aan ontwikkelingslanden. Hiervoor is echter wel een (tijdelijke) ontheffing van de GATT/WTO-bepalingen benodigd.
- Handelsregulering wordt zoveel mogelijk beperkt tot het gebruik van invoertarieven. Het gebruik van tariefconcessies zorgt voor stabiliteit en een zekere voorspelbaarheid van de handelsvoorwaarden.
- Voor het instellen van beschermende maatregelen heeft een lidstaat toestemming nodig. Als deze ontbreekt vervallen zijn aanspraken op de GATT-voordelen.
- Over maatregelen die nadelig kunnen zijn voor andere lidstaten moet altijd onderling overlegd worden. Geschillen over te nemen maatregelen moeten opgelost worden voordat de maatregelen

²⁶ Zie hiervoor ook het J.H. van Tol, *Agrarische handelspolitiek en exportbevordering*

kunnen worden ingevoerd. Geschillen in het GATT-kader worden opgelost via consultatie, geschillenbeslechting en bemiddeling.

- De ontwikkelingslanden nemen een speciale positie in. Pas sinds de Uruguay-ronde nemen zulke landen deel aan de GATT/WTO-besprekingen.

1.6.1.3. Instellingen

Onder de GATT/WTO ressorteren een aantal instellingen. De hieronder genoemde zijn betrokken bij het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen, met uitzondering van die instellingen die zich alleen bezig houden met landbouwproducten.

- **Algemene vergadering**

Jaarlijkse bijeenkomst van alle deelnemende landen.

- **Ministersvergaderingen**

Hierin stellen handelsministers WTO-werkprogramma's op, het betreft uitwerking van afspraken en de voorbereiding op volgende onderhandelingsronden. Iedere twee jaar is er een ministersconferentie.

- **Vorbereidend Comité**

Ingesteld door de Algemene Vergadering om methoden en procedures te ontwerpen voor de eerstvolgende onderhandelingsronde.

- **Algemene Raad**

Fungeert als dagelijks bestuur en vergadert maandelijks.

- **Vakraden**

Gespecialiseerde raden die ressorteren onder de Algemene Raad, en die zelf de benodigde comités en werkgroepen kunnen instellen. Een aantal daarvan houdt zich (mede) met invoerregelingen bezig;

- TRIPS (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) stelt regels op die betrekking hebben op (o.a.) het verbod om uitvoer te koppelen aan invoerverplichtingen en het beperken van de in- en uitvoer van en naar derden.
- Het CDP (Committee on Dumping Practices) beslist bij aangifte door een lidstaat of er sprake is van dumping, en monitort de naleving van de regels op dit gebied.
- De Committee on Safeguards beoordeelt door lidstaten aangemelde maatregelen om oneerlijke concurrentie tegen te gaan, zoals invoeringsquota, invoerrechten en toelatingsprocedures.
- Het CRO (Committee on Rules of Origin) bepaalt de herkomst van goederen ter implementatie van maatregelen als anti-dumping, veiligheid en het garanderen van tarief voorkeuren. Tevens wil het CRO garanderen dat opgestelde maatregelen geen obstakels vormen voor de handel.
- De Committee on Import Licensing stelt regels op die betrekking hebben op het uitgeven van import licenties en de daarmee samenhangende (veranderende) wetgeving

Omdat het in de meeste gevallen communautair belangen betreft, laat Nederland zich in deze commissies vertegenwoordigen door de EU.

- **Comité voor Handel en Ontwikkeling**

In dit comité worden de belangen van de ontwikkelingslanden besproken. Ondanks de vooral agrarisch getinte onderwerpen wordt de Nederlandse inbreng gecoördineerd door de minister van Economische Zaken.

- **Comité voor Handel en Milieu**

De Nederlandse delegatie naar deze commissie bestaat uit vertegenwoordigers van de ministeries van Economische zaken, VROM en Buitenlandse Zaken.

- **Comité voor Geschillenbeslechting**

De Nederlandse deelname in dit comité wordt gecoördineerd door het ministerie van Economische zaken, ook bij agrarische onderwerpen. Inmiddels is dit comité vervangen door het Dispute Settlement Body (DSB), welke gebaseerd is op de overeenkomst voor geschillenbeslechting (Dispute Settlement Understanding; DSU) die sinds 1994 onderdeel vormt van het WTO-verdrag.

- **Comité voor het Handelsbeleid**

Deze commissie, die het handelsbeleid van de lidstaten beoordeelt, ressorteert onder de Algemene Raad.

- **Werkgroepen**

Voor belangrijke onderwerpen, zoals ontheffingsverlening en toelatingen, worden ad hoc werkgroepen ingesteld.

1.6.1.4. Continuïteit en ontwikkelingen

Over het algemeen borduurt de WTO voort op het akkoord uit de laatste GATT-ronde ²⁷ De WTO heeft van de GATT het streven overgenomen naar de totstandkoming van wereldwijde regels die de internationale handel makkelijker maken en tevens streeft de WTO naar bevordering van het naleven van gemaakte afspraken. Regeringen worden daarom opgeroepen tot terughoudendheid met beschermende maatregelen, aangezien die vaak tegenmaatregelen oproepen van exporterende landen. Te denken valt bijvoorbeeld aan de intrekking van een vergelijkbare waarde inzake concessies. Wel biedt de WTO onder bepaalde omstandigheden aan zijn lidstaten uitzonderingsmogelijkheden voor het beschermen van de eigen import. Om vergeldingsmaatregelen tegen te gaan is het tijdens de looptijd van handelsbeperkende maatregelen verboden om tegenmaatregelen te nemen die tegen dat ene land gericht zijn.

1.6.2. ECE

In 1947 werd de Economische Commissie voor Europa opgericht door de Economische Raad (ECOSOC) van de Verenigde Naties. Het doel van dit orgaan was de ondersteuning en coördinatie van het naoorlogse economische herstel in Europa. Dit betrof zowel het westelijke als het oostelijke deel. Kort daarop werd de OEES ingesteld welke effectiever bleek maar die zich daarnaast alleen maar richtte op de Westerse landen bij de verdeling van Marshall-gelden. De betekenis van de ECE ligt vooral in het feit dat –naast de VS en Canada- alle Europese landen erin verenigd zijn. De ECE fungeert als een overlegpodium voor economische en andere vormen van samenwerking tussen Oost- en West-Europese landen.

1.6.3 OEES

De Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES) werd in 1948 opgericht als instantie voor de verdeling van de Marshallhulp, deze financiële hulp gaf een beslissende stimulans voor economisch herstel. Met uitzondering van Spanje en Finland waren alle niet-communistische Europese landen lid van de OEES. Toen het hulpprogramma beëindigd werd in 1952, verschoof de taak naar het bevorderen van onderlinge liberalisatie van de handel en het betalingsverkeer. De aangesloten landen dienden jaarlijks liberalisatielijsten in met betrekking tot de invoer die ze toestonden. Door het ontstaan van twee economische blokken verdween de samenhang binnen de OEES. Als gevolg van de oprichting van de EEG in 1957 en de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA) in 1960 werd de OEES in 1961 opgeheven.

1.6.4. OESO

²⁷ Officiële teksten met betrekking tot de WTO zijn gepubliceerd in Trb. 1995, 130 en 263.

Voortbouwend op de werkzaamheden van de OEES werd in 1960 de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) opgericht door de industrielanden in Europa, Azië en Noord-Amerika

2. Actoren

2.1 Inleiding

Op het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen zijn ruim twintig actoren actief geweest in de periode 1945-2001. Een aantal daarvan heeft alleen in de eerste circa tien jaar na afloop van de Tweede Wereldoorlog bestaan. Hun taken waren vooral gericht op het herstel van de economische en monetaire positie van Nederland. Zo was bijvoorbeeld het Regeringscommissariaat van het Economisch Hulpprogramma (EHP) belast met de uitvoering van de bepalingen die door de Verenigde Staten verbonden waren aan de Marshallhulp.

De meeste actoren zijn echter tijdens de gehele periode die dit rapport bestrijkt belast geweest met het opstellen, uitvoeren of handhaven van de wet- en regelgeving op het gebied van de in- en uitvoer. Het Ministerie van Economische Zaken en de onder haar ressorterende actoren heeft gedurende deze periode het merendeel van de taken uitgevoerd op dit beleidsterrein. Naarmate de beweegredenen voor het reguleren van de internationale handel verschoven van economische naar meer politieke motieven, nam echter de invloed van het Ministerie van Buitenlandse Zaken toe.

Door het afnemende belang van de handelspolitieke aspecten werden een aantal daarop gerichte taken in de loop van tijd afgebouwd. Als gevolg hiervan is in 1997 de Centrale Dienst In- en Uitvoer het voornaamste uitvoerende orgaan op dit beleidsterrein, overgegaan naar het Ministerie van Financiën, en onderdeel geworden van de Douane.

Hieronder volgt een overzicht van de actoren die actief zijn geweest op dit beleidsterrein. Deze zijn zoveel mogelijk gerangschikt naar zorgdrager. Van elke actor is een korte beschrijving gegeven.

2.2 Ministerie van Economische Zaken

Naamswijzigingen van het Ministerie van Economische Zaken in de periode 1945-2001;

-1945	Ministerie van Handel, Nijverheid en Scheepvaart
1945	Ministerie van Handel, Nijverheid en Landbouw
1945-1946	Ministerie van Handel en Nijverheid
1946-	Ministerie van Economische Zaken

Het Ministerie van Economische Zaken is de voornaamste actor op het beleidsterrein In- en uitvoer. Binnen dit ministerie is vooral het directoraat-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen (dg BEB) belast met het beleid betreffende in- en uitvoerregelingen.

Directoraat-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen (Dg BEB)

Het directoraat-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen werd in 1945 ingesteld²⁸. Het dg kan beschouwd worden als opvolger van de afdeling Handelsakkoorden, die op haar beurt in 1936 was voortgekomen uit de afdeling Buitenland van de directie van handel en nijverheid, die ressorteerde onder het departement van Handel, Nijverheid en scheepvaart.

Het nieuwe directoraat-generaal is formeel interdepartementaal, maar werd ingesteld om de expanderende buitenlandse handelspolitiek te gaan coördineren. De aanzet hiertoe werd gegeven door ir. H. Vos, de toenmalige minister van Handel en Nijverheid. Deze meende dat het noodzakelijk was om het economisch beleid zo strak mogelijk te coördineren. De verantwoordelijkheid voor de buitenlandse handel, die op dat moment nog verdeeld was over verschillende departementen, moest daartoe worden gecentraliseerd bij één departement. Volgens Vos was het Ministerie van handel en Nijverheid daarvoor het meest voor de hand liggend.

Deze opstelling leidde tot een langslpend competentieconflict met het ministerie van Buitenlandse Zaken, dat meende dat de handelspolitiek nauw samenhang met de buitenlandse betrekkingen. Daarom was coördinatie door dat departement noodzakelijk. Buitenlandse zaken probeerde de bevoegdheden van het dg BEB terug te halen naar het eigen departement omdat de laatste niet voldoende zou functioneren. Dit laatste klopte deels, hoewel dat mede kwam door de tegenwerking van Buitenlandse Zaken bij de contacten met de buitenposten²⁹

Vos zag twee hoofdtaken voor het nieuwe directoraat-generaal;

²⁸ Centrale Archiefdienst, (samenstelling F. Blom), *Het directoraat-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen van het Ministerie van Economische zaken. Rapport van het onderzoek naar organisatie, taken en personeel 1945-1969* (Winschoten 1989)

²⁹ Moquette, 233-246

- De aankooppolitiek in de eerste jaren, die gericht was op direct herstel van het land.
- De ruil- en handelspolitiek, voor het bevorderen van de export, en het herstellen van het evenwicht op de handels- en betalingsbalans op de lange termijn. Deze politiek moest volgens Vos worden gezien als “deel van een systeem van geleide im- en export met het oog op de Nederlandse informatievoorziening, belangen van het bedrijfsleven, de handels- en betalingsbalans en de nationale en internationale conjunctuur.”

In 1946 werden de bevoegdheden vastgelegd in het Mandaat of Statuut van de BEB. Dit regelde onder andere de coördinerende taak van het dg BEB met betrekking tot de handelspolitiek in interdepartementaal verband onder verantwoordelijkheid van de minister van Economische Zaken³⁰. Het dg BEB was in 1945 bescheiden gestart, maar groeide snel in omvang. Daarom werd het directoraat-generaal al in 1947 onderverdeeld in een secretariaat en 8 afdelingen. Het secretariaat verzorgde, naast de algemene ondersteuning van de BEB, de secretariële werkzaamheden voor de Interdepartementale Raad voor de Handelspolitiek (IRHP). De afdelingen bestreken elk een aantal landen of een taakgebied. Een van de afdelingen hield zich, naast enkele andere taken, specifiek bezig met in- en uitvoerregelingen. Vanaf 1948 voerde deze afdeling ook het secretariaat van de IRHP. In 1949 werden de landenafdelingen vervangen door drie directoraten: Bilaterale zaken, Algemene en Multilaterale Zaken en Coördinatie Programmering. Deze werden onderverdeeld in (hoofd)afdelingen en bureaus.

2.2.1 Taken

Gedurende de periode tot aan de invoering van de nieuwe In- en uitvoerwet in 1962 werd de taak van de BEB op het gebied van de in- en uitvoer omschreven als “het toezicht van de Nederlandse regering op in-, uit- en doorvoer”. Vanaf 1962 werd deze formulering gewijzigd in de “coördinatie van de Nederlandse in- en uitvoerregelingen”.

De taken met betrekking tot in- en uitvoerzaken waren binnen de BEB verdeeld over de directoraten Multilaterale Zaken en Samenwerking, en Algemene Zaken en Koninkrijksaangelegenheden. Het directoraat Algemene Zaken en Koninkrijksaangelegenheden beperkte zich (1950-51) tot de behandeling van algemene in- en uitvoerzaken en algemene Centrale Dienst In- en Uitvoer – aangelegenheden.

Binnen het directoraat Multilaterale Zaken en Samenwerking was de afdeling Algemene In- en Uitvoerzaken in de periode 1953-1964 belast met de in- en uitvoerregelingen, waaronder internationale goederenregelingen en grondstoffenovereenkomsten. Andere taken waren de behandeling van tariefvraagstukken, liberalisatie van de handel, oorsprongskwesties e.d. In het kader van de laatstgenoemde taak voerde de afdeling ook het secretariaat van de Contactcommissie voor de Oorsprong.³¹ In 1964 werd aan de taakomschrijving het ‘coördineren van internationaal overleg inzake in- en uitvoerregelingen’ toegevoegd. In 1965 wordt (de omschrijving van) het takenpakket opnieuw uitgebreid en gewijzigd in: “de interdepartementale coördinatie inzake de Nederlandse in- en uitvoerregelingen, waaronder begrepen de daarmee samenhangende wettelijke maatregelen, alsmede het internationaal (vanaf 1969 inclusie NAVO) overleg terzake, oorsprongskwesties en in- en uitvoerprocedures.”

2.3 Centrale Dienst In- en Uitvoer (CDIU)

In 1941 werden het Crisisinvoer- en Crisisuitvoerbureau samengevoegd tot de Centrale Dienst In- en Uitvoer. Deze ging lijsten opstellen van invoerwensen, die aan de Duitsers werden voorgelegd. De controle van de goederenbewegingen ging over van de Centrale Dienst In- en Uitvoer naar de Rijksbureaus.

Na de Tweede Wereldoorlog bleef de Centrale Dienst In- en Uitvoer voortbestaan. Als administratief en uitvoerend orgaan werd het bureau belast met de uitgifte van in- en uitvoervergunningen, de deviezencontrole en de controle op de naleving van de in- en uitvoerregelingen. Bovendien werd het Centrale Dienst In- en Uitvoer belast met de verantwoording van de in het kader van de Marshallhulp ingevoerde goederen.

Een deel van de werkzaamheden werd gedelegeerd naar de Rijksbureaus. Vanaf 1953 nam de Centrale Dienst In- en Uitvoer de taken van de Rijksbureaus over die in dat jaar werden opgeheven. De wettelijke regelingen met betrekking tot de handel in militaire en ‘dual-use’ goederen zijn voor het bedrijfsleven samengevat in het Handboek Strategische Goederen.

³⁰ Moquette, 251-253
- ibidem, 25-29

Door de voortgaande liberalisering van de wereldhandel kreeg de Centrale Dienst In- en Uitvoer steeds minder werk. Omdat de overblijvende activiteiten meer in het verlengde lagen van de Douane werd de Centrale Dienst In- en Uitvoer per 1 januari 1997 hieraan toegevoegd. Dit betekende tevens de formele overgang van het Ministerie van Economische Zaken naar Financiën. In de Mandaatregeling EZ-taken Belastingdienst/ Douane Centrale Dienst voor In- en Uitvoer (Belasting/ Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer) is voorzien in de mandaatverlening die nodig is om die taken te kunnen uitvoeren. Hoewel de Centrale Dienst In- en Uitvoer vanaf 1997 formeel onder het ministerie van Financiën valt, krijgt zij haar instructies, waar het de in- en uitvoerregelingen betreft, van de minister van Economische Zaken.

2.4 Economische Controledienst (ECD)

De Economische Controledienst werd in 1949 ingesteld door de samenvoeging van de Centrale Dienst voor de Economische Controle (CEDEC), die verantwoordelijk was voor de controle van de in- en uitvoer van goederen, en de Prijscontroledienst van het Directoraat voor de Prijzen (PCD).

De ECD heeft als centrale taakstelling de preventie en bestrijding van economische (bedrijfs) criminaliteit die van een dusdanige omvang is, dat er daardoor aantoonbare schade ontstaat voor consumenten, bedrijfsleven en overheid. Binnen de ECD houdt de afdeling Internationale Economische Recherche (IER) zich bezig met o.a. de bestrijding van EG-fraude (overtreding van de In- en uitvoerwet, textiel fraude en dumping), de controle op de handel in strategische goederen en drugsprecursoren (grondstoffen voor drugs), de uitvoering van het Verdrag chemische wapens en de sanctiewetgeving. Daarnaast behandelt de IER verzoeken uit het buitenland in het kader van de internationale rechtshulp op het gebied van de in- en uitvoerwetgeving.

De ECD beheert een uitgebreid systeem van vergunningsplicht en meldingsplicht met betrekking tot fabricages, voorraden en in- uit- en doorvoer. Op basis van de daaruit voortvloeiende toezichthoudende bevoegdheden kan de ECD ingrijpen bij overtreding van embargo's en de wetgeving op gebied van in- en uitvoer.

Bij de uitvoering van de Wet voorkoming misbruik chemicaliën wordt samengewerkt met de Centrale Dienst In- en Uitvoer. Deze dienst is ook belast met de registratieverplichtingen die voortvloeien uit het Verdrag chemische wapens. Ter uitvoering van de in- en uitvoerwetgeving het Verdrag chemische wapens voert de ECD controles uit.

In 1999 ging de ECD over naar het ministerie van Financiën, waar ze werd ondergebracht bij de Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst (FIOD).

2.5. Exportbevordering Voorlichtingsdienst (EVD)

De EVD, dat onderdeel is van het Ministerie van Economische Zaken, ondersteunt Nederlandse bedrijven met (onder andere) informatie over Nederlandse en buitenlandse wet- en regelgeving op gebied van in-, uit- en doorvoer en exportmogelijkheden, onder andere door het uitgeven van periodieken. Daartoe verzamelt zij gegevens via buitenlandse posten en Kamers van Koophandel in het buitenland. Naast het verstrekken van informatie geeft de EVD ook adviezen over de benadering van buitenlandse markten.

2.6. Rijksbureaus

De Centrale Dienst In- en Uitvoer delegeerde in de periode 1945-1953 een deel van haar werkzaamheden in het kader van het EHP naar de Rijksbureaus. Elk Rijksbureau reguleerde de distributie, in- en uitvoer van één product of groep van producten.

2.7. Bureau van de Regeringscommissaris voor het Economisch (Militair) Hulpprogramma

Voor de uitvoering en ondersteuning van het in 1948 met de Verenigde Staten gesloten bilaterale akkoord waarin de voorwaarden voor de Marshallhulp werden vastgelegd, werd het Bureau van de Regeringscommissaris voor het Economisch Hulpprogramma ingesteld. Nadat Nederland in 1950 een overeenkomst had gesloten met de VS over de verlening van militaire hulp werd de naam gewijzigd in Bureau van de Regeringscommissaris voor het Economisch en Militair Hulpprogramma.

2.8. Commissie voor de In- en Uitvoer en Distributievraagstukken

Deze commissie adviseerde de Nederlandse en Belgische regeringen over de vereenvoudiging van de formaliteiten bij de uitvoering van de in- en uitvoerregelingen.

2.9. Kamers van Koophandel

De Kamers van Koophandel adviseren de Minister van Financiën over de verlening van certificaten inzake goederenverkeer.

2.10. Interdepartementale Commissie voor het Economisch Hulp Programma

De departementen konden in deze commissie, die betrokken was bij het verdelen van de Marshallhulp, hun wensen kenbaar maken voor de jaarlijkse importprogramma's in het kader van het Europees Hulpprogramma (EHP).

2.11. Ministerie van Financiën

Het Ministerie van Financiën is sinds de jaren vijftig vooral zijdelings betrokken bij de uitvoering van de regelgeving inzake in- en export. Vlak na WO II, toen het in- en uitvoerbeleid vooral in dienst stond van de monetaire politiek, speelde dit ministerie echter wel een belangrijke rol op dit beleidsterrein. Het Ministerie van Financiën wordt er na die tijd vooral bij betrokken als het gaat om financiële handelingen in het kader van de uitvoer van strategische goederen. Daarnaast is zij, via de Douane, ook betrokken bij de handhaving van de in- en uitvoerregelingen aan de grenzen.

Sinds 1997, toen de Centrale Dienst In- en Uitvoer een onderdeel werd van de Belastingdienst/ Douane, is een groot deel van de taken op het gebied van de in- en uitvoer formeel overgegaan naar het Ministerie van Financiën. De Centrale Dienst In- en Uitvoer krijgt, waar het de in- en uitvoer betreft, echter nog steeds haar instructies van Economische Zaken. Hierdoor blijft de feitelijke invloed van Financiën op dit beleidsterrein beperkt.

2.12. Belastingdienst/ Douane

Het onderdeel Douane van de Belastingdienst/ Douane, dat valt onder het Ministerie van Financiën, is belast met de controle en handhaving van de in- en uitvoer aan de grenzen. Hiertoe werkt zij nauw samen met Centrale Dienst In- en Uitvoer en de Economische Controledienst. Sinds 1997 is de Centrale Dienst In- en Uitvoer aan de Douane toegevoegd, en zijn hun taken op dit taakgebied deels geïntegreerd.

2.13. Sociaal Economische Raad (SER)

De SER adviseert de regering over economische en sociale zaken. De Commissie Regelingen In- en uitvoerwet een onderdeel van de SER, is ingesteld op verzoek van de ministers van Economische Zaken, Buitenlandse zaken, en Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

De taak van de commissie is het zelfstandig adviseren dan wel voorbereiden van adviezen van de Sociaal Economische Raad over maatregelen die te maken hebben met de uitvoering van de Uitvoerwet 1962 en de Sanctiewet 1977

Per september 1996 is deze commissie een subcommissie geworden van de Commissie Internationale Economische Aangelegenheden.

2.14. Commissie Boycotmaatregelen

Deze commissie informeert en adviseert de Minister van Economische Zaken over buitenlandse boycotmaatregelen.

2.15. Raad voor Economische Aangelegenheden (REA)

In 1945 stelde de ministerraad deze onderraad in, waarin alle bij de handelspolitiek betrokken ministers zitting hebben. De REA bereidt ministerraadsbesluiten over economische kwesties voor.

2.16. Centrale Economische Commissie (CEC)

Deze commissie vormt vanaf 1951 het ambtelijk voorportaal van de Raad voor Economische Aangelegenheden. Tot haar taken behoren het adviseren van de REA en het coördineren van het beleid met betrekking tot economische en financiële vraagstukken.

2.17. Centraal Planbureau (CPB)

Het Centraal Planbureau was in de periode 1948-1954 betrokken bij de verdeling van de Marshallhulp.

2.18. Interdepartementale Raad voor de handelspolitiek (IRHP)

In 1945 stelde de Economische Commissie van de ministerraad een ambtelijk voorportaal in, bestaande uit medewerkers van de bij de internationale handelspolitiek betrokken ministeries. Na een tijdelijke opheffing werd de IRHP in 1990 door de minister van Economische Zaken, in samenwerking met de ministers van Buitenlandse zaken, Ontwikkelingssamenwerking, Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, en Verkeer en Waterstaat, opnieuw ingesteld. De IRHP stelt instructies op en kan adviezen uitbrengen, die aan de ministerraad worden voorgelegd. De departementen zijn in deze raad vertegenwoordigd op DG-niveau. De raad houdt zich bezig met alle handelspolitieke zaken die buiten het kader van het gemeenschappelijke Europese beleid vallen. Zo stelt zij bijvoorbeeld instructies op voor WTO-ministersconferenties.

2.19. Interdepartementale Ambtelijke Begeleidingsgroep (IAB)

De IAB, die uit vertegenwoordigers van alle betrokken ministeries bestaat, coördineerde in de periode tot 1963 de besluitvorming met betrekking tot de uitvoer van wapens. Vanaf 1963 werden zijn taken uitgebreid naar het volledige bereik van strategische goederen.

2.20. Interdepartementale Commissie voor het Europese Herstelprogramma

In deze commissie werd door de ministeries die betrokken waren bij het Europese Herstelprogramma (Economische Zaken, Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening, Financiën Overzeese Gebiedsdelen, Verkeer en waterstaat, Buitenlandse Zaken, Wederopbouw en Volkshuisvesting), De Nederlandse Bank en het Centraal Planbureau de besluitvorming over de Marshallhulp in de REA voorbereid. In de praktijk werd vooral overlegd over de importprogramma's die bij de OEES moesten worden ingediend. Vanaf 1950, toen de Marshallhulp terugliep, nam het belang van deze commissie sterk af.

2.21. Minister van Buitenlandse Zaken

De Minister van Buitenlandse Zaken coördineert het algemene buitenlandse beleid, en speelt in dat kader ook een rol in de in- en uitvoerpolitiek. In een aantal gevallen is hij direct betrokken bij de verlening van in- en uitvoervergunningen, met name wanneer het gaat om maatregelen die een duidelijk politiek karakter hebben, of gevolgen hebben voor de politieke betrekkingen met andere landen.

2.22. Adviesraad Internationale Vraagstukken

Deze raad werd in 1997 door de regering gevraagd advies uit te brengen over het toekomstige beleid met betrekking tot de controle van de handel in chemische stoffen.

2.23. Minister voor Ontwikkelingssamenwerking

De Minister voor Ontwikkelingssamenwerking levert een bijdrage aan het advies van de Minister van Buitenlandse zaken aan EZ wanneer het aanvragen betreft voor de uitvoer van strategische goederen naar ontwikkelingslanden die op de OECD DAC lijst staan.

2.24. Minister van Defensie

De Minister van Defensie adviseert Economische Zaken inzake de verlening van vergunningen voor strategische goederen. Als het de uitvoer betreft van surplus-materiaal van de krijgsmacht is Defensie (als exporteur) actief betrokken bij de uitvoerprocedure. Daarnaast spelen de strijdkrachten, met name de marine, ook een rol bij de controle op de naleving van in- en uitvoerverboden.

2.25. Militaire Inlichtingendienst (MID)

De MID wordt veelal ingeschakeld om onderzoeken te verrichten naar overtredingen van de bepalingen op het gebied van strategische goederen

2.26. Minister van Justitie

De Minister van Justitie adviseert EZ inzake de instelling van sancties tegen landen.

2.27. Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (LNV)

De Minister van LNV is de primair verantwoordelijke voor de im- en export van landbouwgoederen.

Wanneer regelgeving op het gebied van in- en uitvoer betrekking heeft op zowel landbouw- als industriële goederen vindt er afstemming hierover plaats tussen LNV en de Minister van Economische Zaken

2.28. Ministerie van Koloniën

De Minister van Koloniën was betrokken bij het in- en uitvoerbeleid voor zover dat (mede) betrekking had op de koloniën.

2.29. Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen

Naast Nederland zelf nam ook Nederlands-Indië deel aan het EHP. De Marshall-hulp naar Indië werd gecoördineerd door het Centraal Bureau in Batavia. De programmering van de hulp vond echter in Nederland plaats bij het Bureau Marshall-plan van het Ministerie van Overzeese Gebiedsdelen.

2.30. Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu

De Minister van VROM is mede-vaststeller van de wet- en regelgeving met betrekking tot de in- en uitvoer van chemische stoffen. Daarnaast ziet hij ook toe op de naleving hiervan.

2.31. Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

De Minister van VROM is mede-vaststeller van de wet- en regelgeving met betrekking tot de in- en uitvoer van chemische stoffen. Daarnaast ziet hij ook toe op de naleving hiervan.

2.32. De Nederlandse Bank (DNB)

De Nederlandse Bank was nauw betrokken bij de uitvoering van het Europese Hulpprogramma (EHP). DNB beheerde de speciale rekening waarop de tegenwaarde van de Marshallhulp werd gestort, en controleerde de invoerdocumenten.³²

2.33. Commissie Regelingen In- en Uitvoerwet

Deze Commissie is ingesteld na de invoering van de In- en uitvoerwet 1962, en adviseert de regering over de vaststelling, wijziging en intrekking van regelgeving inzake de in- en uitvoer van goederen.

2.34. Bedrijf- en Productschappen

Voor de verschillende productschappen en (hoofd)bedrijfschappen geldt dat zij als publiekrechtelijke bedrijfsorganen hun taken en handelingen in een apart rapport aan de orde dienen te stellen. In het onderhavige RIO zal dan ook geen van deze bedrijfslichamen als actor opgevoerd worden.³³

³² Dingemans, R. en R. Romme, *Nederland en het Marshall-plan. Een bronnenoverzicht en filmografie 1947-1953* (Den Haag 1997), 22

³³ Informatie over de product- en (hoofd)bedrijfschappen is al wel te vinden in PIVOT-rapport nr. 58: Schreuder, Sociaal-Economische Raad, p. 24-27 en 78-80

3. Handelingen

3.1. Standaardhandelingen

Naast de handelingen die specifieke taken en werkprocessen beschrijven, zijn er ook meer algemene handelingen die de standaardprocessen binnen het beleidsterrein beschrijven die ook op andere beleidsterreinen worden uitgevoerd. Voorbeelden hiervan zijn het beantwoorden van Kamervragen en het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten. De in dit kader geformuleerde handelingen zijn, afgezien van het beleidsterrein, identiek aan de gelijksoortige handelingen op andere beleidsterreinen.

Beleidsvorming

(1.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren en evalueren van het beleid op het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
Periode	1945 -
Product	Beleidsnota's beleidsnotities, rapporten, adviezen, evaluaties, etc.
Opmerking	Onder deze handeling valt ook: <ul style="list-style-type: none">• Het voeren van overleg met de andere betrokken actoren op het beleidsterrein;• Het voorbereiden van een standpunt ter inprenting in de Ministerraadvergaderingen voor beraad en besluitvorming betreffende het beleidsterrein;• Het voeren van overleg met/het leveren van bijdragen aan het overleg met het Staatshoofd betreffende het beleidsterrein;• Het voorbereiden van de Memorie van toelichting op de Rijksbegroting betreffende het beleidsterrein; zie ook handelingen (...) van het (...)• Het toetsen van de uitvoering van het beleid (evaluatie);• Het leveren van commentaar op de recht- en doelmatigheidscontroles van de Algemene Rekenkamer op het beleidsterrein; zie ook• Het aan externe adviescommissies verzoeken om advies betreffende het beleidsterrein;• Het informeren van het Kabinet van de Koningin over ontwikkelingen op het beleidsterrein;• Het voorbereiden en vaststellen van het voorlichtingsbeleid (als beleidsinstrument).

Verantwoording van beleid

(2.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het opstellen van periodieke verslagen over ontwikkelingen op het beleidsterrein In- en uitvoerregelingen
Periode	1945 -
Product	Jaarverslagen, kwartaalverslagen, maandverslagen.

(3.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het beantwoorden van Kamervragen en het anderszins informeren van leden of commissies uit de Kamers der Staten Generaal betreffende het beleidsterrein in- en uitvoerrechten
Periode	1945 -
Product	Brieven, notities

(4.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het informeren van de Commissies voor Verzoekschriften en andere tot het onderzoeken van klachten bevoegde commissies uit de Kamers der Staten Generaal en de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten over de uitvoering of de gevolgen van het beleidsterrein in- en uitvoerrechten

Periode 1945 -
Product Brieven, notities

(5.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het beslissen op beroepschriften naar aanleiding van beschikkingen betreffende het afgeven van in- en uitvoervergunningen en het voeren van verweer in beroepschriftprocedures voor administratief rechterlijke organen

Periode 1945 -
Product Beschikkingen, verweerschriften

(6.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het jaarlijks informeren van de Staten-Generaal inzake de waarde van de wapenexporten

Periode 1991 - 1996

Bron White Paper on Arms Export Policy

Product Verslag

Opmerking Van 1991 tot 1996 ontvingen de Staten-Generaal jaarlijks een rapportage over de omvang van de Nederlandse wapenexporten van de Minister van Economische Zaken. Deze rapportages waren onderverdeeld in twee secties voor NAVO en niet-NAVO landen. Vanaf 1997 krijgt het parlement tweemaal per jaar een rapport, met daarin de omvang van de wapenexport, uitgesplitst naar (niet-NAVO) land.

(7.)

Actor Vakminister
Handeling Het mede-voorbereiden van het vaststellen, wijzigen en intrekken van internationale regelingen inzake het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen en het presenteren van Nederlandse standpunten in intergouvernementele organisaties

Periode 1968 -

Product Internationale regelingen, nota's notities en rapporten

Informatieverstrekking

(8.)

Actor Minister van Economische zaken
Economische Voorlichtingsdienst
Economische Controle Dienst
Centrale Dienst In- en Uitvoer

Handeling Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen over het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen

Periode 1945 -

Product Brieven, notities

(9.)

Actor Minister van Economische Zaken
Economische Voorlichtingsdienst
Centrale Dienst In- en Uitvoer

Handeling Het uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het beleidsterrein van in- en uitvoerregelingen

Periode 1945 -

Product Voorlichtingsmateriaal

(10.)

Actor	Minister van Economische Zaken, Economische Voorlichtingsdienst Centrale Dienst In- en Uitvoer
Handeling	Het op verzoek verstrekken van inlichtingen inzake de in- en uitvoerregelingen in het kader van de internationale rechtshulp
Periode	1945-
Grondslag	
Product	
Opmerking	Dit betreft m.n. inlichtingen ten behoeve van onderzoek naar oorsprongsfraude, textielfraude en dumping

Onderzoek

(11.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het vaststellen van de opdracht en het eindproduct van (wetenschappelijk) onderzoek en het vaststellen van onderzoeksrapporten over het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
Periode	1945 -
Product	Offerte, brieven en rapport

(12.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het begeleiden van (wetenschappelijk) onderzoek naar het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
Periode	1945 -
Product	Notities, notulen en brieven

(13.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het verzamelen en bewerken van gegevens ten behoeve van (wetenschappelijk) onderzoek naar het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
Periode	1945 -
Product	Notities, brieven, etc.

(14.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het financieren van (wetenschappelijk) onderzoek naar het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
Periode	1945 -
Product	Rekeningen en declaraties

3.2. Wet- en regelgeving

De regelgeving met betrekking tot de in- en uitvoer in de periode 1945-2001 is vastgelegd in een aantal wetten. De belangrijkste daarvan zijn het Uitvoerbesluit 1944, de In- en Uitvoerwet 1962 en het In- en uitvoerbesluit industriële goederen 1963. In deze wetgeving zijn de instrumenten vastgelegd welke de overheid ter beschikking staan om de in-, uit- en doorvoer van industriële goederen te reguleren.

Een aantal goederen valt buiten de reguliere in- en uitvoerregelingen. Ten eerste zijn dat de goederen waarvan de in- en uitvoer is geregeld in specifiek op die goederen gerichte wetgeving, bijvoorbeeld strategische goederen en chemische stoffen. Deze worden elders in dit rapport beschreven.

Daarnaast zijn er ook een aantal categorieën van goederen die, op basis van hun bijzondere aard of doel, zijn vrijgesteld van het bepaalde in de (algemene) in- en uitvoerregelingen. Deze goederen zijn opgesomd in de enkele vrijstellingsregelingen.

In de Vrijstellingsbeschikking Klein grensverkeer zijn de categorieën kleine (niet-landbouw) goederen beschreven die niet onder de in- en uitvoerregelingen vallen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Invoer van goederen door diplomatieke vertegenwoordigingen, goederen meegevoerd ten behoeve van diplomatieke (staats) bezoeken aan Nederland, etc.;
- Didactisch en wetenschappelijk materiaal, museumgoederen;
- Materiaal ten behoeve van visueel gehandicapten;
- Lijken, doodskisten e.d., goederen voor militaire begraafplaatsen;
- Goederen bestemd voor internationale organisaties (voor zover in- en uitvoer van goederen door/ naar deze organisaties in internationale verdragen is vastgelegd);
- Reisbagage, wasgoed;
- Drukwerk, promotie- en propagandamateriaal, reclamevoorwerpen, handelsmonsters, e.d.;
- Fotografietoestellen, muziekinstrumenten, toneel- en circusbenodigdheden, e.d.;
- Goederen benodigd voor de bouw en het onderhouden van lucht-, land- en zeevoertuigen en van drijvend bagger- en bergingsmaterieel;

De Vrijstellingsbeschikking militaire zendingen (niet-landbouwgoederen) 1966 regelt de (tijdelijke) in- en uitvoer door of ten behoeve van de Nederlandse krijgsmacht, NAVO-lidstaten en het AFCENT-hoofdkwartier te Brunssum. Uitgezonderd hiervan is de verkoop van strategische goederen als surplusmateriaal van de strijdkrachten naar andere NAVO-lidstaten. Deze vallen onder het Uitvoerbesluit strategische goederen.

In de Vrijstellingsbeschikking niet-landbouwgoederen 1970 is de in- en uitvoer van en naar de Benelux- en EG-partners van een aantal in bijlage A van het Uitvoerbesluit industriële goederen genoemde goederen geregeld. De im- en export van de in het vrijstellingsbesluit genoemde goederen van en naar deze landen is vrijgesteld van de reguliere in- en uitvoerwetgeving.

Totstandkoming van wet- en regelgeving

(15.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving op het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
Periode	1945 -
Product	Wetten, algemene maatregelen van bestuur, koninklijke besluiten, circulaires
Opmerking	In dit RIO is zoveel mogelijk gekozen voor het formuleren van concrete handelingen ten aanzien van de wet- en regelgeving op het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen.

(16.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het (bij AMVB) vaststellen van regelingen betreffende de in- en uitvoer van goederen
Periode	1945-
Grondslag	In- en uitvoerbesluit 1944 In- en uitvoerwet 1962, art. 2, lid 1-2
Product	Besluit
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> • Deze regelingen kunnen inhouden: het instellen van in- en uitvoerverboden, vergunningsplicht, heffingen, vrijstellingen van verboden, vergunningsplicht en heffingen. Deze besluiten vervallen, tenzij bij nadere wet anders wordt bepaald, uiterlijk 3 jaar na inwerkingtreding

(17.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het (bij AMVB) vaststellen van regelingen betreffende de doorvoer van goederen
Periode	1976-
Grondslag	In- en uitvoerwet 1962, zoals gewijzigd 1976, art.2a
Product	Besluit

(18.)

Actor	Minister van Economische Zaken
-------	--------------------------------

Handeling Het (bij ministeriële beschikking) vaststellen van voorlopige regelingen en buiten werking stellen van bestaande regelingen betreffende de in- en uitvoer van goederen
Periode 1945-
Grondslag In- en uitvoerbesluit 1944
Product Beschikking

(19.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het vaststellen van heffingen op de in- en uitvoer van goederen
Periode 1945
Grondslag In- en uitvoerbesluit 1944
Product

(20.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het stellen van nadere regels betreffende de in- en uitvoer van goederen
Periode 1962-
Grondslag In- en uitvoerwet 1962, art.2, lid 1
Product Regels
Opmerking Bijv. het verplichten tot tonen van nader te bepalen documenten, het stellen van kwaliteitseisen en het instellen van maximum- en/of minimumprijzen

(21.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het (mede) vaststellen van wettelijke regels inzake de controle op de in- en uitvoer van goederen
Periode 1962
Grondslag In- en uitvoerwet 1962, art. 2, lid 1
Product Besluit, regeling

(22.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het opstellen van statuten ter regeling van de bevoegdheden van het directoraat-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen inzake het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
Periode 1945-
Grondslag In- en uitvoerbesluit 1944
Product Statuten

Advisering met betrekking tot totstandkoming wet- en regelgeving

(23.)

Actor Commissie Regelingen In- en Uitvoerwet (1962-1996)
Handeling Het adviseren inzake de vaststelling, wijziging of intrekking van besluiten betreffende de in- en uitvoer van goederen
Periode 1962-
Grondslag In- en uitvoerwet 1962, art. 2, lid 4 en 5
Product Adviesrapport
Opmerking Naast de genoemde organen adviseert ook de Commissie Internationale Sociaal-economische Aangelegenheden (vanaf 1996 Subcommissie regelingen in- en uitvoer) van de SER de minister. Hiervoor wordt verwezen naar het RIO Sociaal Economische Raad. De verplichting om de voornoemde organen te horen vervalt wanneer is vastgesteld dat het besluit in het belang is van de in- of uitwendige veiligheid van het land, de internationale rechtsorde, of ter uitvoering van internationale afspraken (art. 2, lid 5).

Internationale samenwerking

[24.]

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het opstellen van verslagen van de departementale inbreng in het overleg over het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen tijdens internationale handelsbesprekingen
Periode	1945-
Grondslag	In- en uitvoerbesluit 1944
Product	
Opmerking	Deze verslagen staan los van de vergaderverslagen die het coördinerende ministerie maakt. Vgl. hand. 20 RIO <i>Agrarische Handelspolitiek</i>

[25.]

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het opstellen en wijzigen van instructies van door EZ geleide delegaties naar organen van internationale handelsorganisaties
Periode	1945-
Grondslag	In- en uitvoerbesluit 1944
Product	instructies
Opmerking	Vgl. hand. 19 RIO <i>Agrarische Handelspolitiek en exportbevordering</i>

[26.]

Actor	Minister van Economische Zaken Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling	Het sluiten van of het doen aansluiten van Nederland bij internationale verdragen betreffende de in- en uitvoer van industriële goederen
Periode	1945-1985
Grondslag	In- en Uitvoerwet 1944
Product	Verdragen en akkoorden
Opmerking	Vanaf 1985 werden alleen nog verdragen in EG-verband gesloten.

[27.]

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het ten behoeve van internationale organisaties samenstellen van overzichten van de Nederlandse in-, door- en uitvoer van industriële goederen
Periode	1945-
Grondslag	Multilaterale overeenkomsten
Product	overzichten
Opmerking	De samenstelling van de overzichten van de in- door- en uitvoer van landbouwgoederen wordt verzorgd door het ministerie van LNV i.s.m. Economische Zaken (zie handeling 22, RIO <i>Agrarische Handelspolitiek en exportbevordering</i>)

3.3. Kaderstellend

Procedures en nadere regelstelling

[28.]

Actor	Minister van Economische Zaken, Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting/Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997) Rijksbureaus (1945-1953)
Handeling	Het (mede) vaststellen van procedures met betrekking tot de verlening van in- en uitvoervergunningen
Periode	1945-

Grondslag	
Product	Circulaires, formulieren
(29.)	
Actor	Minister van Economische Zaken, Minister van Financiën, Belastingdienst/ Douane
Handeling	Het (mede) vaststellen van modelformulieren inzake de vereiste gegevens voor het aanvragen van een vergunning of ontheffing voor de in- of uitvoer van goederen
Periode	1963
Grondslag	In- en Uitvoerbesluit Industriële Goederen 1963, art. 7, lid 1 en art. 8, lid 1
Product	Beschikking vaststelling modellen in- en uitvoerformulieren 1963 II, art. 1 (douane-) formulieren
(30.)	
Actor	Minister van Economische Zaken, Minister van Financiën, Belastingdienst/ Douane
Handeling	Het (mede) vaststellen van modelformulieren inzake de te verstrekken gegevens voor de controle op de in- en uitvoer van goederen door de Douane
Periode	1963-
Grondslag	Beschikking vaststelling modellen in- en uitvoerformulieren 1963 II, art. 1
Product	Douaneformulieren
(31.)	
Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het vaststellen van nadere regels over de vereiste gegevens en nadere voorwaarden voor het uitreiken van certificaten van oorsprong
Periode	1976-
Grondslag	Besluit afgifte oorsprongverklaringen 1976, art. 2, lid 5
Product	Besluiten

Instructies aan (uitvoerende) organen

(32.)	
Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het geven van instructies aan de Centrale Dienst In- en Uitvoer voor de uitvoering van in- en uitvoerregelingen
Periode	1945-
Grondslag	
Product	Algemene instructies
Opmerking	Bijvoorbeeld: algemene instructies van de Buitenlandse Economische Betrekkingen uit 1956
(33.)	
Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het geven van instructies aan bilaterale Kamers van Koophandel en de Centrale Kamer voor Handelsbevordering inzake de door hen te geven voorlichting aan Nederlandse en buitenlandse bedrijven betreffende in- en uitvoerregelingen
Periode	1945-
Grondslag	In- en Uitvoerwet 1944
Product	Instructies
(34.)	
Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting/Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)

Handeling Het geven van aanwijzingen aan douanediensden
Periode 1945-
Grondslag In- en Uitvoerwet 1944
Product Circulaires

Overdracht van bevoegdheden

[35.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het overdragen van bevoegdheden betreffende in- en uitvoerregelingen aan publiekrechtelijke organen
Periode 1962-
Grondslag In- en uitvoerwet 1962, art. 11
Product

[36.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het aanwijzen van instellingen die bevoegd zijn tot het uitreiken van invoercertificaten
Periode 1962-
Grondslag In- en uitvoerwet 1962, art. 11
Invoerbeschikking 1981, art. 3
Product

[37.]

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het delegeren van bevoegdheden en taken aan publiekrechtelijke bedrijfsorganisaties inzake de uitvoering van in- en uitvoerregels
Periode 1962-
Grondslag In- en uitvoerwet 1962, art. 11
Product Delegatiebeschikking

[38.]

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het mandateren van werkzaamheden en het geven van opdrachten aan gedelegeerden in rijksbureaus en exportbedrijven
Periode 1946-1963
Grondslag
Product Beschikkingen, opdrachten
Opmerking In deze beschikkingen en opdrachten wordt aangegeven op welke wijze het betalingsverkeer met het handelsverkeer in overeenstemming diende te zijn

Uitvoering

[39.]

Actor Minister van Economische Zaken/ Centrale Dienst In- en Uitvoer
Handeling Het verlenen van vergunningen voor de in- en uitvoer van goederen
Periode 1963
Grondslag In- en Uitvoerbesluit Industriële Goederen 1963, art.2, lid 1 en art. 3
Product Vergunning
Opmerking Geldt voor goederen vermeld in Bijlagen A en B van voornoemd besluit

[40.]

Actor Minister van Economische Zaken/ Centrale Dienst In- en Uitvoer

Handeling Het uitoefenen van toezicht op de verlening van in- en uitvoervergunningen door de Centrale Dienst In- en Uitvoer
Periode 1945
Grondslag In- en Uitvoerwet 1944
Product Rapporten

(41.)

Actor Minister van Economische Zaken,
Minister van Financiën
Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Handeling Het (mede) opleggen van heffingen inzake de in- of uitvoer van goederen
Periode 1962-
Grondslag In- en Uitvoerwet 1962, art.2, lid 2b
Product Beschikking
Opmerking De Minister van Economische Zaken is primair verantwoordelijk

(42.)

Actor Minister van Economische Zaken,
Minister van Financiën
Handeling Het onderling afstemmen van op te leggen heffingen, te verlenen vrijstellingen op en restituties van heffingen die een invloed hebben op de nationale financiën
Periode 1962-2000
Grondslag
Product Onder meer correspondentie, vergaderverslag

(43.)

Actor Minister van Economische Zaken,
Minister van Financiën
Handeling Het (mede) verlenen van vrijstelling of ontheffing van heffingen op de in- of uitvoer van goederen
Periode 1963-
Grondslag In- en Uitvoerbesluit Industriële Goederen 1963, art. 6;
Vrijstellingsbesluit Klein Grensverkeer (niet-landbouwgoederen)1963;
Vrijstellingsbesluit Militaire Zendingen (niet-landbouwgoederen) 1966;
Vrijstellingsbesluit Niet-landbouwgoederen 1970
Product Vrijstelling en ontheffing besluiten
Opmerking De Minister van Economische Zaken is primair verantwoordelijk

(44.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het (bij dwangbevel), verhoogd met de op de invordering vallende kosten, invorderen van verschuldigde opgelegde heffingen
Periode 1962-
Grondslag In- en uitvoerwet 1962, art. 12
Product Ondermeer vorderingen, dwangbevelen

(45.)

Actor Economische Controle Dienst (1949-1999)
Fiscale Inlichtingen en Opsporingen Dienst (1999-)
Handeling Het gevraagd en ongevraagd adviseren aan de Minister van Economische Zaken en/of CENTRALE DIENST IN- EN UITVOER inzake vraagstukken met betrekking tot de verlening van in- en uitvoervergunningen

Periode 1949-
Grondslag "Uitvoerige taakomschrijving", p.4
Product Adviesrapporten
Opmerking De adviezen kunnen betrekking hebben op de betrouwbaarheid van aanvragers van vergunningen en/ of de door hen verstrekte gegevens.

{46.}

Actor Economische Controle Dienst
Handeling Het op grond van distributieregelingen uitgeven van waarborgen bij te exporteren vracht
Periode 1951-1954
Grondslag Besluit regeling in- en uitvoer 1944
Product Verklaring van geen bezwaar
Opmerking Dient als bewijs dat voor alle goederen een uitvoervergoeding is verleend. Het gaat hier m.n. om goederen die schaars zijn in Nederland in die periode, en waarvan de distributie wordt gecontroleerd door de Rijksbureau's (tot 1953)

Vrijstelling en ontheffing

{47.}

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het verlenen van vrijstelling of ontheffing van de aanvraag van vergunningen voor de in- of uitvoer van bepaalde goederen
Periode 1945-
Grondslag In- en Uitvoerbesluit Industriële Goederen 1963, art. 6, Algemene Vergunning Centrale Dienst In- en Uitvoer / Petit Traffic 1962, Vrijstellingsbesluit Klein Grensverkeer (niet-landbouwgoederen)1963, Vrijstellingsbesluit Militaire Zendingen (niet-landbouwgoederen) 1966, Algemene Vergunning Centrale Dienst In- en Uitvoer 1969/ Documentvrije invoer 1960, Vrijstellingsbesluit Niet-landbouwgoederen 1970, art. 2
Product Vrijstellings-/ ontheffingsbeschikking

{48.}

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het verlenen van vrijstelling of ontheffing van het verbod op de in- of uitvoer van bepaalde goederen
Periode 1963-
Grondslag In- en Uitvoerbesluit Industriële Goederen 1963, art. 6, Vrijstellingsbesluit Klein Grensverkeer (niet-landbouwgoederen)1963, Vrijstellingsbesluit Militaire Zendingen (niet-landbouwgoederen) 1966, Vrijstellingsbesluit Niet-landbouwgoederen 1970, art. 2
Product Vrijstelling en / of ontheffing

{49.}

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het verlenen van vrijstelling of ontheffing van nader gestelde regels betreffende de in- en uitvoer van goederen.
Periode 1963-
Grondslag In- en Uitvoerbesluit Industriële Goederen 1963, art. 6, Vrijstellingsbesluit Klein Grensverkeer (niet-landbouwgoederen)1963, Vrijstellingsbesluit Militaire Zendingen (niet-landbouwgoederen) 1966, Vrijstellingsbesluit Niet-landbouwgoederen 1970, art. 2
Product Vrijstelling en / of ontheffing

{50.}

Actor	Minister van Economische Zaken, Minister van Financiën
Handeling	Het aan de Belastingdienst/ Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer opdragen om te beslissen op aanvragen om ontheffing of vrijstelling van de vergunningsplicht voor de in-, uit of doorvoer van goederen
Periode	1962-
Grondslag	In- en uitvoerwet 1962, art. 2, lid 2c
Product	

Tijdelijke invoer

[51.]

Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling	Het verlenen van ATA-carnets voor de (tijdelijke) invoer van goederen genoemd in de vrijstellingsbeschikkingen betreffende de in- en uitvoer van goederen
Periode	1963-
Grondslag	Website KvK
Product	ATA-carnet

[52.]

Actor	Minister van Economische Zaken Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling	Het (na aangifte van tijdelijke invoer) verlenen van toestemming voor vrije invoer van goederen
Periode	1963-
Grondslag	Regeling terugkerende goederen
Product	
Opmerking	Van deze regeling kan gebruik worden gemaakt als een ATA-carnet niet mogelijk is. De regeling is alleen geldig binnen de Europese Gemeenschap.

3.4. Oorsprongsverklaringen

In artikel 2, lid 1b van de In- en Uitvoerwet 1962 wordt bepaald dat, in het kader van internationale regelingen of in het belang van de volkshuishouding of de in- of uitwendige veiligheid van het land, nadere regelen kunnen worden ingesteld inzake de in- of uitvoer van goederen die bestemd zijn voor, of van herkomst (of oorsprong) zijn uit bepaalde aangewezen landen, dan wel een onbekende herkomst of bestemming hebben.

Aan dit artikel wordt nadere invulling gegeven in een aantal in- en uitvoerbesluiten, waaronder het Besluit afgifte oorsprongsverklaringen 1976. In dit besluit worden bepalingen vastgesteld inzake de verlening van verklaringen betreffende de oorsprong van goederen aan im- en exporteurs.

Er bestaan vier varianten van de oorsprongsverklaringen:

1. het *certificaat van oorsprong*: deze wordt verleend voor goederen die zijn verkregen in de EEG dan wel in Nederland. Deze variant is een uitvloeisel van de EG-verordening nr. 802/68 uit 1968.
2. Het *certificaat inzake goederenverkeer*: deze geldt voor de uitvoer van bepaalde goederen die een voorkeursbehandeling genieten op basis van internationale afspraken.
3. De *verklaring inzake goederenverkeer*: in een aantal gevallen is het voor een im- of exporteur, op basis van internationale afspraken, toegestaan om gebruik te maken van deze verklaring in plaats van het certificaat inzake goederenverkeer.
4. De *verklaring inzake de oorsprong*: indien de voorgenomen in- of uitvoer van goederen niet onder het regime van de voorgaande verklaringen vallen dient een im- of exporteur deze verklaring aan te vragen.

Een aanvraag voor een certificaat van oorsprong moet, vergezeld van de door de Minister van

Economische Zaken bepaalde vereiste bewijsstukken en gegevens, door de im- of exporteur worden ingediend bij een Kamer van Koophandel en Fabrieken of een ander door de Minister van EZ aangewezen orgaan. Deze beslist vervolgens over de verlening van het certificaat. Bij het verlenen van een certificaat kunnen nadere voorwaarden of beperkingen worden opgelegd aan de exporteur. Bij de verlening van een certificaat inzake goederenverkeer wordt in beginsel dezelfde procedure gevolgd. In dit geval stuurt echter de Kamer van Koophandel en Fabrieken de aanvraag, voorzien van zijn bevindingen, door naar de Minister van Financiën, waarna deze beslist over de verlening van het certificaat. In een aantal gevallen kan een im- of exporteur gebruik maken van een op internationale afspraken gebaseerde vereenvoudigde procedure, en volstaan met een verklaring inzake goederenverkeer. Voorwaarde hierbij is dat de exporteur een administratie voert die voldoet aan de door de Minister van Financiën daaraan gestelde eisen. Een verklaring van oorsprong wordt afgegeven door de Kamers van Koophandel en Fabrieken als voor de voorgenomen export van goederen geen gebruik kan worden gemaakt van de voornoemde regelingen.

De Minister van Economische Zaken stelt de voorwaarden en procedures vast voor de verlening van de certificaten en verklaringen van oorsprong en inzake goederenverkeer. De Minister van Financiën kan daarnaast aanvullende voorwaarden stellen aan de verlening van certificaten en verklaringen inzake goederenverkeer.

De Kamers van Koophandel en Fabrieken houden een register bij van alle aanvragen voor oorsprongsverklaringen, ongeacht of een aanvraag voor een certificaat of verklaring is gehonoreerd of afgewezen.

[53.]

Actor	Minister van Economische Zaken Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij Minister van Financiën
Handeling	Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving inzake de afgifte van oorsprongsverklaringen
Periode	1976-
Grondslag	Besluit afgifte oorsprongsverklaringen 1976 Stb 1997/417
Product	Ondermeer certificaten en verklaringen van oorsprong

[54.]

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het aanwijzen van organen die zorgdragen voor de verlening van oorsprongsverklaringen
Periode	1976-
Grondslag	Besluit afgifte oorsprongsverklaringen 1976, art. 2
Product	Besluiten
Opmerking	In principe worden oorsprongsverklaringen verleend door de Kamers van Koophandel en Fabrieken. De Minister kan echter ook andere organen hiervoor aanwijzen.

[55.]

Actor	Minister van Economische Zaken Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Handeling	Het stellen van nadere regelen betreffende de vorm van de aanvragen tot verlening van oorsprongsverklaringen
Periode	1976-
Grondslag	Besluit afgifte oorsprongsverklaringen 1976, art. 2-4
Product	Regelgeving
Opmerking	De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij stelt de nadere regelen mede vast indien het landbouwgoederen betreft.

[56.]

Actor	Minister van Economische Zaken Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
-------	---

Handeling Het stellen van nadere regelen betreffende de voorwaarden voor verlening van oorsprongsverklaringen
 Periode 1976-
 Grondslag Besluit afgifte oorsprongsverklaringen 1976, art. 2-4
 Product Regelgeving
 Opmerking De Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij stelt de voorwaarden voor verlening van o oorsprongsverklaringen mede vast indien het landbouwgoederen betreft.

(57.)

Actor Minister van Financiën
 Handeling Het (op aanvraag) verlenen van certificaten inzake goederenverkeer
 Periode 1976-
 Grondslag Besluit afgifte oorsprongsverklaringen 1976, art. 3, lid 2
 Product Certificaten inzake goederenverkeer
 Opmerking De aanvragen voor certificaten inzake goederenverkeer worden beoordeeld door de (secretaris van de) Kamer van Koophandel en Fabrieken, waarna de Minister van Financiën beslist op de aanvragen.

3.5. Evaluatie en verantwoording

(58.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
 Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
 Handeling Het jaarlijks maken van ramingen van het handelsverkeer met diverse landen
 Periode 1945-1963
 Grondslag
 Product Rapporten
 Opmerking Overlegkader: minister van Economische Zaken, de Rijksbureaus (tot 1953)

(59.)

Actor Minister van Economische Zaken,
 Rijksbureaus (tot 1953)
 Handeling Het leveren van bijdragen aan het opstellen van jaarlijkse ramingen van het handelsverkeer met diverse landen
 Periode 1945-1963
 Grondslag
 Product Rapporten
 Opmerking Op basis van deze gegevens stelt de Centrale Dienst In- en Uitvoer jaarlijkse ramingen op van het handelsverkeer met diverse landen

(60.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
 Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
 Handeling Het jaarlijks verantwoorden van de in- en uit te voeren goederen
 Periode 1945-1963
 Grondslag In- en Uitvoerwet 1944
 Product Realisatiestatens
 Opmerking Overlegkader: Minister van Economische zaken, Rijksbureaus (tot 1953)

(61.)

Actor Minister van Economische Zaken,
 Rijksbureaus (tot 1953)
 Handeling Het leveren van bijdragen aan de jaarlijkse verantwoording van de in- en uit te voeren goederen
 Periode 1945-1963
 Grondslag In- en uitvoerwet 1944

Product
Opmerking Op basis van deze gegevens stelt de Centrale Dienst In- en Uitvoer realisatiestaten op (zie voorgaande handeling)

3.6. Controle en toezicht

Toeziht

(62.)

Actor Centrale Dienst voor de Economische Controle(1945-1949)
Economische Controle Dienst (vanaf 1949)
Handeling Het houden van toezicht op de naleving van de regelingen en besluiten inzake de in- en uitvoer van goederen
Periode 1945-
Grondslag In- en Uitvoerwet 1962, art. 19
Product Rapporten
Opmerking Geldt ook voor regelingen en besluiten inzake strategische en chemische producten. Inspecties bij im-/ exporteurs of aan de grens kunnen onderdeel hiervan uitmaken.

(63.)

Actor Centrale Dienst voor de Economische Controle (1945-1949)
Economische Controle Dienst (vanaf 1949)
Handeling Het beheren van een systeem van vergunning- en meldingsverplichtingen met betrekking tot de in- uit- en doorvoer
Periode 1945-
Grondslag
Product Database

Toeziht op uitvoerende organen

(64.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het uitoefenen van toezicht op de verlening van in- en uitvoervergunningen door de Centrale Dienst In- en Uitvoer
Periode 1945-
Grondslag In- en Uitvoerwet 1944
Product Rapporten

Opsporingsonderzoeken

(65.)

Actor Centrale Dienst voor de Economische Controle (1945-1949)
Economische Controle Dienst (vanaf 1949)
Handeling Het instellen van opsporingsonderzoeken naar, en het opleggen van straffen bij overtredingen van de bepalingen gesteld in de in- en uitvoerregelingen
Periode 1945-
Grondslag Handboek strategische goederen Centrale Dienst In- en Uitvoer, In- en uitvoerwet
Product
Opmerking Overlegkader: Douane

(66.)

Actor Militaire Inlichtingen Dienst,
Douane
Handeling Het adviseren van de Economische Controle Dienst inzake opsporingsonderzoeken naar overtredingen van in- en uitvoerregelingen
Periode 1945-

Grondslag Handboek strategische goederen Centrale Dienst In- en Uitvoer
Product
Opmerking De Militaire Inlichtingen Dienst wordt m.n. ingeschakeld bij vermeende overtredingen van de wet- en regelgeving voor strategische goederen en sancties tegen landen.

[67.]

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het voorbereiden van opsporingsonderzoeken naar overtredingen van de bepalingen gesteld in de in- en uitvoerregelingen
Periode 1945-
Grondslag Handboek strategische goederen Centrale Dienst In- en Uitvoer
Product
Opmerking Betreft o.a het verzamelen van informatie ten behoeve van onderzoeken naar overtredingen door de Economische Controle Dienst

3.7. Benelux

[68.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het opstellen en wijzigen van standpunten en het voorbereiden van interdepartementaal overleg inzake het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen in Benelux-verband
Periode 1945-
Grondslag
Product Nota's, verslagen
Opmerking Zie ook handeling 23 RIO *Agrarische Handelspolitiek*. Onderdeel van de handeling is het opstellen van verslagen n.a.v. interdepartementaal overleg.

[69.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het opstellen en wijzigen van instructies van door het Ministerie van Economische Zaken geleide delegaties naar Benelux-vergaderingen inzake in- en uitvoerregelingen
Periode 1945-
Grondslag
Product
Opmerking Zie ook hand. 26 RIO *Agrarische Handelspolitiek en exportbevordering*

[70.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het opstellen van verslagen van vergaderingen in Benelux verband inzake in- en uitvoerregelingen
Periode 1945-
Grondslag
Product Verslagen

[71.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het, in delegaties van de Commissie voor de Handelspolitiek, leveren van bijdragen aan de totstandkoming en opzegging van bilaterale verdragen inzake de in- en uitvoer van goederen in Benelux-verband
Periode 1956-1995
Grondslag Benelux-verdrag/ Protocol van de Benelux-afspraken 1947
Product Handelsovereenkomsten
Opmerking Deze verdragen maken meestal deel uit van bredere handelsverdragen die door EZ en/of de ministers van Buitenlandse zaken en LNV gesloten worden.

4. Europese Gemeenschappen

4.1. Algemeen

[72.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het detacheren/ benoemen van ambtenaren bij de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de EG
Periode 1968 -
Product Besluit

4.2. Raadsbesluiten

[73.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het voorbereiden van bijdragen aan werkgroepen van de Europese Commissie inzake het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
Periode 1968 -
Opmerking Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen over de geleverde inbreng in de werkgroepen.

[74.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het opstellen van concept-informatiefiches over voorstellen, mededelingen en Groenboeken van de Europese Commissie op het gebied van in- en uitvoerregelingen
Periode 1989 -
Product Concept-fiches

[75.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van Raadswerkgroepen met betrekking tot het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
Periode 1968 -

[76.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van ad hoc groepen Raden/Attachés met betrekking tot het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
Periode 1968 -
Opmerking

- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg worden gevoerd met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven;
- De handeling leidt in het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten;
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van Raden/Attachés

[77.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van het *Coreper* met betrekking tot het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
Periode 1968 -

- Opmerking
- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg worden gevoerd met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven;
 - De instructies voor de Nederlandse vertegenwoordiger in het Coreper (de PV) worden vastgesteld in interdepartementaal overleg onder leiding van Buitenlandse Zaken;
 - De handeling leidt bij het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot concept-instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten; Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van de vergaderingen van het Coreper

[78.]

- Actor Minister van Economische Zaken
- Handeling Het voorbereiden van vergaderingen van ad hoc High Level groepen met betrekking tot het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
- Periode 1968 -
- Opmerking
- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg kan overleg worden gevoerd met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven;
 - De handeling leidt in het eerstverantwoordelijke ministerie met name tot instructies; bij de overige betrokken ministeries tot departementale standpunten.
 - Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van High Level groepen.

[79.]

- Actor Minister van Economische Zaken
- Handeling Het opstellen van departementale standpunten inzake agendapunten van Raadsvergaderingen met betrekking tot het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
- Periode 1968 -
- Opmerking
- Nationale standpunten en onderhandelingsposities inzake agendapunten van Raadsvergaderingen .
 - Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van Raadsvergaderingen.

[80.]

- Actor Minister van Economische Zaken
- Handeling Het opstellen van departementale standpunten inzake algemene en op langere termijn spelende zaken van EU-belang inzake het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen
- Periode 1993 -
- Opmerking Overleg hierover in de Coördinatiecommissie op *Hoog Ambtelijk Niveau (CoCoHan)* leidt tot algemene rapporten aan de betrokken ministers.

[81.]

- Actor Minister van Economische Zaken
- Handeling Het opstellen en inbrengen van Nederlandse standpunten en bijdragen in Adviescomités ter voorbereiding van besluiten van de Europese Commissie inzake in- en uitvoerregelingen
- Periode 1952-
- Grondslag RIO Energiebeleid
- Product Rapporten
- Opmerking Voorbeelden van comités zijn; Commission de Coordination ; Het Gemengd Comité; samenwerkingsorgaan van nationale regeringen en de Hoge Autoriteit

[82.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het leveren van Nederlandse bijdragen aan het Comité 133 (voorheen 111 en 113) met betrekking tot gemeenschappelijke standpunten betreffende in- en uitvoerregelingen
Periode 1968-
Grondslag

4.3. Uitvoeringsbepalingen van de Europese Commissie

[83.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het voordragen van personen voor benoeming in een raadgevend comité, beheerscomité of reglementeringscomité
Periode 1968 -
Opmerking De Raad benoemt de leden van de comités.

[84.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het opstellen en wijzigen van standpunten inzake door de Europese Commissie voorgestelde uitvoeringsbepalingen met betrekking tot in- en uitvoerregelingen, die besproken worden in een raadgevend comité, een beheerscomité of een reglementeringscomité
Periode 1968 -
Opmerking

- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg gevoerd worden met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven;
- Wanneer meerdere departementen betrokken zijn leidt het eerstverantwoordelijke ministerie het coördinatieoverleg;
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van instructies voor de Nederlandse vertegenwoordigers in de comités;
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van deze comités.

[85.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het opstellen en wijzigen van standpunten over de Europese Commissie voorgenomen besluiten, maatregelen en onderhandelingen met derde landen met betrekking tot het beleidsterrein in- en uitvoerregelingen, voor zover deze niet zijn vastgelegd in Raadsbesluiten en worden besproken in commissies en werkgroepen
Periode 1968 -
Opmerking

- Als onderdeel van de departementale standpuntbepaling kan overleg worden gevoerd met maatschappelijke groeperingen, zoals het georganiseerde bedrijfsleven;
- Wanneer meerdere departementen betrokken zijn, leidt het eerstverantwoordelijke ministerie het coördinatieoverleg;
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van instructies voor de Nederlandse vertegenwoordigers in de comités;
- Onder deze handeling valt ook het opstellen van verslagen van vergaderingen van deze comités.

[86.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het implementeren van Europese regelingen betreffende de in- en uitvoer van goederen in de nationale wet- en regelgeving

Periode	1958-
[87.]	
Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het stellen van regels ter beperking van de invoer van onder communautair toezicht gestelde goederen
Periode	1962-
Grondslag	In- en uitvoerbesluit industriële goederen, art. 6, Uitvoerbesluit strategische goederen, art. 12b
Product	In- en uitvoerregelingen bepaalde chemicaliën
Opmerking	Betreft goederen waarop, op basis van communautaire wet-/ regelgeving, om redenen van volksgezondheid, milieubeheer en/ of ter voorkoming van de productie van verboden stoffen, nader toezicht moet worden uitgeoefend.
[88.]	
Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het stellen van nadere regels voor de restitutie van lasten, betaald voor de invoer van goederen
Periode	1962-
Grondslag	Invoerbeschikking landen 1981, art. 3
Product	Jaarlijkse vrijstellingsbeschikkingen niet-landbouwgoederen van Benelux en EG, Vrijstellingsbeschikking klein grensverkeer, Vrijstellingsbeschikking tabak (Stcrt. 1982, 231)
Opmerking	Genoemde vrijstellingen kunnen inhouden; <ul style="list-style-type: none"> • Vrijstelling van verplichting tot het vertonen van een certificaat of een andere vorm van douanecontrole • Vrijstelling van een invoerverbod na een getoonde verklaring of legitimatie Deze vrijstellingen kunnen betrekking hebben op de doorvoer van goederen of wederinvoer van reeds uitgevoerde goederen, waarvan het voornemen bij de douane-ambtenaren is bekend gemaakt.
[89.]	
Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het (leveren van bijdragen aan het) vaststellen van model-importcertificaten in communautair verband
Periode	1958-
Product	Modelformulieren

5. Contingentering, heffingen en internationaal beleid

5.1. Contingentering

Nederland was economisch zwaar getroffen door de Tweede Wereldoorlog. Het productieapparaat was verdwenen of vernietigd, en er was een ernstig gebrek aan vrijwel alle producten. Om hierin te kunnen voorzien, en een begin te maken met de wederopbouw van het land, moesten zelfs de elementaire levensbehoeften worden ingevoerd.

Om te voorkomen dat Nederland door zijn buitenlandse valuta, met name de dollars, heen zou raken, was het noodzakelijk om de invoer van vrijwel alle producten aan banden te leggen. Hiertoe werden exportquota, ofwel contingenteringen, ingesteld.

Deze contingenteringen werden geleidelijk aan verruimd en daarna afgebouwd, naarmate de Nederlandse economische en monetaire positie verbeterde. De laatste contingenteringsregelingen werden in het begin van de jaren vijftig ingetrokken, toen de wederopbouw nagenoeg was voltooid en ook de Nederlandse uitvoer weer was hersteld.

Vanaf deze periode werden contingenten voornamelijk gebruikt om de invoer van bepaalde producten, of vanuit bepaalde landen te reguleren.

Vooral voor de import van landbouwgoederen werden in veel gevallen quota ingesteld om de Nederlandse landbouwsector te beschermen tegen de invoer van goedkopere producten uit de derde wereld. Deze maatregelen maakten deel uit van het Europese gemeenschappelijke landbouwbeleid. Een groot deel van deze contingenten bestaat nog steeds.³⁴

Contingentering van industriële goederen bestaat sinds het begin van de jaren vijftig vrijwel alleen nog voor staal- en kledingproducten. De meeste van deze maatregelen zijn gebaseerd op bilaterale akkoorden die de EU met de betreffende ontwikkelingslanden heeft afgesloten. Daarnaast zijn er nog beperkingen op de invoer van bepaalde soorten schoeisel en aardewerk uit China.³⁵

De restricties vormen in de meeste gevallen geen wezenlijke belemmering voor de invoer van die producten in Nederland, aangezien de quota vrijwel nooit volledig worden benut. Desondanks zet Nederland zich in voor verruiming van de quota. Ze vindt hiervoor echter weinig steun binnen de EU; een aantal lidstaten vindt de huidige regelingen al te ruim.³⁶

Contingentering of beperking van de invoer van (bepaalde) goederen wordt voornamelijk gehanteerd als instrument tegen protectionistische maatregelen van andere landen of wanneer er een tekort aan vreemde valuta dreigt te ontstaan.

Na de Tweede Wereldoorlog was het Nederlandse productieapparaat grotendeels verwoest of afgevoerd naar Duitsland. De overgebleven capaciteit moest vrijwel geheel worden ingezet om in de binnenlandse vraag te voorzien en hierdoor viel de export sterk terug. Tegelijkertijd waren substantiële investeringen nodig voor de wederopbouw. Omdat veel goederen en productiemiddelen uit het buitenland moesten worden geïmporteerd, werd er een groot beslag gelegd op de toch al beperkte deviezenvoorraad. Dit was de reden dat in de periode 1945- ca. 1953 contingenten ingesteld werden voor de invoer van de meeste producten.

Nadat de Marshallhulp op gang was gekomen verdween de noodzaak voor dit stringente invoerbeleid, en werden de contingenten in de jaren vijftig eerst versoepeld en daarna geheel opgeheven.

Contingentering werd hierna alleen nog maar ingezet ter bescherming tegen protectionistische maatregelen van andere landen.

Meestal werd nu ook gekozen voor tariefcontingenten, waarbij geen maximum aan de hoeveelheid in te voeren goederen werd ingesteld, maar waarbij heffingen werden opgelegd wanneer de invoer van bepaalde goederen het vastgestelde contingent overschreed.

Het contingenteringsbeleid was in de periode 1945-1958 grotendeels een nationale aangelegenheid. Wel vond er afstemming plaats in Benelux-verband.

5.2. Heffingen

Naast contingentering worden ook heffingen door de regering gebruikt als instrument om de invoer direct te sturen. Het opleggen van heffingen gebeurt sinds 1958 in principe in Europees verband.

³⁴ zie verder het Rapport Institutioneel Onderzoek *Agrarische handelspolitiek*

³⁵ deze zullen binnen 5 jaar na de Chinese toetreding tot de WTO in 2001 worden opgeheven.

³⁶ zie de brief van de staatssecretaris van EZ in het Tractatenblad nr. 38/ 1999-200

Meestal worden de heffingen ingesteld als reactie op soortgelijke maatregelen van derde landen, en zijn ze ook specifiek tegen die landen gericht. In sommige gevallen kan echter ook sprake zijn van bescherming van de eigen industrie (en daardoor werkgelegenheid), wanneer die niet in staat is om te concurreren met andere landen.

De heffingen bedragen meestal een bepaald percentage van de waarde van een product. De percentages kunnen sterk variëren per specifiek product (binnen een bepaalde categorie van goederen), en in een aantal gevallen sterk oplopen tot enkele tientallen procenten van de waarde.

Over het algemeen zijn heffingen gericht tegen een beperkt aantal goederen, met name staal- en kledingproducten. Daarnaast is er sprake van een groot aantal heffingen op landbouwgoederen. Deze komen echter aan de orde in het rapport Agrarische handelspolitiek.

Een recent voorbeeld zijn de heffingen op staalproducten uit de Verenigde Staten. Dit is een reactie op de heffingen die dat land heeft opgelegd aan (o.a.) de Europese staalproducten om zo de eigen verouderde en daardoor niet meer concurrerende staalindustrie te beschermen.

[90.]

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het leveren van bijdragen aan het opleggen van heffingen in communautair verband
Periode	1958-
Product	Heffing besluiten

5.3. Wet- en regelgeving

Kaderstellend

[91.]

Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling	Het vaststellen van nadere regels inzake contingentering van in- en uit te voeren goederen
Periode	1946-
Grondslag	Handelsverdragen
Product	Beschikkingen
Opmerking	Overlegkader; Minister van Economische Zaken, Rijksbureau's (tot 1953) De uit deze handeling voortvloeiende bevoegdheden konden ook gedelegeerd worden naar bijv. de im- en exporteurs.

[92.]

Actor	Commissie voor de In- en Uitvoer en Distributievraagstukken
Handeling	Het adviseren van de Nederlandse en Belgische regering inzake de vereenvoudiging van de formaliteiten betreffende de contingentering van de in- en uitvoer van goederen
Periode	1945-
Grondslag	Boekestijn, 106
Product	Lijsten van goederen waarvoor de contingenteringen konden worden opgeheven

Internationale verdragen

[93.]

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het voorbereiden, opstellen en afsluiten van overeenkomsten inzake de contingentering van de in- en uitvoer van goederen
Periode	1945-
Grondslag	
Product	(Bilaterale en multilaterale) overeenkomsten en verdragen
Opmerking	Gedurende de eerste jaren na WO II lag de nadruk op bilaterale verdragen, o.a. met België. Later verschoof het accent naar multilaterale overeenkomsten in internationaal (m.n. EG) verband.

Vaststelling en verdeling contingenten

[94.]

Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer
Handeling	Het vaststellen en doen verdelen van contingenten van in- en uit te voeren goederen over aanvragers van in- of uitvoervergunningen voor een bepaald product
Periode	1945-1958
Grondslag	Handelsverdragen, compensatie- en reciprociteit transacties tussen landen
Product	Beschikkingen
Opmerking	De verdeling werd gemandateerd aan de gedelegeerden bij de rijksbureaus (tot 1953) en bepaalde im- en exporteurs

[95.]

Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer
Handeling	Het leveren van bijdragen aan de vaststelling en verdeling in Benelux-verband van contingenten van in- en uit te voeren goederen over aanvragers van in- of uitvoervergunningen voor een bepaald product
Periode	1958-1962
Grondslag	Handelsverdragen, Benelux-verdrag
Product	Beschikkingen
Opmerking	In de periode 1958-1962 gebeurde de vaststelling en verdeling van contingenten in Benelux-verband.

Im- en exportplannen

[96.]

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het voorbereiden van interdepartementaal overleg over het importplan en het opstellen van verslagen over de geleverde inbreng
Periode	1945-1953
Grondslag	
Product	Importplannen
Opmerking	Deze plannen maakten onderscheid tussen de import uit landen waarmee handelsverdragen waren gesloten (de zgn. "akkoordlanden") en de import tegen betaling van dollars en Britse ponden. Vgl. handeling 16 RIO <i>Agrarische handelspolitiek en exportbevordering</i> .

[97.]

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het voorbereiden van interdepartementaal overleg over het exportplan en het opstellen van verslagen over de geleverde inbreng
Periode	1945-1953
Grondslag	
Product	Importplannen
Opmerking	Deze plannen maakten onderscheid tussen de export naar landen waarmee handelsverdragen waren gesloten (de zgn. "akkoordlanden") en de export tegen betaling van dollars en Britse ponden. Vgl. handeling 17 RIO <i>Agrarische handelspolitiek en exportbevordering</i> .

Waarborgen

[98.]

Actor	Economische Controle Dienst
Handeling	Het uitgeven van waarborgen als bewijs dat vergunning is verleend voor de uitvoer van bepaalde goederen
Periode	1951-1954

Grondslag "Uitvoerige taakomschrijving' p.5
Product Verklaring van geen bezwaar
Opmerking betreft waarborgen in het kader van distributieregelingen van schaarse goederen.

Evaluatie en verantwoording

[99.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het opstellen van overzichten van vastgestelde contingenteringen
Periode 1956-1958
Grondslag Besluit van de ministerraad van de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking, 14 januari 1955
Product Contingenteringstableau, overzichten
Opmerking Overlegkader; Ministerie van Buitenlandse Zaken, overige Benelux landen.
Tableaus konden dienen als bijlage bij de verslaglegging van de Commissie voor Buitenlandse Economische Betrekkingen.

[100.]

Actor Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling Het leveren van bijdragen aan het opstellen van overzichten van vastgestelde contingenteringen
Periode 1956-1958
Grondslag

5.4. Contingenteringen en de Europese Economische Gemeenschap

[101.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het aanmelden van ingetrokken contingenteringsregels bij de Europese Commissie
Periode 1956-1958
Grondslag Besluit van de Ministerraad van de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking, 14 januari 1955
Opmerking Overlegkader; Ministerie van Buitenlandse Zaken, overige Benelux landen

[102.]

Actor Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling Heet leveren van bijdragen aan het aanmelden van ingetrokken contingenteringsregels bij de Europese Commissie
Periode 1956-1958
Grondslag Besluit van de Ministerraad van de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking, 14 januari 1955

[103.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het doen omzetten van bilaterale contingenten met EEG-lidstaten in globale EEG-contingenten
Periode 1958-1959
Grondslag EEG-verdrag, art. 34
Product
Opmerking Overlegkader; Ministerie van Buitenlandse Zaken, EEG-organen

[104.]

Actor Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling Het leveren van bijdragen aan het doen omzetten van bilaterale contingenten met EEG-lidstaten in globale EEG-contingenten
Grondslag EEG-verdrag, art. 34

Product

(105.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het doen wijzigen van de gecontingenteerde hoeveelheden in vastgestelde globale EEG-contingenten
Periode	1959-1962
Grondslag	Art. 34 EEG-verdrag; Versnellingsbesluit van de Raad van 12 mei 1962
Product	
Opmerking	Overlegkader; Ministerie van Buitenlandse Zaken, EEG-organen

(106.)

Actor	Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling	Het leveren van bijdragen aan het doen wijzigen van de gecontingenteerde hoeveelheden in vastgestelde globale EEG-contingenten
Periode	1959-1962
Grondslag	Art. 34 EEG-verdrag

5.4.1. Contingenteringsafspraken

Internationale studiegroepen op het gebied van productie, afzet en contingentering van specifieke, oorspronkelijk vooral tropische producten. Deze instellingen zijn opgericht tijdens de crisisperiode in de jaren '30 om overproductie te voorkomen. Zij maken indien nodig internationale afspraken ter contingentering van de productie, de handel en de afzet van goederen. De gevolgen hiervan zijn merkbaar in de regelgeving ten aanzien van in- en uitvoer.

Belangrijke organisaties zijn:

- The International Committee on Coffee
- The International Pulp and Paper Committee
- The International Rubber Study Group
- The International Sugar Study Group
- The International Tin Study Group
- The International Wool Study Group
- Het Internationaal Zwavelcomité

Voorzover het industriële en niet-Nederlandse agrarische producten betreft is het ministerie van EZ bij dit overleg betrokken. Ook de minister van Ontwikkelingssamenwerking is in dit overleg vertegenwoordigd, vooral in verband met vraagstukken inzake ontwikkelingslanden.

De Nederlandse inbreng in de onderhandelingen inzake de afsluiting, wijziging, verlenging of intrekking van productovereenkomsten wordt als volgt voorbereid:

- de standpunten en instructie worden in overleg met het bedrijfsleven in concept geformuleerd op het primair verantwoordelijke ministerie (LNV of EZ, naargelang de afspraken van belang zijn voor de landbouwexport of de invoer van grondstoffen)
- ze worden besproken in overleg met de overige betrokken ministeries, met name het Ministerie van Financien en Buitenlandse Zaken (Ontwikkelingssamenwerking). Hierbij kan worden aangetekend dat functionarissen van het ministerie van Buitenlandse Zaken verschillende secretariaten van internationale raden of werkgroepen heeft vervuld (tin, rubber).
- de IRHP keurt de instructies goed
- de ministerraad stelt ze formeel vast

Deze productovereenkomsten of grondstoffenakkoorden kunnen contingenteringsafspraken tot gevolg hebben waarbij de betrokken landen afspreken hun productie tot een vastgesteld maximum te beperken. De taken van de organen die zich met productovereenkomsten bezig houden zijn in toenemende mate overgenomen door de GATT. Het Multivezelakkoord op het gebied van textielproducten is ontstaan in het kader van de GATT en wordt in dit hoofdstuk niet besproken. In de

in 1986 aangevangen Uruguay-ronde werden alle contingentieringsakkoorden opnieuw onder de loep genomen en in de afspraken van de WTO geïntegreerd. Er ontstond een samenwerkingsverband tussen de WTO en de UNCTAD onder een ITC. Deze afspraken worden vooral door de Europese Unie gesloten.

De grondstoffenakkoorden leiden tot in- en uitvoerbesluiten, die vanaf 1962 een wettelijk kader krijgen krachtens de In- en uitvoerwet

(107.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het concipiëren van door de ministerraad vast te stellen instructies ten aanzien van de afsluiting, wijziging, verlenging of verstrekking van internationale afspraken door raden in het kader van productovereenkomsten.
Periode 1946-1986
Grondslag
Product Instructies
Opmerking Dit is handeling 31 van het PIVOT-rapport *Agrarische Handelspolitiek en exportbevordering*

(108.)

Actor De interdepartementale Raad voor de handelspolitiek (IRHP)
Handeling Het instemmen met door het ministerie van Economische Zaken opgestelde concepten van door de ministerraad vast te stellen instructies ten aanzien van de afsluiting, wijziging, verlenging of verstrekking van internationale afspraken door raden in het kader van productovereenkomsten.
Periode 1946-1986
Product Productovereenkomsten

(109.)

Actor Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Minister van Economische Zaken
Handeling Het ten behoeve van internationale productorganisaties samenstellen van overzichten van de Nederlandse invoer, verwerking, consumptie, doorvoer en uitvoer van grondstoffen.
Periode ca. 1947 –
Product Internationale productovereenkomsten
Opmerking Dit is handeling 33 van het PIVOT-rapport *Agrarische handelspolitiek en exportbevordering*

(110.)

Actor Bureau van de Regeringscommissaris voor het Europees Herstelprogramma,
Interdepartementale Commissie voor het Europees herstelprogramma
Handeling Het voorbereiden en opstellen van jaarlijkse import programma's voor industriële goederen in het kader van het Europees Herstel Programma
Periode 1948-1952
Grondslag Statuten OEES/ Voorwaarden van de VS voor het verlenen van Marshall-hulp
Product Import- of jaarprogramma
Opmerking De importprogramma's werden ingediend bij de OEES die op basis van de rapporten van de deelnemende landen aanbevelingen deed voor de verdeling van de Amerikaanse hulp.

5.5. Economisch Hulpprogramma/ Marshallhulp

De Amerikaanse regering vreesde in de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog dat de slechte economische positie van veel Europese landen zou leiden tot politieke instabiliteit. Daarnaast had Amerika ook in economisch opzicht belang bij een economisch sterk Europa. In de meeste Europese landen waren de dollarvoorraden sterk geslonken, waardoor de uitvoer van Amerikaanse producten naar Europa in het gedrang kwam.

Om dit te voorkomen besloten de VS om een grootscheeps hulpprogramma in te stellen. In juni 1947 presenteerden de VS als financiële ondersteuning aan Europa het Marshallplan.

Het Marshallplan hield in dat de Europese landen goederen uit dollargebieden konden importeren, en die niet met dollars maar met nationale valuta betaalden. De importeur stortte zijn betaling in nationale valuta op een geblokkeerde 'tegenwaarderekening', en de Amerikaanse overheid betaalde de exporteur in dollars.

Het tegenwaardegeld werd door de regering van het Europese land gebruikt om de nationale schuld af te lossen, en, in overleg met de Amerikanen, speciale projecten op te starten.

De Amerikanen zagen de handelsbeperkingen binnen Europa en het ontbreken van economische samenwerking als een gevaar voor economisch herstel. Daarom stelden de VS Europese economische samenwerking als voorwaarde voor het ontvangen van Marshallhulp.

Om hieraan tegemoet te komen stelden de zestien aan het Marshallplan deelnemende landen een gezamenlijk Europees herstelprogramma op. In april 1948 werd de EHP geïnstitutionaliseerd in de Organisatie voor Europese economische samenwerking (OEES).

Nederland en de Verenigde Staten sloten in 1948 een bilateraal akkoord waarin de voorwaarden voor de Marshallhulp werden vastgelegd. Voor de uitvoering en ondersteuning hiervan werd het Bureau van de Regeringscommissaris voor het Economisch Hulpprogramma ingesteld. Nadat Nederland in 1950 een overeenkomst had gesloten met de VS over de verlening van militaire hulp werd de naam gewijzigd in Economisch en Militair Hulpprogramma.³⁷

De uitvoering van het EHP lag in Nederland in handen van het Bureau van de Regeringscommissaris voor het Economisch Hulpprogramma, dat gebruik maakte van het ambtelijk apparaat van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, maar rechtstreeks ressorteerde onder de Raad voor Economische Aangelegenheden. Toen de nadruk vanaf 1952 werd verlegd van economische naar militaire hulpverlening werd de naam EHP gewijzigd in Economisch en Militair Hulpprogramma (EMHP). In 1954 werd het bureau opgeheven.

De Interdepartementale Commissie voor het Europese Herstelprogramma bereidde de besluitvorming over de Marshallhulp in de REA voor en stelde import programma's op.

De Economic Cooperation Administration (ECA) was de Amerikaanse overheidsinstantie die belast was met de uitvoering van de Marshallhulp aan Europa. De ECA had zowel vertegenwoordigers bij de OEES als bij ieder afzonderlijk land dat deelnam aan het hulpprogramma. De Nederlandse ambassade in de VS onderhield de contacten met de ECA en ontving daartoe instructies van de regeringscommissaris en zijn bureau. In 1950 werd bij het bureau een aparte afdeling voor ECA-aangelegenheden ingesteld.

(111.)

Actor	Minister van Economische Zaken, Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling	Het deelnemen aan en leveren van bijdragen aan het onderzoek naar de verwachte invoerbehoefte door de Commissie voor Europese Economische samenwerking
Periode	1947-1948
Grondslag	Voorwaarden van de VS voor deelname aan het Marshall-plan
Product	Rapport
Opmerking	Nederland nam aan deze commissie deel in Benelux verband.

(112.)

Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer, de regeringscommissaris voor het Economische Herstel Programma
Handeling	Het (doen) publiceren van voorlichtingsbrochures aan het bedrijfsleven over uitvoerregelingen in het kader van het Marshallplan
Periode	1948-1954
Grondslag	
Product	Circulaires, brochures
Opmerking	Brochures bevatten informatie over welke extra documenten werden vereist voor de begeleiding en verantwoording van met Marshallhulp in te voeren goederen

(113.)

Actor	Bureau van de Regeringscommissaris voor het Europees Herstelprogramma
Handeling	Het coördineren van de uitvoering van de regelen betreffende de invoer van industriële goederen in het kader van het EHP

Periode 1948-1952
Grondslag
Product Ondermeer rapporten

(114.)

Actor Bureau van de Regeringscommissaris voor het Europees Herstelprogramma, Interdepartementale Commissie voor het Europees herstelprogramma,
Handeling Het voorbereiden en opstellen van jaarlijkse import programma's voor industriële goederen in het kader van het Europees Herstel Programma
Periode 1948-1952
Grondslag Statuten OEES/ Voorwaarden van de VS voor het verlenen van Marshall-hulp
Product Import- of jaarprogramma
Opmerking De importprogramma's werden ingediend bij de OEES die op basis van de rapporten van de deelnemende landen aanbevelingen deed voor de verdeling van de Amerikaanse hulp.

(115.)

Actor Ministers van Economische Zaken,
Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening,
Financiën Overzeese Gebiedsdelen,
Verkeer en waterstaat,
Buitenlandse Zaken en
Wederopbouw en Volkshuisvesting
Handeling Het leveren van bijdragen aan de besluitvorming in de Interdepartementale Commissie voor het Europees Herstelprogramma met betrekking tot het opstellen van jaarlijkse importprogramma's voor industriële goederen in het kader van het EHP.
Periode 1948-1952
Opmerking De Nederlandse Bank en Centraal Planbureau zijn ook actoren maar hebben een eigen RIO Centraal Planbureau

(116.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer
Handeling Het (steekproefsgewijs) controleren van formulieren inzake de eindbestemming van met Marshallhulp ingevoerde goederen
Periode 1948-1954
Grondslag Statuten OEES
Product Proces-verbaal, rapport

(117.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer
Het Bureau van de Rijkscommissaris van het Europees(Monetair) HerstelProgramma
De Nederlandse Bank (afdeling EMHP)
Handeling Het aan de Economische Controle Dienst verstrekken van gegevens benodigd voor het uitoefenen van toezicht op het eindverbruik van met Marshallhulp ingevoerde goederen
Periode 1949-1956
Grondslag "Uitvoerige taakomschrijving", p.4
Product Brieven, rapporten

(118.)

Actor Centrale Dienst voor de Economische Controle (-1949)
Economische Controle Dienst (1949-1956)
Handeling Het uitoefenen van toezicht op het eindverbruik van met Marshallhulp ingevoerde goederen
Periode 1949-1956
Grondslag "Uitvoerige taakomschrijving", p.4
Product Proces-verbaal, rapport

Opmerking Deze controle werd uitgevoerd in opdracht van de Centrale Dienst In- en Uitvoer aan de hand van door deze dienst verstrekte gegevens

5.6. Anti-dumpingmaatregelen

Er is sprake van dumping als er goederen op een buitenlandse markt worden verkocht tegen een beduidend lagere prijs dan op de markt van het eigen land. Op basis van artikel VI van het Agreement of Implementation van de GATT zijn landen gemachtigd om hiertegen maatregelen ondernemen. Binnen de EU worden de anti-dumpingmaatregelen genomen op basis van de Anti-dumping Verordening 384/96. Formeel neemt de (Europese) Raad het besluit tot anti-dumpingmaatregelen. Het dagelijks beheer van het instrument en de uitvoering van de onderzoeken naar dumping ligt bij de Europese Commissie, die daarin wordt bijgestaan door het anti-dumpingcomité. In dit comité heeft elke lidstaat een afgevaardigde. De EC publiceert haar besluit om voorlopige anti-dumpingmaatregelen te nemen in het publicatieblad van de Europese Gemeenschappen. Het ministerie van Economische Zaken houdt een register bij met informatie over de bestaande anti-dumpingmaatregelen.

(119.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het leveren van bijdragen aan het anti-dumpingscomité van de Europese Unie
Periode	1996-
Grondslag	Anti-dumpingverordening
Product	Anti-dumpingsverordening tegen een bepaald product, rapporten

(120.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het bemiddelen bij de indiening van klachten inzake dumping bij het anti-dumpingscomité van de Europese Unie
Periode	1996-
Grondslag	Anti-dumpingverordening
Product	

(121.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het bij ministerieel besluit opleggen van heffingen overeenkomstig anti-dumpingsverordeningen van de Europese Commissie of aanbevelingen van de Hoge Autoriteit van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal
Periode	1996-
Grondslag	Besluit heffingen anti-dumpingsgoederen, art. 2
Product	Besluit

(122.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het instellen en onderhouden van een register van anti-dumpingmaatregelen
Periode	1996-
Grondslag	
Product	Overzicht, database

6. Strategische goederen en chemische stoffen

6.1. Inleiding

Strategische goederen zijn onder te verdelen in militaire goederen (wapens/ wapensystemen en munitie) en goederen voor tweërlei gebruik (of 'dual use'), die zowel een civiele als een militaire toepassing kunnen hebben. In de bijlage behorend bij het Uitvoerbesluit Strategische goederen (1963) staat beschreven welke goederen hiertoe gerekend worden. Deze lijst wordt regelmatig aangepast aan nieuwe technologische ontwikkelingen. (Hand)vuurwapens en bijbehorende munitie vallen hierbuiten. De in-, uit- en doorvoer hiervan is geregeld in (o.a.) de Wet wapens en munitie en het Vuurwapenreglement.³⁸

6.1.1. Wet-en regelgeving

De wettelijke basis voor het wapenexportbeleid wordt met name gevormd door de In- en uitvoerwet 1962 en het In- en uitvoerbesluit strategische goederen. Dit bevat ondermeer een lijst van militaire en 'dual-use' goederen die vergunningsplichtig zijn op basis van het besluit. Voor militaire goederen die onder het Verdrag CW vallen geldt het In- en uitvoerbesluit strategische goederen niet. Zij staan vermeld in de bijlage van dat verdrag.

Naast de voornoemde regelgeving bestaat er ook meer specifieke regelgeving, zoals bijvoorbeeld het Besluit afgifte verklaringen strategische goederen en een aantal vrijstellingsregelingen. In deze besluiten wordt vooral de praktische uitvoering van de bepalingen geregeld, alsmede de te hanteren richtlijnen voor vrijstelling of ontheffing van beperkingen of verboden.

De voornaamste regelingen op het gebied van de uitvoer van strategische goederen zijn:

- In- en uitvoerwet (Stb. 1962, 295) *Deze vormt de wettelijke basis van alle volgende besluiten*
- Verordening (EG) nr. 1334/2000 *Instelling communautaire regeling voor exportcontrole op producten voor tweërlei gebruik*
- In- en uitvoerbesluit strategische goederen (Stb. 1999, 516) *Verbiedt de uitvoer – en in bepaalde gevallen de wederuitvoer uit Nederland van goederen en technologie die genoemd zijn in de bijlage*
- Besluit financieel verkeer strategische goederen 1996 (Stb. 1996, 552) *Verplicht Nederlandse ingezetenen tot het aanvragen van een vergunning van de minister van Financiën voor het verrichten van financiële handelingen m.b.t. strategische goederen, voor zover er sprake is van transitio- en driehoekshandel in strategische goederen welke zich buiten de Gemeenschap bevinden, dan wel binnen de Gemeenschap anders dan in het vrije verkeer*
- Besluit afgifte verklaringen strategische goederen (Stb. 1986,417) *Vormt de wettelijke basis voor de afgifte van Internationale Importcertificaten (IIC's) en Bewijzen van Ontvangst (BVO's), alsmede de verplichtingen die aan deze documenten zijn verbonden*
- Vrijstellingsregeling militaire zendingen (niet-landbouwgoederen) 1966 (Stcrt. 93) *Deze regeling verschaft, in bepaalde omstandigheden, een vrijstelling van vergunningsplicht aan de Nederlandse krijgsmacht, een andere NAVO-krijgsmacht of het AFCENT-hoofdkwartier*
- Vrijstellingsregeling klein grensverkeer (niet-landbouwgoederen) 1963 (Stcrt. 133) *Deze regeling verschaft, onder bepaalde omstandigheden, vrijstelling van vergunningsplicht voor jagers- en schuttersgerei, vervoermiddelen in internationaal verkeer gebezigd en uitrustingsstukken voor in het buitenland verkerende Nederlandse schepen en luchtvaartuigen*
- Wet op de Economische Delicten (Stb. 1950, 258) *Hierin is de bevoegdheid van de ECD tot het instellen van opsporingsonderzoeken vastgelegd, alsook de strafmaat voor overtredingen*

Sinds de wijziging van de In- en uitvoerwet in 1996 kan de overheid ook voor producten die niet vermeld staan in de bijlage van het Besluit strategische goederen, een vergunningsplicht instellen, de zogenoemde 'catch-all'- bepaling. Van deze mogelijkheid kan gebruik gemaakt worden als er aanwijzingen zijn dat de goederen bestemd kunnen zijn voor massavernietigingswapens of overbrengingsmiddelen daarvoor.

(123.)

Actor Minister van Economische Zaken
 Ministerie van Buitenlandse Zaken

Handeling Het vaststellen van embargo- en boycotmaatregelen voor de in- en uitvoer van strategische

³⁸ zie hiervoor het Rapport Institutioneel Onderzoek *Wapens in het vizier. Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen op het beleidsterrein wapens en munitie (1945-1997)*

goederen
Periode 1962-
Grondslag Uitvoerbesluit strategische goederen Stb. 1963, 128
Product Beschikkingen
Opmerking Boycotmaatregelen worden (vrijwel) altijd in internationaal (Benelux, EG, VN) verband getroffen, en vervolgens ter uitvoering geïmplementeerd in nationale regelgeving.

(124.)

Actor Minister van Economische Zaken,
Ministerie van Buitenlandse Zaken
Handeling Het vaststellen van vrijstellingsregelingen inzake de in- en uitvoer van strategische goederen
Periode 1962-
Grondslag In- en uitvoerbesluit industriële goederen, art.6,
Invoerbesluit landen art.4,
Uitvoeringsbesluit strategische goederen art.4
Product

- Vrijstellingsbeschikking militaire zendingen niet-landbouwgoederen Stcrt. 1963; 1966, 193
- Jaarlijkse vrijstellingsbeschikking niet-landbouwgoederen EG
- Vrijstellingsregeling klein grensverkeer
- Vrijstellingsbeschikking niet-landbouwgoederen Benelux 1961, 1971

Opmerking Overlegkader: Benelux, EG, VN

(125.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het vaststellen van vergunningsvereisten voor de uitvoer van bepaalde goederen in gevallen waarin er aanwijzingen bestaan van mogelijk gebruik voor de ontwikkeling of productie van massavernietigingswapens of overbrengingsmiddelen in het land van bestemming
Periode 1994-
Grondslag Uitvoerbesluit strategische goederen 1963, zoals gewijzigd 1994
Product
Opmerking Dit betreft producten die feitelijk niet tot de strategische goederen behoren en in principe niet vergunningsplichtig zijn.

Kaderstellend

(126.)

Actor De Interdepartementale Ambtelijke Begeleidingsgroep (IAB)
Handeling Het coördineren van de besluitvorming van de Ministers van Economische zaken en Buitenlandse Zaken inzake het verlenen van uitvoervergunningen voor strategische goederen
Periode 1950-1955
Grondslag
Opmerking Overlegkader: Minister van Economische Zaken

(127.)

Actor Interdepartementale Ambtelijke Begeleidingsgroep (IAB)
Handeling Het voorbereiden en bepalen van gezamenlijke standpunten ten aanzien van de verkoop van strategische goederen
Periode 1963-
Product
Opmerking De IAB wordt hiervoor door het Bureau Productie en Civiele Verdediging (BPCV) bijeengeroepen.

(128.)

Actor Minister van Economische Zaken
Minister van Buitenlandse Zaken

Handeling Het afstemmen van het beleid ten aanzien van de verlening van vergunningen voor de verkoop van strategische goederen met bondgenoten
Periode 1963-
Product
Opmerking Onder bondgenoten wordt hier over het algemeen verstaan: (mede-) lidstaten van de EG/ EU, WEU en NAVO

(129.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het vaststellen van modelformulieren en de te verstrekken gegevens voor het aanvragen van een vergunning, vrijstelling of ontheffing voor de uitvoer van strategische goederen
Periode 1963-
Grondslag Uitvoerbesluit strategische goederen 1963, art. 6,
Beschikking vaststelling modellen in- en uitvoerformulieren 1963-II
Product Modelformulieren

(130.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het vaststellen van modelformulieren en te verstrekken gegevens voor het aanvragen van Internationale Import- en Exportcertificaten
Periode 1945
Grondslag Besluit afgifte verklaringen strategische goederen
Product Modelformulieren

(131.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het vaststellen van modelformulieren en te verstrekken gegevens voor het aanvragen van Bewijzen van Ontvangst
Periode 1945-
Grondslag Besluit afgifte verklaringen strategische goederen
Product Modelformulieren

Toezicht en controle

(132.)

Actor Adviesraad Internationale Vraagstukken
Handeling Het adviseren van de regering inzake de controle van de handel in conventionele wapens
Periode 1997-
Grondslag Centrale Dienst In-en Uitvoer/ Handboek strategische goederen
Product
Opmerking De AIV is in mei 1997 door de regering gevraagd om een onderzoek te doen naar, en aanbevelingen te doen voor het toekomstige beleid inzake de controle van de handel in conventionele wapens.

(133.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het voorbereiden, instellen en wijzigen van een (multilateraal) systeem voor de controle op de uitvoer van strategische goederen
Periode 1963-
Grondslag Wassenaar Arrangement
Product Overzicht, database

(134.)
 Actor Economische Controle Dienst
 Militaire Inlichtingendienst
 Douane
 Handeling Het opsporen van de in- en uitvoer van strategische goederen zonder daarvoor verleende vergunning
 Periode 1963-
 Grondslag Uitvoerbesluit strategische goederen 1963
 Besluit afgifte verklaringen strategische goederen 1986
 Uitvoeringswet verdrag chemische wapens 1995
 Product Rapporten

(135.)
 Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
 Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997),
 ECD
 Handeling Het bepalen en opleggen van (administratieve) sancties bij overtreding van de verboden op de in- en uitvoer van strategische goederen van en naar bepaalde landen
 Periode 1945-
 Grondslag
 Product Proces-verbaal

(136.)
 Actor Douane
 Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
 Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
 Handeling Het nader controleren van de verleende toestemming voor de invoer van strategische goederen
 Periode 1963-
 Grondslag
 Product Rapporten

Uitvoering

(137.)
 Actor Economische Controle Dienst
 Minister van Defensie,
 Minister van Buitenlandse Zaken,
 Militaire Inlichtingen Dienst,
 Douane
 Handeling Het adviseren van de Minister van Economische Zaken bij aanvragen van vergunningen voor de uitvoer van strategische goederen
 Periode 1951-1963
 Grondslag 'Uitvoerige taakomschrijving', p.4
 Besluit uitvoer strategische goederen
 Product Adviezen

(138.)
 Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
 Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997),
 Rijksbureaus (1945-1953)
 Handeling Het rapporteren aan de minister van Economische Zaken inzake de uitvoer van strategische goederen
 Periode 1950-1963
 Grondslag Richtlijn van de Minister van Economische Zaken d.d. 21 februari 1950
 Product Rapporten

(139.)

Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997),
Handeling	Het verlenen van vergunningen voor de uitvoer van strategische goederen
Periode	1963-
Grondslag	Uitvoerbesluit Strategische goederen 1963, art. 2
Product	Vergunningen
Opmerking	<ul style="list-style-type: none">• Dit betreft routinegevallen waarbij de (BELASTING/DOUANE)CENTRALE DIENST IN- EN UITVOER de bevoegdheid heeft om de aanvragen zelf af te handelen.• Er bestaan vier varianten; individuele en globale vergunningen zowel voor militaire als 'dual-use' goederen, en daarnaast communautaire en nationale algemene vergunningen alleen voor militaire producten. Welke vergunning benodigd is hangt af van het soort goederen en het land waarheen ze worden uitgevoerd.• Voorafgaand aan het verlenen van een definitieve exportvergunning worden "letters of intent" afgegeven.• Overlegkader: Minister van Economische Zaken, Minister van Buitenlandse Zaken, Minister van defensie, Militaire Inlichtingen Dienst, Douane

(140.)

Actor	Minister van Economische Zaken, Minister Buitenlandse Zaken, Minister van Defensie, Militaire Inlichtingen Dienst, Douane
Handeling	Het (op verzoek) adviseren van de Centrale Dienst In- en Uitvoer inzake het verlenen van vergunningen voor de uitvoer van strategische goederen
Periode	1963-
Grondslag	Uitvoerbesluit Strategische goederen 1963
Product	Advies

(141.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het verlenen van vergunningen voor de uitvoer van strategische goederen
Periode	1963-
Grondslag	Uitvoerbesluit Strategische goederen 1963, art. 2
Product	Vergunningen
Opmerking	<ul style="list-style-type: none">• Dit betreft aanvragen die niet door de Belasting/ Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer afgehandeld mogen worden• Als het aanvragen voor uitvoervergunningen naar NAVO-lidstaten (met uitzondering van Griekenland en Turkije, waarvoor de volledige procedure gevolgd wordt) of daarmee gelijkgestelde landen betreft kan de Minister van Economische Zaken zonder verder overleg tot verlening overgaan. Betreft het andere landen, dan zal advies ingewonnen worden bij de Minister van Buitenlandse zaken, de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, de Minister van Defensie, de Militaire Inlichtingen Dienst en de Douane

(142.)

Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het, in het belang van de internationale rechtsorde, internationale afspraken of de veiligheid van het land, bij beschikking verbieden van de uitvoer van bepaalde strategische goederen zonder de daarvoor benodigde vergunning

Periode 2001-
Grondslag In- en uitvoerwet 1962, zoals gewijzigd 2001
Product Beschikking
Opmerking Deze maatregel is bedoeld om beter (en sneller) te kunnen anticiperen op internationale ontwikkelingen

(143.)

Actor Minister voor Ontwikkelingssamenwerking
Handeling Het leveren van bijdragen aan de advisering door de Minister van Buitenlandse Zaken inzake de verlening van uitvoervergunningen voor strategische goederen naar (ontwikkelings-) landen die voorkomen op de OESO-DAC-lijst.
Periode 1995-
Grondslag Website EZ/ handelspolitiek
Product Aanvragen voor uitvoervergunningen

(144.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het verlenen van vergunningen voor het verrichten van financiële handelingen m.b.t. de uitvoer van strategische goederen
Periode 1996-
Grondslag Besluit financieel verkeer strategische goederen 1996 (Stb. 1996, 552)
Product Vergunning
Opmerking Deze vergunning is alleen benodigd als er sprake is van transit- en driehoekshandel in strategische goederen die zich buiten de Europese Gemeenschap bevinden of binnen de gemeenschap 'anders dan in het vrije verkeer'.

(145.)

Actor Minister van Financiën
Handeling Het instellen van een verbod op het uitvoeren van financiële handelingen inzake de uitvoer van strategische goederen waarvoor geen vergunning is verleend
Periode 1996-
Grondslag Besluit financieel verkeer strategische goederen 1996 (Stb. 552/1996), art. 1
Uitvoerbesluit strategische goederen, art. 2
Product Besluiten

(146.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling He afgeven van Internationale Import- en Exportcertificaten voor de import van strategische goederen
Periode 1986-
Grondslag Besluit afgifte verklaringen strategische goederen (Stb. 1986, 417)
Product Verklaring, certificaat

(147.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het beantwoorden van probing-verzoeken van exporteurs van strategische goederen
Periode 1963-
Grondslag In- en Uitvoerwet 1962

Opmerking Onder probing wordt verstaan: onderzoeken of een exportvergunning bij formele aanvraag haalbaar is.

(148.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het afgeven van Bewijzen van Ontvangst (BVO's)
Periode 1986-
Grondslag Besluit afgifte verklaringen strategische goederen (Stb. 1986, 417)
Product Verklaring

Vrijstellingen

(149.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het verlenen van vrijstellingen van de vergunningsplicht inzake de in- en uitvoer van strategische goederen aan de Nederlandse krijgsmacht, een andere NAVO-krijgsmacht of het AFCENT-hoofdkwartier
Periode 1996-
Grondslag Vrijstellingsregeling militaire zendingen (niet-landbouwgoederen) 1966 (Stcrt. 93)
Product Vrijstelling

(150.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het aanleveren van gegevens betreffende de in- en uitvoer van strategische goederen aan de Minister van Buitenlandse Zaken
Periode 1993-
Opmerking De Minister van Buitenlandse Zaken verwerkt deze gegevens in zijn rapportages in het kader van het VN-wapenregister. (vgl. hand. 175 RIO *Te land, ter zee en in de lucht*)

(151.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het informeren van de Staten-Generaal over de verkoop van strategische goederen
Periode 1963-
Product
Opmerking Door het gevoelige karakter van wapenhandel worden transacties vaak geheim gehouden. De Staten-Generaal worden dan ook lang niet altijd geïnformeerd. Tegenover het parlement geldt hierbij voor de regering de zgn. 'vertrouwensregel'.

6.1.2. Nationaal beleid

Hoewel de Nederlandse regering het belang van de export van strategische goederen voor de continuïteit van de ontwikkeling van hoogwaardige technologie erkent, is zij zich er van bewust dat er beperkingen moeten worden gesteld aan de exportmogelijkheden van strategische goederen. De principes die hierbij worden gehanteerd zijn door de Europese Raad in 1991 en 1992 vastgelegd in 8 criteria.³⁹ Deze principes vormen, samen met de multilaterale afspraken ter voorkoming van verspreiding van massavernietigingswapens en raketten en het Wassenaar Arrangement (WA) de basis voor het Nederlandse nationale wapenexportbeleid.

Het nationale wapenexportbeleid is neergelegd in de Nota wapenexportbeleid (1991). Uitgangspunt van dit beleid is dat "terughoudendheid moet worden betracht en transparantie moet worden bevorderd bij de export van conventionele wapens, met name waar het gaat om landen die in

³⁹ zie voor een volledige weergave van deze criteria het hoofdstuk 'principes van de wapenexport' in de jaarrapporten Nederlands wapenexportbeleid

spanningsgebieden gelegen zijn, waar de mensenrechten ernstig worden geschonden, waartegen een internationaal wapenembargo overeengekomen is of waar sprake is van overbewapening.”⁴⁰

In het begin van de jaren negentig drong het parlement bij de regering aan op meer transparantie inzake de export van wapens/ strategische goederen. Voortvloeiend uit het ‘White Paper on Arms Export Policy’ ontvangen de Staten-Generaal vanaf 1991 jaarlijks, en vanaf 1997 tweemaal per jaar een rapportage over de omvang van de Nederlandse wapenexporten.

6.1.3. Internationale samenwerking

De Algemene Vergadering van de VN nam in 1991 resolutie 46/36L aan. Op basis hiervan werd het ‘UN Register on Conventional Arms’ ingesteld, dat informatie bevat over verkopende, doorvoerende en importerende landen van conventionele wapens, onderverdeeld in zeven categorieën. Dit register is bedoeld om meer openheid en duidelijkheid te verkrijgen over de globale wapenhandel, en bevat een globale beschrijving van de verhandelde militaire goederen.

In 1994 werd de COCOM opgeheven. Er bleef echter behoefte bestaan aan een exportcontrolesysteem, maar dan met deelname van een groter aantal landen, waaronder Rusland. Vertegenwoordigers van 33 landen tekenden in 1996 het Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies (WA) dat in 1997 in werking trad. Het doel van het Wassenaar Arrangement is het bijdragen aan internationale veiligheid en stabiliteit door het zo transparant mogelijk maken van de wapenhandel. Middelen hiertoe zijn ondermeer het onderling uitwisselen van informatie over wapenhandel, en de monitoring van politieke en militaire ontwikkelingen. Daarnaast hebben de deelnemende landen zich verplicht tot het uitoefenen van toezicht op de handel in militaire goederen die op een lijst vermeld zijn. In Nederland is de lijst van het WA integraal onderdeel van de lijst in de bijlage van het Besluit strategische goederen. Het Wassenaar Arrangement en de daaruit voortvloeiende lijst zijn bedoeld als een verdieping van de meer globale VN-lijst.

Binnen de Europese Unie coördineert de COARM de samenwerking van de lidstaten op het gebied van wapenhandel. In de COARM wisselen de lidstaten (detail) informatie uit over hun wapenexporten. Ook is er voortvloeiend uit overleg in deze groep een ‘EU Code of Conduct on Arms Exports’ opgesteld, die de wapenhandel van de lidstaten reguleert.

Naast de COARM bestaat binnen de EU ook nog de ad-hoc werkgroep POLARM die regelgeving opstelt voor de defensiegerelateerde industrie.

Wapenembargo’s worden, in het kader van het gemeenschappelijke buitenlandse- en veiligheidsbeleid, niet door afzonderlijke lidstaten ingesteld, maar altijd in communautair verband.

Naast de betrokkenheid bij communautaire- en VN-organen, neemt Nederland ook deel aan enkele ander organisaties die zich bezighouden met de beheersing van de handel in technologieën die gebruikt zouden kunnen worden voor de productie van wapens, waarvan de voornaamste zijn:

- Nuclear Suppliers Group (NSG)
Dit is een notawisseling waarin de minimumbeginselen worden vastgelegd voor de export van nucleaire technologie. Nederland associeerde zich in 1976 bij deze notawisseling. Inmiddels hebben 36 landen zich bij de NSG aangesloten.
- Missile Technology Control Regime (MTCR)
Het MTCR werd in 1987 opgericht om de proliferatie van ballistische raketten met een militair doeleinde een halt toe te roepen. In het regime zijn afspraken gemaakt met betrekking tot de uitvoer van raketonderdelen en relevante technologie. Nederland is vanaf 1990 lid van het MTCR.

(152.)

Actor	Minister van Economische Zaken, Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling	Het (mede) sluiten van of het doen aansluiten van Nederland bij internationale verdragen betreffende de verhandeling van strategische goederen
Periode	1962-
Grondslag	In- en Uitvoerwet 1962
Product	Verdragen en akkoorden

- Opmerking Bijv. het Non-proliferatieverdrag tegen kernwapens (1976),
Verdrag chemische wapens (1993),
Biologisch Wapenverdrag OPCW,
Wassenaar arrangement on export controls for conventional arms and dual-use goods and technologies (1996)
- (153.)
- Actor Minister van Economische Zaken,
Minister van Buitenlandse Zaken
- Handeling Het leveren van bijdragen aan Nederlandse delegaties bij internationale overleggroepen in het kader van verdragen betreffende de verhandeling en verspreiding van strategische goederen.
- Periode 1962-
- Grondslag
- Product Verslagen en rapporten van delegaties
- (154.)
- Actor Minister van Economische Zaken
Minister van Buitenlandse Zaken
- Handeling Het voorbereiden, opstellen en afsluiten van (internationale) overeenkomsten inzake de exportcontrole van strategische goederen
- Periode 1945-
- Grondslag Nota wapenexportbeleid TK 1990-1991, 22054, nrs. 1-2, TK 1991-1992, 22054, nr.9,
Besluiten Europese Raad d.d. 29-6-1991 en 27-6-1992 (in het kader van de Europese politieke samenwerking)
- Product Overeenkomsten, verdragen
- Opmerking Zie ook handboek Strategische Goederen Centrale Dienst In- en Uitvoer
- (155.)
- Actor Minister van Economische Zaken
- Handeling Het leveren van bijdragen aan inspecties uitvloeiend uit internationale verdragen ter beperking van (de verspreiding van) chemische, biologische, nucleaire en conventionele bewapening
- Periode 1945-
- Grondslag Internationale verdragen
- Product Ondermeer rapporten
- Opmerking Vgl. hand. 170 in *RIO Te land, ter zee en in de lucht*
- (156.)
- Actor Minister van Economische Zaken
- Handeling Het leveren van bijdragen aan verweer en beroepen inzake de verlening van communautaire algemene vergunningen voor de export van strategische goederen
- Periode 2000-
- Grondslag
- Product Verweergeschriften
- Opmerking Betreft verweer en beroepen in communautair verband
- (157.)
- Actor Minister van Economische Zaken
- Handeling Het leveren van Nederlandse bijdragen in delegaties naar het Coordinating Committee on Multilateral Export Control (COCOM)
- Periode 1950-1994
- Grondslag
- Product Verslagen en rapporten van delegaties

6.1.4. Procedures

In Nederland mogen strategische goederen slechts worden uitgevoerd indien hiervoor een uitvoervergunning is verleend door de Centrale Dienst In- Uitvoer. Als een Nederlands bedrijf van plan is om goederen uit te voeren die voorkomen op de bijlage van het Uitvoerbesluit moet het daar een aanvraag voor een uitvoervergunning. Als er geen bezwaren zijn tegen de voorgenomen uitvoer, dan wordt de vergunning door de Centrale Dienst In- Uitvoer in samenspraak met het ministerie van Economische Zaken verleend.

Er bestaan vier soorten vergunningen:

- **Individuele vergunning**
Deze kan door een exporteur worden aangevraagd voor een specifieke transactie van een militair of 'dual-use'-product naar een bepaald land .
- **Globale vergunning**
Deze vergunning is grotendeels gelijk aan de voornoemde, maar kan voor meerdere transacties (van het zelfde product) naar meerdere landen gebruikt worden. Bij de vergunningverlening wordt onderscheid gemaakt tussen militaire en 'dual-use'-goederen.
- **Communautaire algemene vergunning (CAV)**
Deze vergunning biedt exporteurs de mogelijkheid om voor de uitvoer van een aantal producten gebruik te maken van een sterk vereenvoudigde procedure voor producten voor tweërlei gebruik naar bepaalde landen buiten de Europese Unie.
- **Nationale algemene vergunning (NAV)**
Dit is eveneens een verkorte procedure voor de uitvoer van 'dual-use'-goederen. Vergeleken met de CAV verschilt deze vergunning op een aantal punten met betrekking tot de categorieën van goederen en de landen waarvoor de vergunning aangevraagd kan worden.

Indien er twijfels bestaan over de uiteindelijke bestemming of toepassing van de goederen, of als het een land betreft waarvoor exportbeperkingen gelden, dan kan de minister van Economische Zaken, die in de dergelijke gevallen de afhandeling van de vergunningsaanvraag overneemt van de Centrale Dienst In- Uitvoer, advies vragen aan bijvoorbeeld het ministerie van Buitenlandse Zaken, de Militaire Inlichtingen Dienst of de Economische Controle Dienst. In deze gevallen verleent de minister van Economische Zaken ook de vergunning in plaats van de Centrale Dienst In- Uitvoer.

Als het een aanvraag voor uitvoer naar een ontwikkelingsland op de OECD DAC-lijst betreft wordt ook de minister voor Ontwikkelingssamenwerking (via de minister van Buitenlandse Zaken) om advies gevraagd.

Bij export van surplus-materiaal van de Nederlandse strijdkrachten wordt bovendien het parlement van te voren geïnformeerd door de minister van Defensie.

Indien producten niet op de lijst van strategische goederen staan, en om die reden dus geen vergunning vereist is, kan een exporteur bij de Centrale Dienst In- Uitvoer een verklaring aanvragen die aangeeft dat de betrokken goederen niet vergunningsplichtig zijn. Zo kunnen moeilijkheden met de douane van het invoerende land, die niet altijd direct kan beoordelen of de goederen al dan niet strategisch zijn, voorkomen worden.

Voor strategische producten die worden ingevoerd in Nederland moet in het land van herkomst een vergunning worden verleend. Om een uitvoervergunning te kunnen aanvragen

De regelingen en procedures op het gebied van de handel in militaire en 'dual-use' goederen zijn door de Centrale Dienst In- Uitvoer vastgelegd in het Handboek Strategische Goederen. Deze handleiding, die bedoeld is voor (potentiële) exporteurs van strategische goederen, bevat naast informatie over wet- en regelgeving ook veel praktische informatie en lijsten van goederen die tot de verschillende categorieën van strategische goederen gerekend worden. Het Handboek wordt regelmatig aangepast aan (internationale) ontwikkelingen op dit gebied.

6.2. Goederen voor tweërlei gebruik

Hieronder worden tevens de handelingen geformuleerd die specifiek betrekking hebben op de zogenaamde goederen voor tweërlei gebruik (of 'dual-use').

(158.)

Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling	Het verlenen van nationale en communautaire vergunningen voor de uitvoer van goederen geschikt voor tweeërlei gebruik
Periode	1999-
Grondslag	Uitvoerbesluit Strategische goederen 1963, zoals gewijzigd 1999
Product	Vergunningen
Opmerking	Naast de standaardvergunningen, die zowel voor strategische als 'dual-use' goederen afgegeven worden, zijn er twee varianten specifiek voor goederen geschikt voor tweeërlei gebruik: <ul style="list-style-type: none"> • nationale vergunningen • communautaire vergunningen

(159.)

Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling	Het registreren van exporteurs van goederen geschikt voor tweeërlei gebruik in het kader van de regelingen voor de Nationale en Communautaire Algemene Vergunningen
Periode	1999-
Grondslag	In- en Uitvoerbesluit Strategische goederen, 1963, zoals gewijzigd 1999
Product	Bevestigingsbrief met registratienummer
Opmerking	Exporteurs dienen zich eenmalig in te schrijven.

(160.)

Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting /Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling	Het (in incidentele gevallen) opleggen van een vergunningsplicht voor goederen geschikt voor tweeërlei gebruik
Periode	1996-
Grondslag	In- en Uitvoerwet 1962; gewijzigd 1996 (Stb. 262)
Product	Vergunning
Opmerking	<ul style="list-style-type: none"> • Van deze bevoegdheid kan gebruik worden gemaakt indien er aanwijzingen bestaan dat de betrokken goederen, die niet voorkomen op de lijst van goederen voor tweeërlei gebruik, bestemd zijn of kunnen zijn voor projecten van massavernietigingswapens of transportmiddelen daarvoor. • Kan tevens gebruikt worden in geval van een bindend wapenembargo door de VN of OVSE. Geldt voor goederen die niet zijn opgenomen in bijlage I van de verordening

6.3. Chemische stoffen

Voor een aantal chemische stoffen geldt een uitvoerverbod, of is een vergunning benodigd van het Ministerie van Economische Zaken. Deze stoffen zijn als volgt onder te verdelen:

1. Stoffen voor (de productie van) chemische wapens
2. Stoffen voor (de productie van) verdovende middelen en psychotrope stoffen⁴¹
3. Milieugevaarlijke stoffen

De wet- en regelgeving inzake chemische stoffen heeft vooral betrekking op de in- en uitvoer van deze chemicaliën. Een belangrijk deel hiervan vloeit voort uit internationale verdragen en afspraken, zoals het Verdrag chemische wapens. De Nederlandse wet- en regelgeving op dit gebied dient vooral ter implementatie van de internationale afspraken, van een nationaal beleid is nauwelijks sprake.

Nederland is lid van een aantal overlegorganen in Europees en VN-verband op het gebied van de regulering en beperking van chemische stoffen. Daarnaast neemt Nederland deel aan de Australië Groep; een samenwerkingsverband op het gebied van de bestrijding van proliferatie van biologische en chemische wapens. Deze groep kwam in 1985, op initiatief van Australië, voor het eerst bijeen. Momenteel zijn 31 landen lid van deze groep.

⁴¹ Onder psychotrope stoffen wordt verstaan: tranquillizers en barbituraten (www.health.fgov.be, 19-2-2002)

Het Verdrag chemische wapens (CW) is in 1997 in werking getreden. Het verdrag heeft als doelstelling om chemische wapens wereldwijd volledig uit te bannen, en verbiedt daarom de ontwikkeling, productie, aanleg van voorraden en het gebruik van chemische wapens. Bovendien verplicht het de deelnemende landen om de productie en handel van bepaalde chemische stoffen aan een controlesysteem te onderwerpen.

In de Uitvoeringswet verdrag chemische wapens (Stb. 1995, 338) en het Uitvoeringsbesluit verdrag chemische wapens (stb. 1997, 15) worden de stoffen aangewezen waarop het Verdrag CW betrekking heeft, en worden nadere regels vastgesteld ten aanzien van kennisgevingverplichtingen en de overige voorwaarden waaraan exporteurs van de op die lijst voorkomende stoffen moeten voldoen.

Voor de regulering van de handel in verdovende middelen en psychotrope stoffen is in 1995 de Wet voorkoming misbruik chemicaliën ingesteld. Op basis van deze wet verzorgt het Ministerie van EZ de verlening van vergunningen voor chemicaliën, die gebruikt zouden kunnen worden voor (de productie van) verdovende middelen en psychotrope stoffen.

Samen met de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wordt bepaald voor welke stoffen de vergunningsplicht geldt. De Minister van VWS neemt hierbij het voortouw. Voor meer informatie over het overheidsbeleid ten aanzien van verdovende middelen e.d. wordt verwezen naar het RIO nr.123 *Onder Invloed. Een institutioneel onderzoek naar het overheidshandelen ten aanzien van verslaving, 1945-1996* (Den Haag 2001).

Het Besluit in- en uitvoer milieugevaarlijk stoffen geeft uitvoering aan Verordening (EEG) nr. 2455/92 uit 1992 betreffende de in- en uitvoer van bepaalde milieugevaarlijke stoffen en de Wet milieugevaarlijke stoffen.

De bepalingen in dit besluit zijn gebaseerd op het door het Milieuprogramma van de Verenigde Naties (UNEP), de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO) vastgestelde internationale procedure van kennisgeving en "voorafgaande geïnformeerde toestemming" (PIC-systeem).

Het systeem bevat een lijst van stoffen waarvan de in- en uitvoer van en naar PIC-deelstaten verboden is, dan wel aan beperkingen onderhevig is. Daarnaast is in het systeem bepaald dat voor bepaalde stoffen een kennisgevingsplicht geldt.

De Europese Commissie kan op basis van Verordening (EEG) nr. 2455 nadere regels stellen aan, of de in- en uitvoer verbieden van, aan de PIC-procedure onderworpen stoffen uit en naar staten die aan het PIC-systeem deelnemen. De Commissie kan daarnaast ook de invoer van chemische stoffen uit staten die niet deelnemen aan het PIC-systeem verbieden als er een verbod geldt op de im- en export van deze stof van en naar PIC-lidstaten.

De Minister van VROM is in Nederland verantwoordelijk voor de naleving van het PIC-systeem. Als het niet duidelijk is of de voorgenomen uitvoer van een chemische stof naar een PIC-lidstaat verboden of aan beperkingen onderworpen is, kan de Minister de uitvoer hiervan verbieden.

Voor een aantal chemische stoffen geldt een kennisgevingsplicht. De exporteur van een chemische stof waarvoor deze plicht geldt dient de Minister van VROM uiterlijk 30 dagen voor de uitvoer daarover te berichten. In geval van een noodsituatie kan de minister bepalen dat geen melding hoeft te worden gedaan, of dat de uitvoer van de stof mag plaatsvinden voor het verstrijken van de termijn van 30 dagen.

De Minister van VROM zendt een afschrift van de kennisgeving aan de Europese Commissie, die deze doorzendt naar de overige lidstaten en naar het Internationaal Register van potentieel giftige chemische stoffen (IRPTC). De IRPTC publiceert regelmatig een overzicht van de kennisgevingen in het Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen.

Het OPCW te Den Haag ziet namens de VN wereldwijd toe op het verbod op chemische wapens. De Minister van Economische Zaken informeert de OPCW over de uitvoer van chemische stoffen door Nederlandse bedrijven.

Wet- en regelgeving

(161.)

Actor Minister van Economische Zaken
Minister van VROM tot 1991, vanaf 1991 Minister van VWS

Handeling Het vaststellen, wijzigen en intrekken van wet- en regelgeving inzake de in- en uitvoer van chemische stoffen

Periode 1945-

Grondslag

Product o.a. In- en uitvoerregeling bepaalde chemicaliën 1991,
In- en uitvoerbesluit bepaalde chemicaliën 1992,
Wet voorkoming misbruik chemicaliën 1995,
Uitvoeringswet verdrag chemische wapens (Stb. 1995, 338),
Uitvoeringsbesluit verdrag chemische wapens (Stb. 1997, 15)

(162.)

Actor Minister van Economische Zaken
Minister van VROM tot 1991, vanaf 1991 Minister van VWS

Handeling Het leveren van bijdragen aan het vaststellen, wijzigen en intrekken van regelingen inzake de in- en uitvoer van chemische stoffen in communautair verband

Periode 1958-

Grondslag Verordening (EEG) 2455/92 (1992)

(163.)

Actor Minister van Economische Zaken
Minister van VWS

Handeling Het leveren van bijdragen aan de uitvoering van de (voorlopige) PIC-procedure door het Milieuprogramma van de Verenigde Naties en de Food and Agriculture Organisation

Periode 1998-

Grondslag Verordening (EEG) 2455/92 (1992)

Product

(164.)

Actor Minister van Economische Zaken
Minister van VWS
Vakminister

Handeling Het leveren van bijdragen aan de beoordeling van de aan chemische stoffen verbonden risico's door de Europese Commissie.

Periode 1992-

Grondslag Verordening (EEG) 2455/92 (1992)

Product

Opmerking De Europese Commissie beoordeelt in nauwe samenwerking met de lidstaten de aan chemische stoffen verbonden risico's.

(165.)

Actor Minister van Economische Zaken
Minister van VWS

Handeling Het (mede) vaststellen, wijzigen en intrekken van de lijst van chemicaliën die vallen onder de vergunningsplicht voor de uitvoer van onder communautair toezicht gestelde chemicaliën

Periode 1991-

Grondslag In- en uitvoerregeling bepaalde chemicaliën 1991
In- en uitvoerbesluit bepaalde chemicaliën 1992
Wet voorkoming misbruik chemicaliën 1995
Uitvoeringswet verdrag chemische wapens (Stb. 1995, 338),
Uitvoeringsbesluit verdrag chemische wapens (Stb. 1997, 15),
Verdrag Chemische Wapens (Trb. 1993, 162)

Product	regeling
(166.)	
Actor	Minister van Economische Zaken Minister van VWS
Handeling	Het vaststellen van vrijstellingsregelingen van de vergunningsplicht voor de uitvoer van onder communautair toezicht gestelde chemicaliën in nader bepaalde situaties
Periode	1991-
Grondslag	In- en uitvoerregeling bepaalde chemicaliën 1991 In- en uitvoerbesluit bepaalde chemicaliën 1992
Product	Vrijstellingsregeling
(167.)	
Actor	Minister van Economische Zaken Economische Controle Dienst, Belasting/Douane Controle Dienst In- en Uitvoer
Handeling	Het informeren van de Europese Commissie inzake de uitvoer van chemische stoffen door Nederlandse bedrijven
Periode	1992-
Grondslag	Uitvoeringswet verdrag chemische wapens (Stb. 1995, 338), Uitvoeringsbesluit verdrag chemische wapens (Stb. 1997, 15), Verdrag Chemische Wapens (Trb. 1993, 162) Verordening (EEG) nr. 2455/92
Product	Overzichten
(168.)	
Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het verlenen van vergunningen voor de uitvoer van onder communautair toezicht gestelde chemicaliën
Periode	1991-
Grondslag	In- en uitvoerregeling bepaalde chemicaliën 1991 In- en uitvoerbesluit bepaalde chemicaliën 1992
Product	Uitvoervergunning
Opmerking	Bedoeld ter voorkoming van de productie van verdovende middelen.
(169.)	
Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het verlenen van ontheffingen van de vergunningsplicht voor de uitvoer van onder communautair toezicht gestelde chemicaliën
Periode	1991-
Grondslag	In- en uitvoerregeling bepaalde chemicaliën 1991 In- en uitvoerbesluit bepaalde chemicaliën 1992
Product	Ontheffing
Opmerking	Ontheffingen worden verleend aan de aanvragende ondernemer(s)
(170.)	
Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het vaststellen van modelformulieren betreffende de in- en uitvoer van chemische stoffen
Periode	1945-
Grondslag	Verdrag chemische wapens
Product	Modelformulieren

Toezicht en controle

(171.)	
Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting/ Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)

Handeling Het registreren van de in- en uitvoer van chemische stoffen
Periode 1993-
Grondslag Verdrag chemische wapens 1993
Product Registratie formulieren

(172.)

Actor Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting/ Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het voorbereiden, instellen en wijzigen van controlesystemen voor de in- en uitvoer van bepaalde chemische stoffen
Periode 1997-
Grondslag Uitvoeringsbesluit verdrag chemische wapens (Stb. 1997, 15),
Verdrag Chemische Wapens (Trb. 1993, 162)
Product Regelgeving

(173.)

Actor Economische Controle Dienst,
Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting/ Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het uitvoeren van inspecties bij (potentiële) exporteurs van chemische stoffen
Periode 1991-
Bron In- en uitvoerregeling bepaalde chemicaliën 1991
In- en uitvoerbesluit bepaalde chemicaliën 1992
Wet voorkoming misbruik chemicaliën 1995
Product Rapporten, procesverbalen
Opmerking Aansturing vindt plaats door Economische Zaken

(174.)

Actor Economische Controle Dienst,
Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997)
Belasting/ Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling Het controleren van exportdocumenten met betrekking tot de uitvoer van chemische stoffen
Periode 1991-
Grondslag In- en uitvoerregeling bepaalde chemicaliën 1991
In- en uitvoerbesluit bepaalde chemicaliën 1992
Wet voorkoming misbruik chemicaliën 1995
Uitvoeringswet verdrag chemische wapens (Stb. 1995, 338),
Uitvoeringsbesluit verdrag chemische wapens (Stb. 1997, 15),
Verdrag Chemische Wapens (Trb. 1993, 162)
Product Controlerapporten

(175.)

Actor Economische Controle Dienst
Handeling Het op aanwijzing van de minister van Economische Zaken deelnemen aan internationale inspectieteams of aan begeleidingsteams bij inspecties inzake de vervaardiging of verspreiding van chemische wapens
Periode 1997-
Grondslag Uitvoeringswet verdrag chemische wapens
Product Rapporten
Opmerking Overlegkader: ministerie van Economische Zaken Vgl. hand 169 RIO *Te land, ter zee en in de lucht*

(176.)

Actor Minister van Economische Zaken

Handeling	Het opdracht geven tot het deelnemen aan internationale inspectieteams of aan begeleidingsteams bij inspecties inzake de vervaardiging of verspreiding van chemische wapens
Periode	1997-
Grondslag	Uitvoeringswet verdrag chemische wapens
Product	Beschikking
(177.)	
Actor	Minister van Economische Zaken Economische Controle Dienst Belasting/ Douane Controle Dienst In- en Uitvoer
Handeling	Het informeren van het OPCW inzake de uitvoer van chemische stoffen door Nederlandse bedrijven
Periode	1995-
Grondslag	Uitvoeringswet verdrag chemische wapens (Stb. 1995, 338), Uitvoeringsbesluit verdrag chemische wapens (Stb. 1997, 15), Verdrag Chemische Wapens (Trb. 1993, 162)
Product	Overzichten
Opmerking	Het OPCW te Den Haag ziet namens de VN wereldwijd toe op het verbod op chemische wapens
(178.)	
Actor	Minister van Economische Zaken Minister van VROM
Handeling	Het instellen van juridische of administratieve maatregelen bij overtredingen van de regelen inzake de uitvoer van bepaalde chemische stoffen
Periode	1992-
Grondslag	Verordening (EEG) nr.2455 (1992), art. 6
Product	Beschikking
Opmerking	Het betreft hier het optreden tegen overtreding van het gestelde in de PIC-procedure.

6.4. Sancties tegen landen

Het doel van sancties is een (politieke) gedragsaanpassing bij staten (bijvoorbeeld Irak) of bij 'non state actors' (zoals de Taliban) te bewerkstelligen en om de naleving van internationale normen af te dwingen. Vaak is schending van de mensenrechten een reden tot het instellen van sancties. Voordat tot het instellen van sancties wordt overgegaan, wordt bekeken of deze effectief zullen zijn. Hierbij gelden de volgende uitgangspunten:

- Uitgangspunt is dat sancties alleen moeten worden ingesteld indien ze effectief zijn. Sancties kunnen alleen effectief zijn als ze breed gedragen worden, bijvoorbeeld als ze in VN of EG verband totstandkomen.
- Sancties moeten zoveel mogelijk uniform worden uitgevoerd en duidelijk zijn.
- Sancties moeten zo gericht mogelijk worden vastgesteld (= 'smart sanctions'). Bij recente sancties is een verschuiving te zien van brede handelsbeperkingen (zoals bij Irak) naar meer gerichte ('smart') sancties, zoals bij het voormalige Joegoslavië.
- Ongewenste economische, humanitaire en politieke effecten moeten vooraf worden ingeschat en meegewogen. Nadelige gevolgen van sancties voor de (burger-)bevolking moeten zoveel mogelijk worden beperkt.⁴²

Het instellen van sancties tegen landen is primair een taak van de Minister van Buitenlandse Zaken. Afhankelijk van de aard van de sancties worden ook andere ministers, zoals die van Economische zaken, LNV en Defensie, betrokken bij de besluitvorming en uitvoering.

Hieronder worden de handelingen weergegeven die betrekking hebben op sanctiemaatregelen tegen landen. Niet alle tegen landen ingestelde sanctiebesluiten zijn hier vermeld. Voor een volledig overzicht wordt verwezen naar de Staatscourant en het Staatsblad.

Wet- en regelgeving

(179.)

Actor Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling Het (overeenkomstig internationale besluiten) bij AMVB vaststellen en verlengen van als sanctie gestelde in- en uitvoerbeperkingen cq. -verboden van goederen en diensten van en naar daarin genoemde landen
Periode 1945-
Grondslag Sanctiewet 1935 (Stb. 621),
Uitvoerverbodwet 1935 (Stb. 599)
Sanctiewet 1977, art.2
Product Sanctiebesluit

(180.)

Actor Minister van Economische Zaken
Vakminister
Handeling Het met onmiddellijke ingang nemen van maatregelen en buiten werking stellen van bestaande regelen inzake de in- en uitvoer
Periode 2000-
Grondslag Sanctiewet 1977, zoals gewijzigd 2000
Product Sanctie maatregelen
Opmerking Betreft maatregelen die genomen worden om direct te kunnen anticiperen op internationale ontwikkelingen of afspraken

(181.)

Actor Minister van Economische Zaken, Financiën Defensie, Justitie, Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en Koloniën
Handeling Het adviseren van de Minister van Buitenlandse Zaken inzake de vaststelling en verlenging van als sanctie gestelde in- en uitvoerverboden of -beperkingen
Periode 1945-
Grondslag Sanctiewet 1935
Uitvoerverbodwet 1935
Sanctiewet 1977, art.2
Product Besluit

(182.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het bij ministeriele regelingen vaststellen van lijsten van goederen die onder het uitvoerbesluit 1952 vallen
Periode 1952-1963
Grondslag Uitvoerbesluit 1952
Product Lijsten
Opmerking In bovengenoemd besluit wordt vastgesteld dat het verboden is om (in een bijlage) genoemde goederen uit te voeren naar negen landen en de DDR.

(183.)

Actor Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling Het vaststellen van dispensatieregelingen van bepalingen in als sanctie gestelde in- en uitvoerverboden
Periode 1945-
Grondslag Sanctiewet 1935, art. 4
Product regelingen

Internationale samenwerking

[184.]

Actor Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling Het leveren van Nederlandse bijdragen inzake internationale afspraken betreffende als sanctie gestelde in- en uitvoerverboden van goederen van en naar bepaalde landen
Periode 1948-
Grondslag o.a. Wassenaar Arrangement
Product Embargolijsten
Opmerking Overlegkader: NAVO (v.a. 1948), COCOM (v.a. 1950)

Kaderstellend

[185.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het vaststellen van modelformulieren en de te verstrekken gegevens voor het aanvragen van ontheffing of vrijstelling van een vergunning voor de in- of uitvoer van goederen uit bepaalde landen en gebieden
Periode 1963-
Grondslag Invoerbesluit Landen 1963, art. 5
Product Modelformulieren
Opmerking Geldt voor landen en gebieden vermeld in bijlage B van voornoemd besluit. Uitgezonderd goederen die vermeld staan in Bijlage A

[186.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het aanwijzen van ambtenaren, belast met het toezicht op de naleving van sanctiebesluiten en –regelingen inzake de in- en uitvoer van en naar de in de regelingen genoemde landen
Periode 1945-
Grondslag Regeling toezichthoudende ambtenaren Sanctiewet 1977
Product Aanwijzing

[187.]

Actor Minister van Economische Zaken,
Minister van Financiën
Handeling Het delegeren van bevoegdheden ingevolge een sanctiebesluit of –regeling aan het bestuur van een bedrijfslichaam of rechtspersoonlijkheid
Periode 1977
Grondslag Sanctiewet 1977, gewijzigd 2000 (Stb. 2000/196)
Product

[188.]

Actor Minister van Economische Zaken,
Minister van Financiën
Handeling Het opleggen van beperkingen aan het bestuur van een bedrijfslichaam of rechtspersoonlijkheid inzake de bevoegdheden ingevolge een sanctiebesluit of -regeling
Periode 1977
Grondslag Sanctiewet 1977, gewijzigd 2000 (Stb. 2000/196)
Product

Toezicht en controle

[189.]

Actor Economische Controledienst
Handeling Het toezien op de naleving van ingestelde in- en uitvoerverboden tegen bepaalde landen
Periode 1935-

Grondslag	Uitvoerverbodenwet 1935, art. 7 (+ uitvoeringsregelingen; KB 1954, art. 3) Sanctiewet 1935 Sanctiewet 1977
Product	Regelingen
(190.)	
Actor	Economische Controledienst
Handeling	Het opleggen van straffen bij overtreding van ingestelde verboden tegen bepaalde landen
Periode	1935-
Grondslag	Uitvoerverbodenwet 1935, art. 7 (+ uitvoeringsregelingen; KB 1954, art. 3) Sanctiewet 1935 Sanctiewet 1977
Product	Sancties
(191.)	
Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het periodiek inlichten van de Staten-Generaal inzake buitenlandse boycotmaatregelen
Periode	1984-
Grondslag	Wet melding buitenlandse boycotmaatregelen
Product	Verslag

Uitvoering

(192.)	
Actor	Minister van Buitenlandse Zaken Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Handeling	Het verlenen van vergunningen voor de in- of uitvoer van goederen uit of naar bepaalde landen en gebieden waartegen als sanctie gestelde in- en uitvoerverboden van goederen gelden
Periode	1963-
Grondslag	Invoerbesluit Landen 1963, art.2-3, Verordening Nr. 19 (EEG) 1962
Product	Vergunningen
Opmerking	Overlegkader: Minister van Economische Zaken / Minister van LNV (vgl. RIO <i>Agrarische Handelspolitiek</i>) Uitgezonderd goederen die vermeld staan in Bijlage A
(193.)	
Actor	Minister van Economische Zaken Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Handeling	Het verlenen van vrijstelling of ontheffing van de aanvraag van een vergunning voor de in- en uitvoer van goederen uit bepaalde landen of gebieden
Periode	1962-
Grondslag	Invoerbesluit landen 1963, art.4, Verordening No. 19 van de Raad van de Europese Economische Gemeenschap (1962)
Product	
Opmerking	Geldt voor landen en gebieden vermeld in bijlagen B van voornoemd besluit. Uitgezonderd goederen die vermeld staan in Bijlage A
(194.)	
Actor	Minister van Economische Zaken/ Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Handeling	Het verlenen van vrijstelling of ontheffing van als sanctie gestelde in- en uitvoerverboden tegen bepaalde landen
Periode	1945-
Grondslag	Sanctiewet 1935, art. 4 Uitvoerverbodenwet 1935, art. 5

Product	Vrijstellings-, ontheffingsbeschikking
Opmerking	De minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is verantwoordelijk voor zover het landbouwgoederen betreft
[195.]	
Actor	Minister van Financiën, Douane
Handeling	Het (op verzoek van de Minister van Economische Zaken) onderzoeken van en adviseren over aanvragen voor vrijstellingen en ontheffingen voor beperkende regelen inzake de in- en uitvoer van en naar landen waartegen sanctieregelingen van kracht zijn
Periode	1945-
Grondslag	Uitvoeringsregeling besluit afgifte verklaring strategische goederen
Product	Besluit
[196.]	
Actor	De Nederlandse Bank (DNB)
Handeling	Het leveren van bijdragen aan de advisering door de minister van Financiën inzake aanvragen om ontheffing van als sanctie gestelde uitvoerbeperkingen of -verboden tegen bepaalde landen
Periode	2000-
Grondslag	Sanctiewet 1977, gewijzigd (2000, Stb. /2000)
Product	Advies
Opmerking	Het Ministerie van Financiën adviseert de Minister van Buitenlandse Zaken
[197.]	
Actor	Minister van Economische Zaken
Handeling	Het geven van nadere aanwijzingen op het gebied van uit- en doorvoer van goederen naar specifieke landen
Periode	1946-1963
Bron	Moquette, 334
Product	Aanwijzing
Opmerking	Betreft verzoeken om uitvoering van uitvoerovereenkomsten met landen uit het Oostblok
[198.]	
Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting/ Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling	Het aan het VN-Sanctiecomite 661 verzoeken om goedkeuring voor de uitvoer van goederen, gefinancierd uit de speciale "escrow account" van de VN, naar Irak
Periode	1997-
Grondslag	Sanctiebesluit Irak 1997 (Stb. 377/1997)
Product	Besluit
Opmerking	Procedure in het kader van de wijziging van de sanctiemaatregelen tegen Irak, om dat land in staat te stellen tot een beperkte uitvoer van aardolie voor de aanschaf van humanitaire goederen, zoals gesteld in Resolutie 986 (1995) van de VN-Veiligheidsraad
[199.]	
Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer (tot 1997) Belasting/ Douane Centrale Dienst In- en Uitvoer (vanaf 1997)
Handeling	Het van exporttransacties onder regime van VN-Resolutie 986 (1995) naar Irak kennis geven aan het VN-sanctiecomite 661
Periode	1997-
Grondslag	Sanctiebesluit Irak 1997 (Stb. 377/1997)
Product	Kennisgeving

Opmerking Procedure in het kader van de wijziging van de sanctiemaatregelen tegen Irak, om dat land in staat te stellen tot een beperkte uitvoer van aardolie voor de aanschaf van humanitaire goederen, zoals gesteld in Resolutie 986 (1995) van de VN-Veilighedsraad

6.5. (Anti-) Boycotmaatregelen

Zie voor een uitgebreide toelichting verordening (EG) 2271/96 betreffende anti-boycot maatregelen en de bescherming tegen de gevolgen van extraterritoriale toepassing van rechtsregels.

Wet- en regelgeving

[200.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het bij AMVB vaststellen van wettelijke regels inzake buitenlandse boycotmaatregelen
Periode 1956-
Grondslag
Product Wet melding buitenlandse boycotmaatregelen 1984
Wet uitvoering anti-boycot verordening 1998

[201.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het bij AMVB vaststellen van nadere regels inzake de aanmelding van buitenlandse boycotmaatregelen
Periode 1984-
Grondslag Wet melding buitenlandse boycotmaatregelen 1984
Product Regelgeving

Commissie Boycotmaatregelen

[202.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het instellen van de Commissie Boycotmaatregelen
Periode 1984-
Grondslag Wet melding buitenlandse boycotmaatregelen, art. 3, lid 3 1984
Product Commissie

[203.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het voordragen van bij Koninklijk Besluit te benoemen leden van de Commissie Boycotmaatregelen
Periode 1984-
Grondslag Wet melding buitenlandse boycotmaatregelen, 1984
Product Besluit

[204.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het benoemen van medewerkers van het secretariaat van de Commissie Boycotmaatregelen
Periode 1984-
Grondslag Wet melding buitenlandse boycotmaatregelen, art. 3, lid 3, 1984
Product Benoemingen

[205.]

Actor Commissie Boycotmaatregelen
Handeling Het adviseren van de minister van Economische Zaken inzake buitenlandse boycotmaatregelen

Periode 1984-
Grondslag Wet melding buitenlandse boycotmaatregelen, art. 3, lid 4-5, 1984
Product Advies

[206.]

Actor Commissie Boycotmaatregelen
Handeling Het jaarlijks informeren van de minister van Economische Zaken inzake buitenlandse boycotmaatregelen

Periode 1984-
Grondslag Wet melding buitenlandse boycotmaatregelen, art. 3, lid 5
Product Rapport

Comité inzake Anti-boycot maatregelen van de Europese Gemeenschap

[207.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het informeren van de Europese Commissie over opgelegde sancties tegen overtreding van de anti-boycot verordening

Periode 1996-
Grondslag Verordening (EG) nr. 2271/96
Wet uitvoering anti-boycot verordening 1998
Product Rapport

[208.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het benoemen van de Nederlandse vertegenwoordiger in het Comité inzake Anti-boycot maatregelen

Periode 1996-
Grondslag Verordening (EG) nr. 2271/96
Wet uitvoering anti-boycot verordening 1998
Product Benoeming
Opmerking Het comité is ingesteld door de Europese Commissie ter advisering inzake te nemen anti-boycot maatregelen

[209.]

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het leveren van bijdragen aan (de voorbereiding van) adviezen van het Comité inzake Anti-boycot maatregelen

Periode 1996-
Grondslag Verordening (EG) nr. 2271/96
Wet uitvoering anti-boycot verordening 1998
Product Notulen e.d.

[210.]

Actor Minister van Economische Zaken,
Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling Het deelnemen aan en leveren van bijdragen aan de onderhandelingen over de inhoud en constitutionele vorm van de (op te richten) Organisatie voor Europese Economische Samenwerking

Periode 1947-1948
Grondslag
Product Notulen e.d.
Opmerking Nederland nam aan deze commissie deel in Benelux verband.

6.6. Regelingen in- en uitvoer

Het Bureau van de Regeringscommissaris voor het Europees Herstelplan was ingevolge de bilaterale overeenkomst belast met de verantwoording van de "end-use" van met Marshallhulp ingevoerde goederen. Deze goederen mogen geen militaire eindbestemming krijgen en zij mochten niet zonder bewerking weer worden uitgevoerd. De uitvoeringstaak werd door de Regeringscommissaris gedelegeerd naar de Centrale Dienst In- en Uitvoer, die steekproefsgewijs de bestemming van de geïmporteerde Marshallgoederen controleerde.

De Centrale Dienst In- en Uitvoer is belast met de verlening van importvergunningen van goederen waarvoor Marshallkrediet is verstrekt. Soms wordt Marshallkrediet als voorwaarde voor een invoervergunning gesteld omdat er anders geen tegenwaarde is in de vorm van een betaling.

[211.]

Actor	Minister van Buitenlandse Zaken
Handeling	Het (mede) instellen van organen in verband met de uitvoering van het Marshall-plan inzake het in- en uitvoerbeleid
Periode	1947-1952
Grondslag	
Product	Commissies
Opmerking	Ingesteld zijn o.a.: <ul style="list-style-type: none">• Regeringscommissaris voor het Economisch Hulpprogramma;• Interdepartementale commissie voor het Economisch Hulpprogramma (IDC);• Raad van Advies voor het Marshall-plan

[212.]

Actor	De regeringscommissaris voor het Europees Hulpprogramma, Centrale Dienst In- en Uitvoer
Handeling	Het doen publiceren van voorlichtingsbrochures aan het bedrijfsleven over uitvoeringsregelingen van het Marshallplan
Periode	1948-1954
Grondslag	
Product	Circulaires, brochures
Opmerking	In deze circulaires werd onder meer gesteld welke extra documenten er werden vereist voor de begeleiding en verantwoording van in te voeren Marshallgoederen

[213.]

Actor	Centrale Dienst In- en Uitvoer
Handeling	Het steekproefsgewijs controleren van de formulieren inzake de eindbestemming van met Marshallhulp ingevoerde goederen
Periode	1948-1954
Grondslag	"Uitvoerige taakomschrijving", p. 4.
Product	Rapporten

[214.]

Actor	Economische Controle Dienst, Centrale Dienst In- en Uitvoer, Regeringscommissariaat van het Europees (Monetair) Hulpprogramma., afdeling E.M.H.P. van de Nederlandse Bank
Handeling	Het uitoefenen van toezicht op het eindverbruik van ingevoerde goederen, verstrekt door de Verenigde Staten in het kader van de Marshallhulp.
Periode	1949-1956
Bron	"Uitvoerige taakomschrijving", p. 4. Bronnen Marshallhulp
Product	Proces-verbaal
Opmerking	De controle wordt uitgevoerd in opdracht van de Centrale Dienst In- en Uitvoer aan de hand van door deze dienst verstrekte gegevens. Object van controle zijn de importeurs en de eventuele afnemers in de industrie, de groothandel en de detailhandel.

6.7. Besteding van de tegenwaarde

De hier beschreven handelingen betreffen besprekingen door of in opdracht van het ministerie van Economische Zaken. Voor geleverde goederen moest een tegenwaarde worden gestort in Nederlandse valuta, die werden besteed aan de sanering van de financiering. In 1950 werd evenwicht bereikt en werd met de ECA besproken welke projecten met deze tegenwaarde konden worden gefinancierd. De Amerikanen stelden het op prijs als deze hulp zou worden besteed aan defensie-inspanningen.

Zie voor de uitvoering van de bestedingen de handelingen met betrekking tot de Rijksbegroting in PIVOT-rapport nr. 15 *Per Slot van rijksrekening. Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein van de rijksbegroting, 1940-1993* (Den Haag 1994).

(215.)

Actor	De regeringscommissaris voor het Europees Herstel Plan Minister van Financiën
Handeling	Het (mede) voorstellen van bestedingen van overheidsprojecten met de tegenwaarde van door de VS geïmporteerde Marshallgoederen
Periode	1950-1960
Grondslag	
Product	Voorstellen

6.8. Handelsverboden

De hier beschreven organisaties hebben betrekking op afspraken inzake het tegengaan van verspreiding van specifieke goederen op de vrije markt, omdat zij een bedreiging vormen voor het menselijk leven, de gezondheid of de internationale veiligheid. In 1909 leidde de Opiumconferentie tot een internationaal verdrag tegen de verspreiding van verdovende middelen. Na de Tweede Wereldoorlog werden vooral verdragen gesloten tegen de verspreiding van verboden wapens. Voor regels met betrekking tot de verhandeling en verspreiding daarvan is de minister van Economische Zaken verantwoordelijk. Andere handels- of verspreidingsverboden kunnen worden vastgesteld door de ministers belast met de zorg voor volksgezondheid, veterinaire gezondheid of milieubeheer. Deze verdragen kunnen worden gesloten door VN-organisaties als de International Labour Organization, de World Health Organization, de VN-organisatie voor de bestrijding van verdovende middelen. Bij sommige verdragen worden landelijke autoriteiten aangewezen als autoriteit inzake (beperkte) toelating van uitzonderingen op de afgesproken verboden. Voor Nederland zijn dat in de regel de Centrale Dienst voor In- en Uitvoer en de Economische Controledienst, die daarbij voor een deel strafrechtelijke opsporingsbevoegdheid hebben of administratieve sancties kunnen treffen.

Het Wassenaar-Arrangement

Met name door de Golfoorlog werd door de Cocom-partners het initiatief genomen om een nieuw export controle arrangement in het leven te roepen maar dan met deelname van een groter aantal landen waaronder de Russische Federatie.

Uiteindelijk hebben op 12 juli 1996 vertegenwoordigers van 33 landen te Wenen het Wassenaar Arrangement (voluit: the Wassenaar Arrangement on export controls for conventional arms and dual-use goods and technologies) bekrachtigd na ruim twee jaar onderhandelen in Wassenaar. Doel van het WA is een bijdrage te leveren aan de regionale en internationale veiligheid en stabiliteit. Het middel is het vergroten van de transparantie in handelsstromen van strategische goederen naar derde landen. Voorts wordt in WA-kader bepaald welke militaire goederen en goederen voor tweërlei gebruik onder controle staan.

(216.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het met het ministerie van Buitenlandse Zaken sluiten van of het doen aansluiten van Nederland bij internationale verdragen op het gebied van de verhandeling van wapens
Periode 1950-
Overlegorgaan Ministerie van Buitenlandse Zaken
Product Bijvoorbeeld:
Het Non-proliferatieverdrag tegen kernwapens (1976);
Verdrag Chemische Wapens, 1993;
Biologisch wapenverdrag;
OPCW;
het Wassenaar-arrangement on export controls for conventional arms and dual-use goods and technologies, 1996.

(217.)

Actor Minister van Economische Zaken
Handeling Het met het ministerie van Buitenlandse Zaken sluiten van of het doen aansluiten van Nederland bij internationale overleggroepen in het kader van verdragen op het gebied van de verhandeling en verspreiding van wapens
Periode 1950-
Overlegorgaan Ministerie van Buitenlandse Zaken
Product Voorbeelden zijn:
De COCOM, de Wassenaar-groep
"Nuclear Suppliers Group" (NSG), voortkomend uit het Nonproliferatieverdrag
"Missile Technology Control Regime" (MTCR),
vanaf 1990 Australie groep tegen chemische wapens, 1985-
OPBW

Geraadpleegde bronnen

- Bekkers, V.J.J.M., e.a., *Brussel en Nederland: tegenliggers, spookrijders of reisgenoten? Implementatie van EG-regelingen in de Nederlandse rechtsorde* (Zwolle 1993)
- Bergeijk, P.A.G. van, *Handel, politiek en handelspolitiek* (Den Haag 1991)
- Beugel, E.H. van der, *From Marshall Aid to Atlantic Partnership* (Amsterdam 1966)
- Blaisse, P.A., *De Nederlandse handelspolitiek* (Utrecht 1948)
- Bloemen, E.S.A. (red.), *Het Benelux-effect. België, Nederland en Luxemburg en de Europese integratie* (Amsterdam 1992)
- Boekestijn, A.J., *De wordingsgeschiedenis van de Benelux 1943-1949: een experiment in de comptabiliteit van handelspolitieke aspiraties en politiek economische soevereiniteit* (Amsterdam 1986)
- Boo, A.M. de, *Nederland: handelsnatie zonder handelspolitiek? Handelspolitiek als non-issue* (Groningen 1989)
- Bruijn, J.A. de, *Economische zaken, profiel van een ministerie* (Den Haag 1989)
- CAS Winschoten, *Inventaris van het archief van de Centrale dienst voor In- en Uitvoer, 1941-1964* (winschoten 1995)
- CBI Profound, *Exporting to the European Union: the Netherlands as the gateway to Europe* (Rotterdam] 1996)
- Centrale Archiefdienst, (samenstelling F. Blom), *Het directoraat-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen van het Ministerie van Economische zaken. Rapport van het onderzoek naar organisatie, taken en personeel 1945-1969* (Winschoten 1989)
- Centrale Dienst voor In- en uitvoer (CDIU), *Handboek strategische goederen*
- Clerx, J.M.M.J., *Nederland en de liberalisatie van het handels- en betalingsverkeer (1945-1958)* (Groningen 1986)
- Colijn, J. en P. Rusman, *Het Nederlandse wapenexportbeleid 1963-1988* (Den Haag 1989)
- Dingemans, R. en R. Romme, *Nederland en het Marshallplan. Een bronnenoverzicht en filmografie 1947-1953* (Den Haag 1997)
- Engering, F.A., "Wereldwijde handelspolitiek: belangenconflicten omtrent handelsliberalisatie" in: *Maandschrift Economie* 60 (1996)
- Gijsbers, B.C.M., e.a., *Handboek voor in- en uitvoer deel C, Algemene douane en aanverwante wetgeving* (Deventer /Alphen aan de Rijn, z.j., 6 dln.)
- Groen, P.L., E. Burger en J. Steenhuis, *Gedane buitenlandse zaken. Een institutioneel onderzoek naar het beleidsterrein buitenland, ontwikkelingssamenwerking en het ministerie van Buitenlandse Zaken* (Den Haag 2000)
- Hellema, D., *Neutraliteit en vrijhandel. De geschiedenis van de Nederlandse buitenlandse betrekkingen* (Utrecht 2001)

Jepma, C.J., *Internationale handel: vrijheid en begrenzing* (Groningen 1994)

Kol, J. en L.B.M. Mennes, "Internationale handeltheorie en beleid" in *Economisch Statistische Berichten* 7 (1990)

Langemeijer, N.A.J., *Regionalisme en handelsliberalisatie: discussienota* (Den Haag 1996)

Lo Bianco, S. en M.M. van der Pols, *Prisma van Europa. Begrippen op het gebied van naoorlogse samenwerking en rivaliteit* (Utrecht 1992)

Ministerie van Economische Zaken, *Exportnota* (HTK 1983-84, 18 206 nrs. 1-2)

Ministerie van Economische Zaken, *Handelspolitiek in een veranderende wereld* (Den Haag 1985)

Ministerie van Economische Zaken, *Jaarrapport Nederlands wapenexportbeleid 1997* (1998)

Moquette, F.G., *Van BEP naar BEB. De aanpassing van bestuurlijke structuren aan de ontwikkelingen van de buitenlandse economische betrekkingen in Nederland sinds 1795* (Leiden 1993)

Roos, F. de, e.a., *Handelspolitiek* (Leiden 1978)

Schreuder, E.A.T.M., *Sociaal-Economische Raad. Een institutioneel onderzoek naar het handelen van de SER, adviesorgaan van de regering en toporgaan van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie 1950-1997* (Den Haag 1998)

Teppema, mr. S. Th. J., 'Tien jaar buitenlandse economische betrekkingen' in: *Tien jaar economisch leven in Nederland, Herstelbank 1945-1955* (Den Haag 1955)

van Tol, J.H., *Agrarische handelspolitiek en exportbevordering. Een institutioneel onderzoek naar taken en handelingen van actoren op het gebied van de agrarische handelspolitiek, internationale samenwerking en exportbevordering ten aanzien van agrarische en visserijproducten, en naar de agrarische vertegenwoordiging in het buitenland, vanaf 1945* (Den Haag 2000)

www.health.fgov.be: Koninklijk Besluit (...)Verdovende Middelen 2001

www.Wassenaar.org/docs/talkpts.html, The Wassenaar Arrangement (1999)

Wet- en regelgeving in- en uitvoer

Wet melding buitenlandse boycotmaatregelen (Stb. 215/1984)
Vervallen 1988

Wet melding buitenlandse boycotmaatregelen 1988 (Stb. 255/1988)
Vervallen 1990

Wet melding buitenlandse boycotmaatregelen 1991 (Stb. 650/1990)

Besluit melding buitenlandse boycotmaatregelen (Stb. 392/1984)

Besluit melding buitenlandse boycotmaatregelen 1988 (Stb. 469/1988)

Besluit financieel verkeer strategische goederen (Stb. 118/1981)

Besluit financieel verkeer strategische goederen 1996 (Stb. 552/1996)

Mandaatbeschikking Centrale Dienst voor In- en uitvoer 1981 (Stcrt. Nr. 78/ 1981)

Besluit regeling in- en uitvoer (Stb. 1944/ E 80)
Vervallen 1962 (Stb. 295/1962)

Invoernoodwet (Stb. 639 R/ 1939)
Vervallen 1962 (Stb. 295/ 1962)

In- en uitvoerwet (Stb. 295/1962)

Invoerbesluit landen 1963 (Stb. 127/1963)

Invoerbesluit landen 1963 (Stb. 127/1963)
Vervallen 1981 (Stb. 576/ 1981)

Uitvoerbesluit strategische goederen 1963 (Stb. 128/1963)

Besluit afgifte verklaringen strategische goederen (Stb. 417/1986)

Regeling uitvoering Besluit afgifte verklaringen strategische goederen (Stcrt. 202/1986)

Vrijstellingsregeling strategische goederen 1986 (Stcrt. 157/1986)

Overdrachtsbeschikking in- en uitvoerwet 1968 (Stcrt. 189, 208, 212, 246 en 248/1968)
Vervallen 1981 (Stcrt. 50/1981)

In- en uitvoerbesluit bepaalde chemicaliën 1992 (Stb. 341/1992)

Beschikking afgifte nader aan te vullen oorsprongsverklaringen 1976 (Stcrt. 234/1976 en 89/1982)

Beschikking afgifte verklaringen inzake de oorsprong 1976 (Stcrt. 234/1976)

Beschikking afgifte certificaten inzake goederenverkeer 1976 (Stcrt. 234/1976)

Beschikking antidumpingheffingen industriële goederen 1977 (Stcrt. 62/1977)

Beschikking vaststelling antidumpingheffingen industriële goederen 1977 (Stcrt. 62/1977)

Besluit antidumpingheffingen industriële goederen 1977 (stb. 571/1977, Stcrt. 33 en 96/1978)
Vervallen 1980 (Stb. 552/1980)

Uitvoeringsbeschikking antidumpingheffingen 1977-II (Stcrt. 2 en 33/1978, 13/1979)

Beschikking vaststelling antidumpingheffingen industriële goederen 1977-II (Stcrt. 2, 33, 38, 52, en 96/1978)
Vervallen 1979 (Stb. 13/1979)

Beschikking vaststelling antidumpingheffingen industriële goederen 1978 (Stcrt. 13/1979)

Besluit antidumpingheffingen industriële goederen 1980 (Stb. 552/1980)
Vervallen 1982 (Stb. 235/1982)

Uitvoeringsbeschikking antidumpingheffingen industriële goederen 1980 (Stcrt. 252/1980)

Beschikking antidumpingheffingen 1981 (Stcrt. 188/1981)

Uitvoeringsbeschikking antidumpingheffingen 1981 (Stcrt. 188/1981)

Besluit antidumpingheffingen 1982 (Stb. 235/1982)
Vervallen 1997

Uitvoeringsbeschikking antidumpingheffingen 1982 (Stcrt. 133 en 214/1982)
Uitvoeringsbeschikking uitvoer aardolieproducten 1979 (Stcrt. 22/1979)
Vervallen 1979 (Stcrt. 545/1979)

Vrijstellingsbeschikking goederen Iran 1980 (Stcrt. 99 en 120/1980)

Invoerbeschikking landen 1981 (stcrt. 54 en 55/1981)

Invoerbesluit landen 1981 (Stb. 576/1981)
Vervallen 1997

Uitvoerbeschikking staalproducten VS 1982 (Stcrt. 212/1982)
Uitvoerbesluit staalproducten VS 1983 (Stb. 220/1983)

Crisisuitvoerwet (Stb. 553/1932)
Vervallen 1962 (Stb. 295/1962)

Retorsiewet (stb. 417/1933)

In- en uitvoerbesluit industriële goederen 1963 (stb. 126/1963)
-51 Wijzigingsbesluiten tussen 1963 en 1995 (zie hiervoor systematisch register op Staatsblad en Staatscourant)
Vervallen 1997

Invoerregeling bepaalde industriële goederen VS (Stb. 572/1984)
Vervallen 1987 (Stb. 496/1987)

Invoerbeschikking bepaalde industriële goederen VS 1984 (Stcrt. 43/1984)

Invoerbesluit bepaalde ijzer- en staalproducten Spanje (Stb. 153/1985)
Vervallen 1987 (Stb. 197/1987)

Invoer actieve veredelingsproducten (Stb. 255/1985)

Invoerregeling bepaalde ijzer- en staalproducten Brazilië (Stb. 218/1985)

In- en uitvoerregeling Zuid-Afrika (Stcrt. 156 en 192/1986, 9/1987)

Vrijstellingsbeschikking niet-landbouwgoederen Benelux 1971 (Stcrt. 19/1971, 232/1973, 135/1974, 54, 203, 204 en 214/1981)

Vrijstellingsbeschikking militaire zendingen (niet-landbouwgoederen) 1966 (Stcrt. 93/1966, 54, 203, 204 en 214/1981)

Vrijstellingsregeling niet-landbouwgoederen EG 1988 (Stcrt. 94/1988, 72 en 188/1989, 116/1990)

Vrijstellingsbeschikking klein grensverkeer (niet-landbouwgoederen) 1963 Stcrt. 133/1963, 232/1973, 1 en 135/1974, 54, 203, 204 en 214/1981, 249/1989)

Aanwijzing bewijsstukken inzake oorsprong textielproducten 1984 (stcrt. 239/1984, 186/1989)

Vrijstellingsregeling textielproducten Marokko 1989 (Stcrt. 188/1989)

“Sancties in verband met de oorlogvoering”

Wet, houdende verbod tot uit- en vervoer van sommige artikelen (Stb. 344/1914)

Wet, bepalende het voorbehoud der bevoegdheid tot het uitvaardigen van uitvoerverboden ter bevordering van de internationale samenwerking in het belang van vrede of ter bescherming van de levensbelangen van het rijk in tijden van buitengewone internationale spanning (Stb. K 258/1950)

Uitvoerverbodenwet 1935 (Stb. 599/1935)
vervallen 1980 ((Stb. 93/1980)

Verbod van uitvoer van sommige goederen naar enige landen en gebieden (Stb. 542/1954)
Vervallen 1980 (Stb. 27/1980)

Sanctiewet 1935 (Stb. 621/1935)
Vervallen 1980 (Stb. 93/1980)

KB, strekkende tot het tegengaan van het vervoer met schepen van wapentuig, andere krijgsbenodigdheden en strategische materialen, bestemd voor de Chinese Volksrepubliek en Noord-Korea (Stb. 177/1953)

KB, houdende verbod in- en uitvoer van goederen van en naar Zuid-Rhodesië (Stb. 620/1968)
Vervallen 1978 (Stb. 443/1978)

In- en uitvoerbesluit Zuid-Rhodesië 1966 (Stb. 289/1966)
Vervallen 1980 (stb. 462/1980, Stcrt. 5/1980)

Beschikking invoer Zuid-Rhodesië (Stcrt.19/1980)
Vervallen 1980

Sanctiewet 1977 (Stb. 93/1980)

KB tot aanwijzing van de ministers van Economische zaken en van Landbouw en Visserij voor zover de uitoefening van de in de wet omschreven bevoegdheden betrekking heeft op goederen- en dienstenverkeer (Stb. 250/1980) (deel van uitvoeringsvoorschriften als bedoeld in art.1, c van de Sanctiewet 1977)

Beschikking aanwijzing ambtenaren, belast met het toezicht op de naleving van de Sanctiebeschikking 1980 (Stcrt. 99/1980)

Sanctiebesluit invoer gouden munten Zuid-Afrika 1987 (Stb. 388/1987)
Vervallen 1992 (Stb. 446/1992)

Sanctie wapenvervoer Zuid-Afrika 1981 (Stb. 459/1981)

Aanwijzing ambtenaren belast met toezicht op naleving van sanctiebesluiten Zuid-Afrika 1981 (Stcrt. 180/1981)

In- en uitvoerbesluit Zuid-Afrika (Stb. 512/1987)
Vervallen 1997

In- en uitvoerbesluit Irak 1991 (123/1991)
Vervallen 1997

Sanctiebesluit handels-, scheepvaart en wegvervoer Irak 1990 (Stb. 168/1991)

Sanctiebesluit Irak 1997 (Stb.

Sanctiebesluit luchtvaart en wapens Libië 1992 (Stb. 57/1993)

Sanctiebesluit Servië en Montenegro 1992 (Stb. 64/1993)

Besluit in- uit en doorvoer van Opiumwetmiddelen (Stcrt. 204/1976, 104/1983)

Wet, houdende nadere bepalingen omtrent het vervoer, de in- uit en doorvoer, verkoop en ontslag van buskruit en andere licht ontvlambare stoffen (Stb. 81/1884)
Vervallen 1963 (Stb. 313/1963)

Wet op de economische delicten (art. 19)

Europese wetgeving

In- en uitvoer van bepaalde gevaarlijke chemische stoffen.

-Verordening (EEG) nr. 2455/2 d.d. 23-7-1992

-Verordening (EG) nr.2000/657/EG d.d. 27-10-2000: Besluit tot vaststelling van invoerbesluiten voor bepaalde chemische stoffen krachtens Verordening (EEG) nr.2455.

Uitvoer van cultuurobjecten

Verordening (EEG) nr. 3911/92 d.d. 9-12-1992

Verordening (EEG) nr. 752/93 d.d. 30-3-1993